

Aan den Heer Dotmar

van

Hugo Beijerman

HET

TWEEDE EEUWFEEST

VAN

DEVENTER'S ATHENAEUM.

HET TWEEDE EEUWFEEST

van het

Athenaeum Illustre

te Deventer

op den 16 February MDCCCXXX

plegtig gevierd

door

CORN. FRANSEN VAN ECK

en

Mr. P. BOSSCHA.

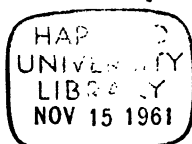

te DEVENTER, *bij*

J. de Lange,

Stads en Athenæum Drukker.

MDCCCXXX.

HAR D
UNIVE ITY
LIB Y
NOV 15 1961

AAN

De Wel Edele Achtbare Heeren

Mr J. W. J. IJSSEL DE SCHEPPER.

Mr H. W. VAN MARLE.

RUDOLF BARON VAN HÖEVELL.

Mr M. VAN DOORNINCK.

Mr P. F. BESIER.

Mr W. H. COST JORDENS.

BURGEMEESTER,

WETHOUDERS

EN

RADEN

DER

STAD DEVENTER,

Benevens

BEZORGERS

DER

DOORLUCHTIGE SCHOOL.

WEL EDELE ACHTBARE HEEREN!

Onder de inrigtingen van het aloude *Deventer* bekleedt buiten tegenspraak de Doorluchtige School, aan de hoogere beoefening der wetenschappen toegewijd, eene voorname plaats. De roem, welke deze bakermat der verlichting vroeger bestralen mogt, gaf zeker de eerste aanleiding tot derzelver stichting, die haar aanzijn wel verschuldigd was aan den

belangloozen ijver van twee edele inwoners dezer stad, maar die gekweekt en gevoedsterd door de bestendige zorg der Regering, allengs in aanzien toenam, en zich gedurende twee eeuwen verheugen mogt in eenen bloei, welke dit geheele gewest, en bijzonder deze Uwe stad tot niet weinig luister verstrekte. Dat die edele gezindheid der Regering voor de bescherming der wetenschappen als eene heilige erfenis op de nakomelingschap is overgegaan, daarvan strekt Gij, Edel Achtbaren! ten eervollen bewijze, wier ijverige zorg voor den bloei van ons Athenaeum onvermoeid werkzaam is, om deszelfs ouden roem te handhaven.

Die belangstelling bleek ook vooral in dat heugelijke feest, dat wij, bij gelegenheid van het tweede Eeuwgetijde dezer School, onlangs vierden, en aan hetwelk Gij eenen luister hebt weten bij te zet-

ten, waarvan de dankbare nagedachtenis in de harten van alle feestvierenden nog lang zal blijven leven, terwijl GIJ door deszelfs voortreffelijke inrigting en gelukkigen afloop eene voldoening van hetzelve moogt smaken, die de veelvuldige moeijelijkheden, aan de lastige bezorging daarvan verbonden, eenigzins kan beloonen.

Dan gelijk al het aardsche den stempel der onbestendigheid draagt, zoo werd ook al spoedig de vrolijke herinnering van die onvergetelijke feestviering door treurige voorvallen afgewisseld, van welke het zoo geheel onverwachte afsterven van hem, die den luister van het eeuwfeest door zijne welsprekende rede zoo zeer verhoogd had, zeker niet het minst treffende was. Wat deze stad, wat vooral het Athenaeum in dien voortreffelijken man verloren heeft, behoef ik U, EDEL ACHTBARE HEEREN! niet te betoogen,

die door zoo vele daden betoond hebt, dat GIJ het hooge gewigt van zijn bezit naar waarde wist te schatten, en van hem dan ook verlangd hadt de openbaarmaking van die Redevoering, welke gelijkelijk zijnen roem en dien onzer Doorluchtige School handhaafde, en tot een onverwelkelijk gedenkstuk onzer gehouden feestviering zal strekken. Het mogt hem niet gebeuren deze eervolle taak ten einde te brengen, en toen hij dezelve nog naauwelijks had aangevangen, riep hem de dood van dezelve af. Dat ik die overnam, scheen het meest met de wenschen van den ontslapenen te strooken, en het deel, dat ik in de feestviering genomen had, deed mij eenige aanspraak op die eer maken: mogt het mij slechts gelukt zijn, die zóó te volbrengen, dat de vereeuwigde zich niet over dezelve zou behoeven te schamen.

En zoo, WEL EDEL ACHTBAREN! ben ik dan de

tolk des Athenaeum's bij U geworden. Ontvangt onze hartelijke betuigingen van dank, niet alleen voor de plegtige wijze, waarop het Eeuwfeest werd gevierd, en waarmede Gij den luister dezer stad en van onze Doorluchtige School hebt opgehouden; maar vooral ook voor de onafgebroken belangstelling, welke Gij in dezelve blijft betoonen, en ook nu weder aan den dag hebt gelegd, door de zoo spoedige, als gelukkige vervulling der opengevallen leerstoelen, ten gevolge van het groote verlies, dat het algemeene sterflot haar onlangs deed ondergaan. Blijft, Edel Achtbare Heeren! blijft de edelmoedige beschermers van eene inrigting, waarop Deventer trotsch mag zijn, en in welke Gij bijna allen de gronden gelegd hebt dier verschillende kundigheden, welke ieder Uwer versieren, en U aanspraak doen maken, om opgenomen te worden in den rei dier

kundige mannen, die uit den boezem van het Deventersche Athenaeum zijn voortgekomen.

De Hemelsche Vader neme Uw Wel Edel Achtbaren in zijne hoede en bescherming, en storte zijnen besten zegen over Uwe personen, Uwe regering en Uwe huizen uit.

Van Uw Edel Achtbaren

De gehoorzame Dienaar

P. BOSSCHA.

Deventer,

den 18 Junij 1830.

AAN DEN LEZER.

Toen de Regering dezer stad besloten had, het Tweede Eeuwgetijde van haar Athenaeum op eene harer waardige wijze te vieren, en, door eene gelukkige gedachte, in die feestviering, als eene bron van algemeene vreugde, de geheele Burgerij te doen deelen, en er alzoo een volksfeest van te maken, was het een ongezocht, en door ieder toegejuicht denkbeeld, om de, bij dat feest uit te spreken, Redevoering in de vaderlandsche taal te doen houden, en op te dragen aan den oudsten Hoogleeraar, die tevens den leerstoel der Nederlandsche Letterkunde met zooveel luister bekleedde. — VAN ECK, *die steeds zulk een levendig belang stelde in alles, wat* Deventer *betrof, 't welk hij als zijne tweede vader-*

stad beschouwde, greep deze gelegenheid met opgewekte geestdrift aan, om deszelfs lof te verkondigen; om een feest te vieren, 't welk met den roem des gemeenen vaderlands in zulk een naauw verband stond, en 't welk te beleven, hij lang onder zijne vurigste wenschen geteld had.

De dag van den 16 Februarij 1830 brak onder de gelukkigste voorteekenen aan: de luister, dien de Achtbare Regering aan dit feest wenschte bij te zetten, de belangstelling der geheele Burgerij in hetzelve, de tegenwoordigheid van Zijne Excellentie den Gouverneur dezer Provincie, en andere hooge Ambtenaren, de zaamgevloeide menigte uit alle oorden, met één woord alles liep zamen, om die geestdrift bij den bejaarden Redenaar te verhoogen; die dan ook al het vuur zijner welsprekendheid verzamelde, om dien dag naar waarde te huldigen: en dat hij de verwachting zijner Toehoorders niet verijdeld heeft, dit kunnen allen getuigen, dien het gebeuren mogt, bij die feestviering tegenwoordig te zijn. — De eer, om te gelijk met VAN ECK *genoodigd te worden,*

om iets bij te dragen tot de viering van dit feest, heeft mij misschien spoediger tot eene onderneming doen besluiten, dan de overtuiging mijner zwakke krachten kon goedkeuren: doch de zucht, die ook mij bezielde, voor den roem mijner geboortestad, deed elke andere bedenking wijken, en moge dan ook tot verschooning strekken voor hem, die slechts nu en dan op lageren toon de vaderlandsche lier behandelde.

Gelijk dit eerste en voornaamste gedeelte van het Eeuwfeest gelukkig, en naar aller genoegen ten einde liep, zoo voldeden ook de volgende vreugdebedrijven op dezen en de volgende dagen niet alleen geheel aan de verwachting, maar overtroffen die nog verre, terwijl geene de minste ongeregeldheden dezelve een enkel oogenblik hebben gestoord, en de Edel Achtbare Heer Burgemeester de streelende voldoening mogt smaken, dat zijne onvermoeide pogingen, in het beschikken van dat onvergetelijke feest, met den meest gewenschten uitslag werden bekroond. — VAN ECK, *die met jeugdige kracht zijne taak vol-*

bragt had, scheen ook in het overige der feestviering zijne jaren vergeten te hebben, en deelde in de algemeene vreugde met eene belangstelling, en eene onvermoeide aanhoudendheid, die ten volle bewezen, welk een levendig deel hij nam in de eer eener inrigting, welker schoonste sieraad hij mogt genoemd worden.

Zoo gestemd keerden wij tot onze, keerde hij tot zijne gewone bezigheden terug, en eerlang hoopten wij door de lezing van zijne feestrede, verrijkt met zijne aanteekeningen, de herinnering dier genoegens te smaken, welke ons de voordragt van dezelve verschaft had, toen ons eensklaps, nog geene maand na die blijde dagen, de treurige en geheel onverwachte mare in de ooren klonk, VAN ECK *is niet meer! In den morgen van den elfden Maart ontwakende, scheen hij nog volkomen wel, en sprak van zijn dagwerk te beginnen, toen zijn mond plotselings verstomde, zijn gelaat betrok, en zijn geest in een punt des tijds deze aarde verliet. Ik zag hem daar liggen, zoo als hij de eeuwige rust was ingegaan, met de*

kalmte, den ernst en de gemoedsrust des wijzen op het gelaat. Treurig stond ik aan zijn leger, treurig volgde ik hem naar het graf; hem, dien ik als mijnen vaderlijken vriend zoo hartelijk had lief gehad, van wien ik zoo vele blijken van achting en genegenheid had ondervonden, met wien ik zoo eensgezind dacht en handelde in de naauwe betrekkingen, in welke wij tot elkander stonden. Nimmer zal ik ze vergeten, de vriendschap, die mij aan VAN ECK *verbond, en die het groote verschil van jaren bijna te niet had gedaan: nimmer vergeten, wat ik in hem verloren heb: zijn beeld zal mij het toonbeeld blijven van echte wijsheid, van grondige kennis, van ware Christelijke verlichting. — Kort na zijn verscheiden dacht ik aan de taak, die hij onafgewerkt had achter gelaten, en ik durfde mij overtuigd houden, dat hij zelf die aan niemand liever, dan aan mij zou hebben opgedragen; en het was voor mij eene streelende gewaarwording, dat ik in deze gedachte bevestigd werd door zijne achtenswaardige Echtgenoote, die het verlies van zulk eenen man diep ter*

nederdrukt, en met zijne geheimste gedachten en wenschen vertrouwd, mij opdroeg te vervullen, wat de dood hemzelven niet toegestaan had.

Vereerd met dezen last, begaf ik mij tot de uitgave der Feestrede van onzen VAN ECK, *en trachtte er in zijnen geest die aanteekeningen bij te voegen, welke tot opheldering van de geschiedenis van ons Athenaeum konden strekken. Heb ik niet alle punten zoo naauwkeurig behandeld, als zij behandeld konden worden, men bedenke, dat ik onvoorbereid de hand aan dit werk heb geslagen, en dat de wenschen van velen, om 's mans laatste lettervrucht te bezitten, niet toelieten, om de uitgave langer te vertragen; en deze bedenking verschoone dus het onvolledige, dat er in mijn werk gevonden wordt. Aanzienlijk waren de bijdragen, waarmede de welwillendheid van verscheidene kundige mannen mij heeft begunstigd, en zij zullen ontwaren, dat ik van dezelve een dankbaar gebruik heb gemaakt; aan allen breng ik hier openlijk mijnen hartelijken dank. Bij de vermelding dergenen, die aan de verdien-*

sten der oude Deventersche School eene waardige hulde bewezen hebben, is bij toeval achterwege gebleven, om dankbare melding te maken van hetgene over dezelve te boek gesteld is door den Heer HENDRIK BARON COLLOT D' ESCURIJ, *die met een gezuiverden smaak voor de fraaije Letteren eene uitgebreide kennis vereenigt, en die in zijn hoogst belangrijk werk over* Hollands Roem in kunsten en wetenschappen, *IV D. 1. St. bl. 74. en volgg. aan* Deventer *het verschuldigde regt laat wedervaren. Mijne dichterlijke hulde, openlijk uitgesproken, meende ik ook thans niet te mogen terug houden, doch op dezelve zijn in den volsten zin toepasselijk de Latijnsche dichtregelen, door mij als* motto *gebezigd; en ik wensch ook, dat men ze uit dat oogpunt beoordeele.*

P. B.

FEESTREDE

GEHOUDEN

DOOR

CORN. FRANSEN VAN ECK,

Theol. Doct. eiusdemque et Lit. Belg. Prof.

NA DESZELFS DOOD UITGEGEVEN EN MET AANTEEKENINGEN VOORZIEN

DOOR

P. BOSSCHA,

Phil. Theor. mag. Lit. Hum. et J. U. D.

Hist. Antiq. et Ling. Gr. Prof.

AANZIENLIJKE TOEHOORDERS VAN ALLERLEI RANGEN EN STANDEN!

EDELE JONGELINGEN, ZEER GEWENSCHTE KWEEKELINGEN DER DOORLUCHTIGE SCHOOL VAN DEVENTER!

De stad, in welke wij ons bevinden, heeft niet weinig, waardoor zij zich aan den onpartijdigen beoordeelaar aanbeveelt. Deze aanbeveling ontvangt zij geenszins van haar uitwendig voorkomen. Niet dan eene blinde liefde zoude haar onder de fraaije steden van ons Vaderland kunnen rangschikken: zelfs zijn er, die, zonder eenige pligtpleging, haar eene eerste plaats onder de juist tegenovergestelde toewijzen. Dan, zij moge geenen grond hebben, om zich op uiterlijke schoonheid te verheffen; ook hare omstreken mogen geene vergelijking gedoogen met die heerlijke lustoorden, die

den regtmatigen eernaam van Geldersch Arcadia hebben verworven: zij vergoedt dit echter door voorregten, die van eene veel wezenlijker waarde zijn; die de gehechtheid, welke ieder Deventerschman voor zijne geboortestad gevoelt, volkomen regtvaardigen, die ook mij, niet tegenstaande de aanlokkelijkste verzoekingen, om haar te verlaten, met onlosmaakbare banden aan haar vasthechtten; die niet alleen mij, maar ook zoo vele anderen, die haar van nabij kennen, onze stad verre den voorrang doen geven boven andere steden, alwaar natuur en kunst haren vereenigden rijkdom ten toon spreiden. De dagen zijn lange voorbij, en zullen nimmer wederkeeren, waarin *Deventer*, naast *Amsterdam* en *Antwerpen*, door velen voor de derde Koopstad der Nederlanden geacht werd; echter levert de handel aan deszelfs ingezetenen nog zeer schatbare voordeelen op. Over het geheel genomen bevat *Deventer* eene welvarende bevolking, en onderscheidt zich bijzonder door eenen welgestelden middelstand. De onderlinge verkeering moge niet op den toon der hoogste beschaving gestemd zijn, zij is daarentegen gezellig en ongedwongen. De algemeene verspreiding van welvaren onder alle standen heeft een fier gevoel van onafhankelijkheid en zelfwaarde verwekt, hetwelk iedere Burgerij schoon staat, en voor de onderlinge toenadering en goede verstand-

houding zoo gunstig is. *Deventer* is niet arm aan middelen tot levensonderhoud en levensgenot, maar ook niet arm aan middelen tot voeding en verrijking van den geest. De lust tot lezen en onderzoeken is, naar evenredigheid van de grootte dezer stad, zeer aanmerkelijk. Meer dan ééne genootschappelijke vereeniging, aan nuttige en fraaije wetenschap gewijd, is onder ons gevestigd en bloeijend: de schoone kunsten hebben bekwame leermeesters en gelukkige beoefenaars: de wenschelijke gesteldheid van ons lager en middelbaar schoolwezen kan den toets van bevoegde regters doorstaan. Doch vooral bezit onze stad eene inrigting van hooger onderwijs, waarop zij billijk roem draagt; eene inrigting, die uit haren eigenen boezem is voortgekomen, die door hare eigene geldmiddelen onderhouden, door hare eigene verzorgers bestuurd wordt; eene inrigting, hoedanige, behalve in de hoofdstad van ons Vaderland, nergens elders in de Nederlanden wordt gevonden: hare *Doorluchtige School.*

Tot de statelijke viering van het tweede Eeuwfeest dezer Doorluchtige School, zijn wij thans zamengekomen: en de zoo aanzienlijke schaar, die mijne oogen aanschouwen, is voor mij een overtuigend bewijs van de groote belangstelling, welke dit voor ons zoo heugelijke feest, binnen en buiten onze stad, heeft opgewekt. Een waarachtig feest

van het hart is het inzonderheid voor mij, aan wien alles, wat *Deventers* roem aangaat, zoo waard en dierbaar is. Ik danke de Voorzienigheid, die mij dit feest deed beleven, en daarop spreker te mogen zijn, hierin gevoele ik mij gelukkig. Zedigheid wordt te regt in iederen Redenaar verlangd: maar die zedigheid zoude bij mij in laakbare veinzerij ontaarden, indien ik u wilde doen gelooven, dat ik de taak, waartoe ik heden geroepen worde, niet dan met aarzeling, niet dan met hoog opzien tegen de volvoering, heb op mij genomen: — neen, mijne bereidwilligheid, mijne eerzucht om deze spreekbeurt te vervullen, zijn de opdragt daarvan lange vooruitgegaan.

Doch, hoezeer wenschte ik nu, het vuur mijner vroegere jaren te kunnen terug roepen, om aan dezen dag der dagen het verschuldigde regt te doen! O! laat het gemis daarvan, laat al de gebreken van den ouden Redenaar bij u, geëerde Toehoorders, verschooning vinden in zijnen goeden wil, en de inspanning zijner krachten. En bij harten tot vreugde gestemd, achte ik het onnoodig hunne aandacht en goedwilligheid met vele woorden in te roepen.

Onze Doorluchtige School is haren oorsprong verschuldigd aan die zelfde zucht naar kennis en wetenschap, welke, schier alomme verstorven, in

onze stad, reeds drie eeuwen te voren, begon te herleven, en waaraan wij het licht te danken hebben, hetwelk binnen onze muren opgegaan, met langzamen, doch zekeren voortgang, zijne stralen heinde en verre verspreidde. Onder die groote en goede mannen, welke de eerste geweest zijn, in dat licht door den stikdonkeren nacht van onkunde en bijgeloof te doen doorbreken, kon *Deventer* zich beroemen eenen inboorling geleverd te hebben. GEERT GROOTE [1]) was deze man, de zoon van eenen Deventerschen Burgemeester, maar veel minder uitstekende door zijne aanzienlijke afkomst, dan door zijne deugden en verdiensten. Men zoude zich aan verregaande grootspraak schuldig maken, door hem onder de herstellers der wetenschappen te plaatsen, en met eenen FRANCISCUS PETRARCHA, of RUDOLPHUS AGRICOLA in gelijken rang te stellen. Buiten twijfel bezat hij eene, voor die dagen ongewone, beschaving: ook was hij, naar de wijze zijner tijdgenooten, een geleerd man, en muntte vooral boven deze in helderheid van Godsdienstige begrippen uit. Zijnen grootsten roem echter heeft hij verworven van wege de stichting van *de Broederschap des gemeenen levens*; eene stichting van welke het ontwerp, het allereerst, door zijnen leerling FLORENS RADWIJN [2]) is gevormd en voorgeslagen; doch waaraan hij, na eene

wijle aarzelens, uit opzien tegen de lichtschuwende Bedelmonniken, zijn gezag verleende en zijne bescherming verzekerde. Deze Broeders woonden in één huis zamen; werden aan dezelfde strenge regelen van levenswijze gebonden; waren verpligt, om zich zelven het noodige levensonderhoud, door nuttigen arbeid te verschaffen, als zijnde zij gehouden, om de werken der oude Kerkvaderen, waarschijnlijk ook van eenige der Klassieke Latijnsche Schrijvers, niet alleen zelve te lezen, maar ook ten dienste der studerende jeugd af te schrijven. Uit deze Broederschap des gemeenen levens zijn mannen voortgekomen, wier meerdere kunde en vrome ijver allezins prijzenswaardig zijn, doch die nog grooteren lof verdienen van wege die redelijke en gematigde denkwijze, in hunne eeuw zoo zeldzaam, welke in hunne Godsdienstige schriften doorstraalt; van wege dien edelen geest der zachtmoedige wijsheid, welke verre de minsten der latere Kerkhervormers bezielde. Zoo gaf dan *Deventer* het eerste voorbeeld eener stichting, welke niet slechts lange in deszelfs midden aanwezig bleef, maar die ook hare afstammelingen in geheel Nederland, in Duitschland, in zoo vele andere landen van Europa overbragt; die de eerste zaden uitstrooide, waaruit van lieverlede verlichter denkbeelden over Goddelijke en menschelijke wetenschap ontkiemden; en die zulke uitgebrei-

de en weldadige gevolgen had, als GEERT GROOTE en FLORENS RADWIJN nooit hadden bedoeld; als zij, bij geene mogelijkheid, immer konden vermoed hebben. Ja, gelijk zoo dikmaals dat verbazende en schier wonderdadige, waarover het menschelijk geslacht reden had, om zich te bedroeven of te verblijden, uit geringe, schijnbaar onbeduidende beginselen ontstond, zoo werd het nederige, weinig belovende Deventersche Fraterhuis de zegenrijke school, waaruit de leeraars der volkeren voortkwamen.

Onsterfelijk waren vooral de verdiensten, welke de Deventersche Broederschap zich verworven heeft, omtrent de scholen, voor de beoefening van de letteren der beschaafdheid bestemd. Door de Deventersche Broeders werd de Kapittelschool dezer stad uit het deerlijk verval, waartoe zij geraakt was, opgeheven; van kundiger en braver leermeesters voorzien; van velerlei wansmaak gezuiverd; en nam van tijd tot tijd zoodanig in naam en aanzien toe, dat duizende jongelingen uit allerlei oorden daarhenen zich begaven: zoo dat het niet ongeloofelijk wordt, dat, toen de Hertog van Gelder in het jaar 1509 eenen aanval op de stad beproefde, 600 scholieren [3]) met de burgers zich vereenigden, om den vijand af te weren. Nooit echter is de Deventersche School tot zulk eene hoogte van uitwendig aan-

zien en innerlijke waarde gestegen, als onder het bestuur van den beroemdsten aller harer onderwijzers, ALEXANDER HEGIUS 4). Daar toch GEERT GROOTE en zijne onmiddelijke opvolgers zich bijna geheel en alleen met de Godgeleerdheid onledig hielden; daar het zuurdeesem van Scholastikerij of Mystikerij hen bleef aankleven; daar hunne schriften, hoe veel voortreffelijks zij ook mogen geoordeeld worden te behelzen, dien echten, goeden en gekuischten smaak missen, van welken de Grieken en Latijnen de beste aller meesters zijn: zoo was het HEGIUS, die te regt als de voorganger en grondlegger der oude Letterkunde in ons midden wordt verheven, en de man is geweest, die de Grieksche letteren, welke hij van zijnen leermeester had ontvangen, het allereerst in deze landstreken overgebragt heeft. Gij zult mij, G. T. wel verschoonen van u zoo vele sieraden voor de Scholen, voor de Kerk, voor den Staat op te noemen, welke aan HEGIUS hunne vorming te danken hebben: en gaarne vertrouwe ik, zult gij u vergenoegen, wanneer ik u slechts éénen heb opgenoemd, die met HUIG DE GROOT een tweemanschap uitmaakt, hoedanig geen ander volk in staat is aan het Nederlandsche tegen te stellen; eenen man, wiens schriften mij zoo dikmaals in geestdrift van bewondering en vereering vervoeren, doch wiens naam al mijnen

bijgevoegden lof versmaadt, DESIDERIUS ERASMUS [5]).

Dat noch ouderdom, noch aanzien, noch verdiensten eenen waarborg kunnen opleveren voor den bestendigen stand of bloei van eenige menschelijke stichting, hiervan had ook de Deventersche, met zoo vele andere, de ondervinding. Het Fraterhuis ging, tegen het einde der 16de eeuw, te niete. De aloude School overleefde wel hetzelve: ook kon zij, nog langen tijd daarna, zulk een groot aantal leerlingen tellen, dat het tegenwoordige daarmede niet in vergelijking kan komen: doch, het was er verre van daan, dat zij nog langer den eernaam van het *Athenaeum van Nederland* [6]) kon dragen. Dit verval was een natuurlijk gevolg van andere lagere en hoogere Scholen, welke er, van tijd tot tijd binnen en buiten ons vaderland opgerigt waren; maar vooral ook van den noodlottigen invloed der Spaansche beroerten. *Deventers* vroege en langdurige glorie ging echter niet onder. Zijn grijze adelaar [7]) verkreeg eene vernieuwde jeugd: en die zelfde beroemde Hoogleeraar [8]), die onze stad geprezen had als de zeer vermaarde moeder der geleerdheid in Nederland, kon haar ook als derzelver bewaardster verheffen. Ter goeder ure namelijk ontving eene stichting van hooger onderwijs haar aanwezen: en dat niet door vorstelijke gunst,

niet door de medewerking van 's lands hooge magten, niet door de letterliefde der stedelijke regering; maar door toedoen van bijzondere personen, door de edele denkwijze van twee eigene ingezetenen. Eene aanzienlijke vrouw, ANNA VAN TWICKELO, 9) weduwe van MARTINUS BOEDEKER, en haar eenige zoon BALTHAZAR BOEDEKER, een braaf krijgsman, zagen met deelneming en leedwezen, dat het vorige voortreffelijk onderwijs, waardoor deze Stad zich zulk eenen grooten naam had verworven, aan het kwijnen geraakt was. En ten einde nu in deze ramp te voorzien, en *Deventers* alouden roem niet alleen te bewaren, maar ook uit te breiden, maakten zij in Lentemaand des jaars 1584 zamen eenen uitersten wil, waarbij zij een zeer groot gedeelte hunner na te latene goederen vermaakten tot het oprigten van eene *Universiteit* of *Illustre School.*

De Regering dezer Stad in het jaar 1629 in het bezit der voornoemde goederen geraakt zijnde, draalde niet, om aan het lofwaardig oogmerk der Erfmakers te voldoen, en de nieuwe School met de vereischte Hoogleeraren, zoo van hier als van elders, te voorzien. De 16de van Sprokkelmaand des jaars 1630 was de in Deventers jaarboeken voor altijd gedenkwaardige dag, waarop de Doorluchtige School, door de Redevoeringen van DA-

VID SCANDERUS en HENRICUS GUTBERLETHUS, beide Hoogleeraren in de Wijsbegeerte, plegtig werd ingewijd. JACOB REVIUS [10]), die een van de ontwerpers der wetten voor deze stichting geweest was, las dezelve van het spreekgestoelte af [11]). Ook had hij het Programma voor deze plegtigheid opgesteld, en zoo op de keuze der Hoogleeraren, als op het geheele beleid van zaken eenen grooten invloed gehad: zijnde deze invloed niet alleen toe te schrijven aan den regtmatigen lof zijner geleerdheid, maar vooral ook aan zijnen heeten ijver voor de Dordrechtsche regtzinnigheid, welke de toenmalige Deventersche Regenten uitermate toegedaan waren, daarvoor zoodanig wakende, dat zij zelfs hunne zorgen tot het regtzinnig onderwijzen van het Grieksch en Latijn uitstrekten. Reeds in het vorige jaar was MARTINUS SCHICKHARDUS van *Herborn* tot den leerstoel der Regtsgeleerdheid beroepen: ook kort na de inwijding werd die der Godgeleerdheid en der Hebreeuwsche taal vervuld door NICOLAAS VEDELIUS, Hoogleeraar in de Wijsbegeerte en Predikant te *Geneve*: en in het jaar 1638 werd de eerste Hoogleeraar in de Grieksche en Romeinsche letterkunde MARTINUS SCHOOKIUS aangesteld. Dat wij onder al de Hoogleeraren, die van den beginne af tot op onze dagen toe, alhier onderwezen hebben, slechts *twee* in de *Genees-*

kunde aantreffen, moet zekerlijk daaraan toegeschreven worden, dat het ontbrak aan de vereischte gelegenheid en hulpmiddelen ter verkrijging van de noodige kennis in die voorbereidende wetenschappen, welke de toekomstige Geneeskundige geenszins kan ontberen.

De Doorluchtige School eens gesticht zijnde, had het geluk niet van terstond zoo vele leerlingen te bekomen, als men zoude kunnen verwachten van het vermogen, hetwelk de aantrekkingskracht der nieuwheid op de menschen pleegt te oefenen. Indien het echter geoorloofd is, het kleinere met het zoo veel grootere te vergelijken, dan vinden wij dat getal veel aanmerkelijker [12]) dan waarin 's lands Hooge School *te Leijden* zich, in den beginne, mogt verheugen, niet tegenstaande zij de aanzienlijkste en werkzaamste mannen tot hare verzorgers, en den Vader des vaderlands tot haren Beschermheer had. Immers, in hetzelfde jaar van hare opening, vindt men in de Academische Registers slechts *twee* namen van ingeschrevenen vermeld; en beliep derzelver getal, in het volgend jaar, slechts dat van *veertien.* Vooral moet men niet vergeten, dat het Deventersch Athenaeum, na het eindigen van het twaalfjarig bestand, en alzoo onder het gedruisch der wederopgevatte wapenen, tot stand kwam. Voegt hier bij, dat andere gelijk-

soortige Scholen, kort daarna, elders werden gevestigd; zijnde het *Amsterdamsche* Athenaeum in het jaar 1632 ingewijd; terwijl twee jaren daarna, te *Utrecht* eene Doorluchtige School werd opgerigt, welke, na verloop van twintig maanden, tot eene Academie werd verheven. Ook vloeide het uit den aard der zake natuurlijk voort, dat onze School, ten aanzien van de hoeveelheid harer leerlingen, ten allen tijde verre moest achter staan bij die van het in alle opzigten zoo groote Amsterdam. En hoe zoude zij immer hebben kunnen mededingen met eene der Hooge Scholen, aan welke, als volgens de regten van hoogere geboorte, de uitsluitende bevoegdheid ter bevordering tot de Doctorale waardigheden toekomt?

Ondanks al dit aangemerkte, is er een tijd geweest, en wel in het midden der 17de eeuw, dat het Deventersche Athenaeum met een zeer aanzienlijk aantal van kweekelingen kon pralen. Bijzonder was het in de dagen van JOANNES FREDERICUS GRONOVIUS [13]), dat de Naamrol der Studenten, binnen eene tijdruimte van drie jaren, niet minder dan een getal van *Negentig* ingeschrevenen opleverde; en de vermaarde man, in zijn eerste Rectoraat, het genoegen smaakte van niet alleen inlanders uit alle oorden, maar ook verscheidene Duitschers, Deenen en Hungaren te mogen inschrijven.

Intusschen, bij al de afwisseling van dit zoo groot getal onzer Academieburgers door een veel kleiner, ja, nu en dan, door een zeer gering, bleef onze School haren eens gevestigden stand behouden; werd steeds in onderscheidene takken van geleerdheid met mannen van grooten lof en bekwaamheid voorzien; werd, door de beroeping van hare gunstig bekende onderwijzers naar hoogere standplaatsen, zoo wel vereerd als bedroefd; verwierf, zoo wel buiten als binnen ons Vaderland, zulk eenen roemrijken naam, dat uitlandsche Academiën en Universiteiten haar met zich in gelijken rang stelden; zoo, dat de Spaansche Academie van *Valencia* [14]) onze Hoogleeraren over een Letterkundig verschil, tusschen hare leden ontstaan, raadpleegde; en de *Heidelbergsche* [15]) dezelve, herhaalde reizen, tot het bijwonen harer eeuwfeesten uitnoodigde: eene eere, welke het oudste Athenaeum van Nederland niet altijd van eigene landgenooten [16]) mogt ondervinden. Voorts is het bijna overtollig te zeggen, dat eene Doorluchtige School, naar gelang der verschillende omstandigheden van tijden, hare dagen van lief en van leed gehad heeft. In beide opzigten echter leveren hare jaarboeken geene verscheidenheid van groote lotgevallen op. En die mindere bijzonderheden, welker melding van den Geschiedschrijver verlangd

wordt, passen voor de taak des Redenaars niet. Onder de merkwaardige ongevallen, welke de geschiedenis van *Deventer* oplevert, behoort deszelfs bezetting en overheersching door den Keurvorst van Keulen [17]), gedurende den tijd van bijkans *twee* jaren.

Het kon niet missen, of onze Doorluchtige School, aan welker hoofd toen GYSB. CUPERUS stond, had ook aan deze ramp haar bitter aandeel. Althans de Hoogleeraren oordeelende, dat er, bij de overgave van de stad, weinig gezorgd was voor de Hooge School, vonden zich gedrongen, om de Regering te verzoeken, [18]) „dat er in de betaling hunner jaarwedde mogte voorzien worden, als mede in de huisvesting der genen, die in geestelijke huizen wonende, gedwongen mogten worden, dezelve te verlaten." Ook vonden zij reden om te klagen, dat eenige Geestelijken, de Bibliotheek ziende, gezegd hadden: „veel boeken in dezelve te zijn, die daaruit dienden gesmeten te worden." En wij daarentegen wenschen thans zoo dikmaals, dat daarin boeken mogten gebragt worden, welke wij zoo noode missen [19]). De stad door het vreemde krijgsvolk weder ontruimd zijnde, mogt ook de benarde Deventersche School weder ruimer ademhalen; en, zonder door beroerten van buiten of van binnen verder gestoord te worden, den

eersten eeuwkring van haar bestaan voleindigen. Deze blijde gebeurtenis werd dan ook door den Hoogleeraar J. Bouwer [20]) op den 16den van Sprokkelmaand des jaars 1730 met eene Latijnsche Redevoering, als mede door velerlei feestbedrijf en vreugdebetooning, naar den toenmaligen smaak, plegtstatig gevierd.

De eerste helft der tweede eeuw van het aanwezen onzer Academische School is alles behalve rijk in merkwaardigheden, die eene bijzondere melding verdienen. Met een' enkel woord echter wil ik gewag maken van de statelijke viering van het tweede Eeuwfeest der Unie van Utrecht [21]), door eene openlijke Redevoering van den Hoogleeraar Ruardi, in het jaar 1779 gehouden. Dan, bij deze viering, was reeds die vermaarde Unie veel nader aan haren eindpaal, dan iemand konde gedacht hebben. Immers van dien tijd af aan ontbrandden met hevigen gloed die rampzalige burgerlijke verdeeldheden, die aan onzen Staat meer dan een ongelukkig gevoerden oorlog met schade en schande berokkenden, en, gelijk op andere Vaderlandsche Scholen der geleerdheid, zoo ook op de onze haren betreurenswaardigen invloed oefenden. Bij mijne komst alhier, in het jaar 1788, werd er niet meer dan één jongeling ingeschreven, en waren twee Hoogleeraren van hunne posten ontzet [22]). Echter

de beide openstaande Leerstoelen weder vervuld zijnde, ging het onderwijs verder geregeld voort, en langzamerhand groeide het getal der leerlingen sterker aan, dan men grond had gehad, om te verwachten. Maar die rust, die voor de kunsten des vredes zoo wenschelijk is, werd, weinige jaren daarna, op nieuw gestoord door eene staatsomwenteling, aan de naastvoorgaande geheel tegenovergesteld, en veel uitgebreider en noodlottiger in hare gevolgen. Wederom zag men aan twee Hoogleeraren hunne posten ontzegd [23]), het getal der leerlingen onbeduidend geworden; den leerstoel in de Regten niet dan na verloop van twee jaren weder vervuld, en eerst vier jaren daarna dien der Oostersche Talen aan haren vorigen waardigen bekleeder terug gegeven. Ook dezen herhaalden schok heeft onze Doorluchtige School verduurd; en, bij alle verandering en verloop der openbare zaken, bleef haar aanwezen ongekrenkt en onbedreigd; en het getal van leerlingen, dat de gewone tijden aanbragten, mogt zij allengskens herkrijgen. Zelfs de herschepping van ons gemeenebest in een Koningrijk heeft haar niet gedeerd: Koning LODEWIJK eerbiedigde, gelijk de andere Vaderlandsche Scholen der geleerdheid gewijd, ook de onze: en zijne komst alhier werd voor ons weldadig, door het aanzienlijk boekge-

schenk [24]), waarmede hij onze Bibliotheek verrijkte.

Dan nu genaakten die bange dagen, waarin het Deventersche Athenaeum in eenen nood geraakte, waarbij al wat hetzelve ooit wederwaardigs was overgekomen, geene aanmerking verdient. Deze landen, in het Fransche Keizerrijk ingelijfd zijnde, konden de oude inrigtingen hunner geleerde Scholen niet langer behouden; en het kon niet missen of het onderwijs moest vele en groote gedaanteverwisselingen, naar de Fransche manier, ondergaan. Ook wij zouden de hagchelijke eer genieten van onder het opperbewind der Keizerlijke Universiteit gebragt te worden: ook wij werden door eenen Afgevaardigden van den Grootmeester [25]) bezocht, die den staat van zaken en personen, vooral der geldmiddelen opnam; die ons zeer aangename dingen zeide; doch ons veel meer van zijne goedwilligheid, dan van zijn vermogen overtuigde en bekommerd over de gevolgen van zijn bezoek achterliet. — Ja, bij aldien wij in eenen zoeten droom van eene vreedzame toekomst waren ingesluimerd geweest, zeer onzacht zouden wij ontwaakt zijn geworden door het Keizerlijke Decreet, dat de Hooge Scholen van *Franeker* en *Harderwijk* tot den dood, die van *Utrecht*, en, nevens het Amsterdamsche Athenaeum, het onze

tot eenen den dood het naastbijkomenden staat veroordeelde. Onze Doorluchtige School namelijk ontving eenen nieuwen naam, waarvan de ware beteekenis moeijelijk om te bepalen, doch het vernederend doel zeer blijkbaar was, dien van *Ecole Secondaire*, ten naaste bij gelijk staande aan die veelvuldige Instituten, waar over de Hemel zich erbarme! waar in al het mogelijke, doch niets grondig geleerd wordt.

Onze jongelingen, vreezende, dat zij voor de lessen op deze wonderbaarlijk herdoopte School gehouden, geene Inscriptiën zouden kunnen bekomen, dat is, dat hun de tijd, alhier doorgebragt, op de Academiën niet zoude toegerekend worden, begaven zich ijlings, de eene na den anderen, van hier. De betalingen, ten behoeve van de Keizerlijke Universiteit en het overgroote heer harer bezoldigden, werden zoo wel aan de leerlingen onzer Doorluchtige School, als aan die der Latijnsche opgelegd, en waren voor de Bestuurders van beide, die dezelve moesten invorderen, eene bron van velerlei moeite en hartzeer. Ja, die betalingen, op hoogen toon en met scherpen ernst geëischt, doch met morrende harten en trage handen opgebragt, waren voor het behoud der weinige leerlingen, die ons nog overgebleven waren, doodelijk: en het stond geschapen, dat de Secondaire School wel-

haast onder de overledenen zoude behooren, en al hare leeraren, tot één toe, hunne ongezochte rust bekomen.

Die zegenrijke omkeering van zaken, welke ons verloren volksbestaan herstelde, maakte ook, ter goeder ure, aan dezen zieltogenden staat onzer Schole een einde. Zij werd opgebeurd uit hare onverdiende laagte, en herkreeg in de wet op het hooger onderwijs haren ouden naam, haren rang en hare voorregten. Bij de gevestigde Leerstoelen werd een nieuwe gevoegd aan de Nederlandsche Letterkunde gewijd, waarvan ik de onverwachte eer ontving, om de eerste bekleeder te worden. Niet alleen is het Lectoraat in de Ontleed- Heel- en Verloskunde, sedert de aanstelling van den verdienstelijken Jan Wijngaard [26]), steeds door mannen van grooten kunstroem bekleed geweest: maar, weinige jaren geleden, heeft ook de achtbare Raad dezer stad, met het prijzenswaardig doel, om der studerende jeugd gelegenheid te verschaffen, om zich in nieuwere hedendaagsche talen te oefenen, een Lectoraat in het Hoogduitsch en Engelsch [27]), met het gelukkigste gevolg, verordend. Onze Bibliotheek, sedert meer dan eene eeuw, zonder jaarlijksche toelage, arm en verlaten daar staande, ontving eene groote aanwinst door een zeer aanzienlijk gedeelte der Harderwijksche [28]), hetwelk de Ko-

minnelijke goedgunstigheid ons ten gebruike heeft toegestaan: en de verzameling onzer Natuurkundige werktuigen 29) werd met eenige belangrijke vermeerderd, die door den beroemden Admiraal VAN KINSBERGEN eerst aan de Harderwijksche School, en naderhand aan de onze werden geschonken. Het is zoo: wij hebben de gehoorzalen, voor onze openbare plegtigheden bestemd, dan gehad, dan ontruimd, dan herkregen, en nu wederom verloren 30): dan, ofschoon wij ons niet vleijen kunnen, dat de zonen van Mavors, hoe wellevend anders ook, dezelve aan de Deventersche Zanggodinnen weder zullen inruimen, leven wij echter in de blijde verwachting, dat zij deswege eens vergoeding zullen ontvangen door een gebouw, harer waardig! Althans het ontbreekt haar niet aan eene schaar van jeugdige minnaren en vereerders: en, daar onze afgevaardigden in hun gehoor bij den Souvereinen Vorst, kort na zijne heugelijke komst, naauwelijks den moed hadden, om het zevental onzer leerlingen te noemen, mogen wij nu feest houden met een getal veel grooter dan bij het eerste Eeuwfeest, ja, veel grooter dan eenig tijdperk der jongst verloopene Achttiende eeuw heeft opgeleverd. Alzoo smaak ik dan de voldoening, dat mijn verslag aangaande de lotgevallen van het Deventersche Athenaeum blij eindigend kan wezen: en wie uwer wenscht niet met mij, dat

hetzelve: thans door het behoorlijk staatgeluk der Toekomst worde vervangen!

De overweging van het voortdurend bestaan en van den tegenwoordigen toestand onzer Doorluchtige School is uit haren aard zeer geschikt, om ons gevoelens inteboezemen, welke bij de tegenwoordige feestviering allezins voegen, en even zoo betamend en heilzaam als natuurlijk zijn.

Ons eerste gevoel zij dat van dankbare vreugde. Voorwaar! billijk mogen wij ons verheugen, dat aan het Deventersche Athenaeum een zoo veel grooter geluk is te beurte gevallen, dan waarin andere gelijksoortige Scholen mogten deelen. De Doorluchtige School van *Breda*, die aan FREDERIK HENDRIK haar aanwezen was verschuldigd, heeft niet langer dan 23 jaren bestaan: die van *Middelburg* heeft noch onderwijzers, noch leerlingen meer: die van *'s Hertogenbosch* 31) is bijkans vergeten. Ook de Harderwijksche Hoogeschool, die zoo zeer een voortdurend aanwezen had verdiend, kon zich zelfs op het lagere standpunt, waartoe zij in de laatste jaren gebragt was, niet dan een' zeer korten tijd staande houden. Het Deventersche Athenaeum, ofschoon door geen uitwendig aanzien zich aanbevelende, ofschoon geene bijzondere begunstiging van buiten ooit genietende, ofschoon door menigerlei ramp

aangevochten, heeft echter het geluk gehad van alle die opgenoemde scholen te overleven; en mag heden zijn tweede Eeuwfeest met gejuich vieren.

Dan, gelijk de menschen zelve, zoo zijn ook alle menschelijke stichtingen te beklagen, wier eenige aanprijzing haar hooge ouderdom is. Wat baat het langdurigste leven, indien het niet te gelijk een nuttig leven kan heeten? Alhoewel nu eene lofrede op de nuttigheid der Deventersche School, uit den mond van eenen harer Hoogleeraren, naauwelijks het vermoeden van partijdige liefde kan ontgaan, doet echter mijne levendige overtuiging van de waarheid mij dit vermoeden geenszins schromen. Indien het althans eene algemeene erkende waarheid is, dat van de eerste vorming der letterlievende jongelingschap zeer veel voor de toekomst afhangt, dan kunnen wij uit de gewenschte ontwikkeling van een aantal jongelingen, die aan ons Athenaeum hunne eerste vorming ontvangen hebben, vrijelijk tot deszelfs onloochenbare verdiensten besluiten. — Onder die jongelingen tellen wij, met verhevene zelfvoldoening, de naderhand zoo beroemde Hoogleeraren DIONYSIUS GODEFRIDUS VAN DER KEESSEL [32]), MEINARD TYDEMAN [33]) en HERMAN BOSSCHA [34]). Uit onze School is ook de even zoo wijze als geleerde SIMON DE VRIES [35]) voortgekomen, die zoo gaarne de keur der Deven-

tersche jongelingschap rondom zich verzamelde, welke uit zijnen mond gulden lessen ontving. En andere mannen, die, bij onzen leeftijd, beide in de letter- en staatkundige wereld eenen regtmatigen lof hebben verworven, een GERARD DUMBAR 56) een GERRIT DAVID JORDENS 37) een AUGUSTIJN GERARD BESIER 38) versieren met hunne namen de Naamrol onzer opgeschrevenen. En, hoe zoude het mogelijk zijn, dat ik, bij deze gelegenheid, niet gedacht aan dien grooten kweekeling van het Deventersche Athenaeum, aan RUTGER JAN SCHIMMELPENNINCK, 39) die al de bekwaamheden en deugden van den vereerenswaardigen Staatsman in zich vereenigde; die, zoo wel buiten als binnen het Vaderland, was beroemd en geëerd; die eenen Napoleon zelfs hoogachting wist in te boezemen; wiens zeldzame waarde in de schatting van alle bevoegde regters steeds meer en meer is gerezen! Ik, wien hij met zijne vriendschap en vertrouwen vereerde, weet welk een warm hart hij der Doorluchtige School van zijne vaderstad toedroeg; en dat hij, door zijnen invloed op den Franschen Grootmeester, meer dan aan iemand bekend is, heeft toegebragt, om haar van den bedreigden ondergang te redden. Denkt niet G. T. dat wij onze voorbeelden alleen onder de overledenen kunnen vinden. Nog leven er van onze voormalige kweekelingen, die aan de hoo-

gere en lagere scholen, die aan de stoelen des gerigts, die aan de raad- en pleitzalen, die aan den gewijden kansel tot sieraad verstrekken. Nog zie ik jongelingen voor mijne oogen, die aan hunne Academische onderwijzers aangenaam zijn, van hen onder hunne beste leerlingen worden gerangschikt; en, die, ofschoon van ons gescheiden, den roem van het Deventersche Athenaeum luisterrijk handhaven.

Dat wij over dit alles vreugde, levendige, hooge vreugde gevoelen! maar eene vreugde, die tot het nog edeler gevoel van dankbaarheid zich verheft: van dankbaarheid jegens de onvergetelijke Stichters van onze Doorluchtige School: van dankbaarheid jegens alle die bezorgers, die, door alle tijden, deze kostelijke erve der Vaderen waardeerden en voorstonden: maar vooral van eene dankbaarheid, die onzen geheelen boezem doet gloeijen jegens den Oppersten Beschermer van al het ware, goede en schoone, den nooit volprezenen Vader der lichten in de Hemelen. Hem brengen wij, met diepen eerbied, onzen vereenigden lof toe voor al het licht, dat uit onze School is opgegaan; voor al de weldadige vruchten, welke zij tot op den huidigen dag heeft voortgebragt: en smeeken Hem vurig, dat zijn zegen haar, bij voortgang en bij vermeerdering, tot eene kweekschool

make van waarachtige wijsheid, deugd en gelukzaligheid!

Na deze hulde aan het Opperwezen, behooren wij de heilige schuld der erkentelijkheid te voldoen aan zoo vele mannen, als weleer, door hunne nuttige lessen, de Doorluchtige School grootelijks aan zich verpligt hebben. Ofschoon nu de namen van allen geenszins beroemde namen geweest zijn, ofschoon daaronder ook weinig bekende behooren, ontbreekt het echter niet aan een aantal van zulken, die der loffelijkste vermelding overwaardig zijn. Wij zullen ons alleenlijk tot zulke bepalen, die in onderscheidene vakken van wetenschap, het zij door hun onderwijs, het zij door hunne schriften, de meeste vermaardheid hebben bekomen.

In de *Godgeleerdheid en Oostersche talen* kennen wij te regt eenen voornamen rang toe aan ANTONIUS BIJNAEUS, eenen man, door de Latijnsche gedichten van MOONEN en FRANCIUS bezongen; den schrijver van werken, waarin eene grondige geleerdheid doorstraalt, en die, buiten twijfel, nog meer voortreffelijks zoude geleverd hebben, indien hij slechts langer dan den korten tijd van vier jaren, zijnen leerstoel had mogen bekleeden. Hij werd opgevolgd door NICOLAUS GURTLERUS, eenen Taal- en Geschiedkundigen Godgeleerden, gerangschikt onder de voornaamste Godgeleerden van Vries-

lands Hoogeschool, werwaards hij, na alhier acht jaren onderwezen te hebben, is vertrokken. Eñ hoe gaarne make ik gebruik van de gewenschte aanleiding, die mij thans verleend wordt, om regt te doen aan eenen man, die veel grooter dan zijn roem geweest is, aan Abraham Fredrik Ruckersfelder, eenen Godgeleerden van velerlei wetenschap, maar die vooral, door zijne vrijzinnige denkbeelden zijne eeuw voorbijstreefde, en die niet alleen als Hoogleeraar van het Athenaeum, maar ook als burger, zich omtrent deze stad verdiensten heeft verworven, waarvan het dankbaar aandenken nimmer behoort uitgewischt te worden.

Wat den *Regtsgeleerden* Leerstoel betreft, deze is onder anderen versierd door Gerlac Scheltinga, den leermeester van van der Kessel; door Georg Jordens, uit wiens School zoo vele Overijsselsche jongelingen zijn voortgekomen; en door Fredrik Adolph van der Marck eenen man, die naar de eenparige getuigenis van vrienden en tegenstanders bij eene groote geleerdheid eene onvermischte opregtheid paarde; den martelaar van zijn geliefkoosd Natuurregt, hetwelk hij met vurige geestdrift voorstond en verspreidde. Doch vooral was het aan Duijmaer van Twist voorbehouden, de kwijnende Regtsstudien

aan het Deventersche athenaeum te doen herleven. Hoe noode zagen wij hem naar Groningens Hoogeschool vertrekken? En toen hij aldaar eene Regtsschool had gevormd, waarvan 't kenmerkende en verdienstelijke door een zijner ambtgenooten met meesterlijke hand is geschetst, toen het gezegde bij Cicero, dat het huis van eenen bekwamen Regtsgeleerden een orakel van heel de stad en het land is, aan hem meer en meer werd bevestigd, in welk eenen diepen rouw werden, nevens de zijnen, allen die zijne waarde kenden, niet gedompeld, toen eene wreede ziekte hem, in de kracht zijns levens, aan zijne standplaats ontrukte! Wij willen de wonden der om hem treurenden niet op nieuw met het smartelijkste gevoel doen bloeden. En wij vinden eenen niet geringen troost over zijn verlies door den zoon, welken hij ons tot zijnen plaatsbekleeder heeft nagelaten, en omtrent wien wij de streelende hope koesteren, dat in hem de groote vader meer en meer zal herleven.

Onder de meest bekende bekleeders van den *wijsgeerigen* Leerstoel behooren HENRICUS GUTBERLETHUS, alhier gestorven, en vervangen door HENRICUS RENERI, den vriend van DESCARTES, die, toen ter tijd in deze stad zich ophoudende, hem naar *Utrecht* beroepen, derwaarts is gevolgd. Aan dezen en hunne latere opvolgers

kennen wij gaarne de verdiensten toe, welke zij, in hunnen leeftijd, in onderscheidene mate, bezaten. Doch inzonderheid worde ik door mijn hart gedrongen, om eenen heiligen pligt te vervullen, welken ik aan de nagedachtenis van den vereerenswaardigen L. Chernac ben verschuldigd; eenen man die door zijne Inwijdingsrede *over de vrijheid van Philosopheren, tot geene losbandigheid te misbruiken* zich den regtmatigsten roem heeft verworven, en die wegens zijne onvermoeide werkzaamheid, zijne edelmoedige opofferingen voor zijne wetenschap, en de kinderlijke onschuld en reinheid zijner ziele, door eenen mijner waarde ambtgenooten op eene wijze is geprezen, die zoo wel hem als den gestorvenen groote eere aandoet.

In *de Grieksche en Romeinsche letterkunde* kunnen wij trotsch zijn op een' achtbaren rei van letterhelden van de eerste grootte, die onderwijzers aan deze Doorluchtige School geweest zijn. Een J. F. Gronovius, een Graevius, een Hoogerrs, een G. Cuperus, een Jakobus de Rhoer, een Wassenbergh en een Ruardi — welke namen! door alle beminnaren van de letteren der beschaafdheid steeds met eerbied en wellust genoemd, en te groot, om door mijne lofredenen geprezen te worden. Bij mijne bevordering tot het

Hoogleeraarsambt vond ik JACOBUS TERPSTRA, een echten kweekeling van SCHRADER, met den Latijnschen dichtgeest van zijnen meester overvloediglijk bedeeld, en, gedurende een tijdvak van 25 jaren, een luisterrijk sieraad van ons Athenaeum. Voorwaar! de zoo geleerde en brave man had een beter lot verdiend, dan hij op deze aarde heeft ondervonden; en het bewijs van hoogachting, dat ik, zijn ambtgenoot geworden zijnde, van hem mogt ontvangen, zal mij steeds waard en dierbaar blijven. Waardiger opvolger kon hem niet gegeven worden dan JAN OTTO SLUITER. Elf jaren mogten wij hem bezitten, en alzoo langer dan wij ons, van wege zijnen vroegen roem, ons hadden mogen beloven. Maar hoe bitter moesten wij daarvoor boeten door den grievenden slag, die hem, in het midden der schoonste verwachtingen, welke hij der geleerde wereld inboezemde, van ons wegrukte! O! het weemoedig besef van zijn verlies, en de gevoelens van innige vereering, die ik in mijne openlijke hulde aan hem heb uitgedrukt, zal geen verloop van tijd immer doen ophouden.

Op zulke uitmuntende onderwijzers kan het Deventersche Athenaeum zich beroemen. En, indien ik mij door de kieschheid niet verboden rekende, om de nog levenden openlijk te prijzen, hoe zou-

mis-

de ik dan niet zulke hunner opvolgers kunnen opnoemen, over welke de vereeuwigden, konden zij onder ons wederkeeren, zich niet zouden behoeven te schamen! Hoe zoude ik niet zulke kunnen aantoonen, die, op de grondslagen alhier gevestigd, hunnen verkregenen roem, op hoogere standplaatsen voortgaan te verhoogen! Hun beeld sta ons gedurig voor den geest! In zegening blijve steeds bij ons aller gedachtenis! En dezelfde eerzucht, die hen voor de welvaart en den bloei der Deventersche Schole, zoo lange zij onder ons waren, bezielde, verwarme ook ons aller gemoederen! — Ja, gevoel van opregte belangstelling in eene kweekschool hunner zoo overwaardig, is de beste feestviering, is boven alle uitwendige feestviering te schatten. En hoe gelukkig zoude ik mij niet rekenen, indien de laatste oogenblikken mijner Feestrede dit gevoel mogten opwekken en aankweeken bij allen die tot haar in eenige betrekking staan!

Wij eerbiedigen de betrekking, waarin Gij tot het Deventersche Athenaeum staat, Hoog Edele Gestrenge Heer! Gouverneur der Provincie Overijssel. Is het voor Staatsmannen een der schoonste eertitels, dat zij beminnaars der wetenschappen zijn, uwe bijwoning van dit ons Feest houden wij gaarne voor een bewijs, dat gij onder de zoodanigen behoort. Met vol vertrouwen bevelen wij uwer bescherming eene schole

aan, welke niet alleen voor onze stad, maar ook voor het geheele gewest eene zoo nuttige leerschool is, en welke ook weleer meer dan eenen afstammeling uit het edele geslacht der BENTINCKS onder hare kweekelingen heeft geteld.

Met innig genoegen mogten wij ook steeds edele jongelingen uit uw geslacht in ons midden opnemen, Hoog Edele Gestrenge Heer! Gouverneur der Provincie Gelderland. Op uwe tegenwoordigheid te dezen plegtigen dage stellen wij hoogen prijs. Indien de Harderwijksche School nog bestond, voorzeker zoude zij in U haren Mecaenas gevonden hebben. Wij roepen die gunst, die Gij haar niet meer betoonen kunt, thans voor onze School in. En mogten alle Geldersche Jongelingen, die haar komen bezoeken, hun gewest eens tot eere en heil verstrekken en de goedkeuring van deszelfs oppersten bewindvoerder wegdragen 40).

Edele Achtbare Heeren, Regeerders van deze Stad en Verzorgers van hare Doorluchtige School! Het voortdurend bestaan van uw Athenaeum is een gedenkteeken van de belangstelling, door u, zoo wel als door uwe voorgangers betoond in eene stichting, kostelijker dan welke uwe stad geene binnen hare muren bezit. Hebt dank voor dit heugelijke Feest, ons door uwe letterliefde bereid. Hebt vooral dank, dat gij, onder het jong-

ste ongeluk der tijden, dezen zetel der geleerdheid hebt staande gehouden; aan de verzoekingen of inboezemingen om dien te laten varen, edelaardigen tegenstand hebt geboden; en met toenemenden ijver voortgaat alles te behartigen, wat den luister daarvan kan verhoogen. Die luister strale met schoonen glans op hare regering meer en meer af. En gij, Achtbare mannen, ziet zoodanige zonen en kleinzonen uit deze Doorluchtige School voortkomen, welke aan uwe huizen, aan uwe geslachten, aan uwe stad, ja, aan geheel het vaderland tot sieraden verstrekken, waarover zij kunnen juichen!

Hoogleeraren van het Deventersche Athenaeum! met de weldaad der Voorzienigheid, die ons deszelfs tweede Eeuwfeest deed beleven, wensche ik zoo wel u, als mij zelven geluk! Onze werkkring alhier, waarde Ambtgenooten! moge die aanzienlijke en voordeelige niet wezen, waarin elders wordt gearbeid; echter is hij belangrijk en aanmoedigend; en wij dragen allen die bewustheid om, welke alle eer en alle gaven in waarde overtreft, dat wij onze bijzondere plaats, op eene waardige wijze, zoeken te vervullen! God beware bij ons de gezondheid, de krachten en den lust, om daarin voort te gaan. En al wat vurige liefde voor onze wetenschappen, al wat onvermoeide arbeid, al wat onbezweken moed, al wat onderlinge

eendragt vermag, dat worde van ons toegewijd, om den roem en den zegen van deze stichting zoo veel in ons is, tot de laatste nakomelingschap over te brengen!

Geëerde en beminde kweekelingen van onze Doorluchtige School! u begroeten wij als hoofdpersonen van dit Eeuwfeest. Wij verheugen ons over uw aanzienlijk getal, maar nog veel meer over de blijde hope, die gij inboezemt. Met vermaak aanschouwen wij diegenen onder u, welke de loffelijkste getuigenissen, en de vereerendste rangen van de Hoogescholen hebben weggedragen: en wij kunnen niet beter doen, dan hunzelven daarin de schoonste prikkels tot voortstreving aan te wijzen, en den overigen toe te roepen: »Ziet op dezen, en volgt hen na." Edele jongelingen! meer dan wij zeggen kunnen, zijn wij grootsch op uwe hoogachting, op uwe liefde, op uw vertrouwen; maar vooral op uwe vorderingen in kunde, in beschaving, in reine zeden, in deugd- en Godsdienstmin. Schenkt uwen leermeesters, en allen, aan wie gij dierbaar zijt, de voldoening van daarin uit te munten, op dat gij zelve waarlijk groot, gelukkig moogt worden. En mogt de geestdrift daartoe door dit onvergetelijke feest bij u allen, met kracht worden aangevuurd!

Burgers van *Deventer!* billijk verheugt gij u met ons over het Tweehonderdjarige bestaan ee-

ner geldende school, waarin uwe jongelingen in Goddelijke en menschelijke wetenschap een grondig en weinig kostbaar onderwijs kunnen erlangen: en dat onder uw oog en opzigt, beveiligd tegen die verzoekingen, welke voor hen, die terstond van de Latijnsche naar de Hoogescholen henengezonden worden, zoo veelvuldig en hagchelijk zijn, dat niets meer verwondering verdient, dan dat het getal dergenen, die daaronder, met hunne schade en schande, ja, met bederf van ligchaam en ziel bezwijken, niet veel grooter is. En ook gij, welker zonen niet voor de letteroefeningen worden opgeleid, hebt reden, om u te verblijden over de voortduring eener School, welke voor uwe stad beide vereerend en voordeelig is. Men verhaalt, dat, toen de oude School alhier bestond, de Burgers daarmede zoodanig ingenomen waren, dat zij den armen scholieren om niet huisvesting en voeding verleenden; en dat de meesten er éénen, sommigen tot acht of tien in huis hadden. Zulk eenen vromen ijver voor het onderwijs brengen onze dagen niet mede: zulk eene kostbare gastvrijheid wordt van u niet gevorderd. Maar dit mag men met regt van u verwachten, dat Gij aan onze studerende jongelingschap die achting en die welwillendheid betoont, waarop zij de billijkste aanspraak maakt; dat Gij bijzonder hun, die van el-

ders komen, hun verblijf onder u zoo begeerlijk en aangenaam maakt, als in uw vermogen is. Ingezetenen van *Deventer!* toont u meer en meer waardig het Athenaeum te bezitten. En, indien het den Alwijzen en Algoeden behage, dan mogen de welvaart en de bloei onzer Doorluchtige School, tegelijk met die der Deventersche burgerij, van eeuw tot eeuw, ja, van jaar tot jaar, toenemen!

AANTEEKENINGEN.

AANTEEKENINGEN.

1) GEERT GROETE, of GROOTE, of GERARDUS MAGNUS. Over het leven en de verdiensten van dezen man is in de laatste jaren zooveel voortreffelijks geschreven, dat wij het onnoodig achten, hier ter plaatse over hem uit te weiden. Mijn waardige vriend en ambtgenoot, de Hoogleeraar J. VERBURG, bragt hem eene uitmuntende hulde in zijne fraaije *Voorlezing over den alouden roem der Stad Deventer, als kweekschool van echte geestbeschaving* (*); en de Weleerw. Heer G. H. M. DELPRAT, die reeds vroeger eene afzonderlijke Verhandeling over hem in het licht gaf (†), behaalde in het vorige jaar den gouden eereprijs bij het Utrechtsche Genootschap met eene Prijsverhandeling « over de Broederschap, bekend

(*) Vaderl. Letteroef. Dec. 1823.
(†) Recens. o. d. Rec. Nov. 1823.

onder den naam van *Fratres vitae communis*, of *Fratres in commune viventes*, ingesteld door Gerardus de Groot (Geert Groete) of *Gerardus van Deventer*; vooral van de onderscheidene scholen, door deze Broederschap, bijzonder in het noordelijke en zuidelijke gedeelte der Nederlanden gesticht, derzelver inrigting enz." welker uitgave wij met reikhalzend verlangen te gemoet zien. Ook de helaas! te vroeg overleden neef van onzen van Eck, de geleerde en schrandere Th. A. Clarisse liet eene niet geheel afgewerkte Verhandeling na *over den geest en de denkwijze van* Geert Groete, *kenbaar uit zijne schriften*. Zie *het Archief voor de kerkel. Gesch.*, uitgeg. door de Hoogl. Kist en Roijaards I. D. Verg. *de Godgel. Bijdr.* voor 1829. III. D. 2de St.

2) Florens Radwijn, of Radewijn, geboren te Leerdam, eerst Kanunnik van St. Pieter te Utrecht, naderhand Vicaris van de Kerk te Deventer, groot vriend en aanhangeling van Geert Groete, met wiens overleg hij stichter werd van dat beroemde Fraterhuis, « waaruit, om met G. Dumbar te spre-
« ken, de andere Fraterhuizen, bijna door geheel Eu-
« ropa verspreid, en van Lindenborn (*Hist.*
« *Episc. Daventr.* cap. 2. § 1), opgeteld, zijn voort-
« gesproten." Zijn leven is met dat van Groete beschreven door zijnen alom vermaarden leerling Th. a Kempis. Zie voorts *Chron. Amisfurt. per* Ant. Matthaeum editum p. 163. en *Kerk. en We-*

reldl. Deventer bl. 603. Ook vindt men nog het leven van beide vrienden, door RUD. DIER DE MUDEN in barbaarsch Latyn beschreven, en eenige andere bijzonderheden in *Ger. Dumbar Analect.* T. I. Over andere oude stichtingen betrekkelijk het onderwijs binnen deze stad kan men nazien *Tegenw. staat van Overijssel* III. D. bl. 221.

3) *Zeshonderd Scholieren.* Zie *Tegenw. Staat* t. a. p. bl. 63. en JAC. PERIZONIUS Hist. Sec. XVI. p. 54.

4) ALEXANDER HEGIUS (geb. 1433 en aldus genaamd naar het dorp Heek in het Munstersche, zijne geboorteplaats) was een der eerste hervormers van het nog hoogst gebrekkig onderwijs, dat hier door de *Broeders van het gemeene leven* werd gegeven. Aan het hoofd van de Deventersche School geplaatst, schijnt hij zijne betere kennis en opgehelderden smaak vooral te danken gehad te hebben aan den beroemden RUD. AGRICOLA, die toen pas uit Italie terug gekomen, daar den beroemden GUARINI *van Verona* te Ferrara, en andere geleerden gehoord had. Met hem leefde HEGIUS in de naauwste vriendschap, zoodat zij gewoon waren de een den anderen hunne schriften ter beschaving toe te zenden. Eensklaps scheen in dezen tijd het licht der wetenschappen uit Italie naar het Noorden overgebragt, en *Deventer* werd het brandpunt, waaruit het

zich alom over Duitschland en de Nederlanden verspreidde. RUDOLPHUS LANGIUS, die hier ook vroeger de medeleerling en vriend van HEGIUS geweest was, kwam met uitstekende geleerdheid en beschaafden smaak uit Italie terug, dreef door zijn aanzien het vestigen eener betere school te Munster door, en wilde zijnen vriend aan derzelver hoofd stellen; doch deze ontschuldigde zich om zijne jaren en beval eenige zijner leerlingen aan, waaruit TIMANNUS CAMENERUS werd verkozen. Al hadden wij zulke en dergelijke bewijzen niet tot bevestiging van het getuigenis van den vermaarden Godgeleerden DAVID CHYTRAEUS, dat HEGIUS en LANGIUS de eerste herstellers der Letterkunde zijn geweest, die de jeugd eene betere wijze van studeren hebben gewezen; dan nog zou ERASMUS, die aan den eersten de grondlegging zijner geleerdheid en van zijnen smaak te danken had, hiervan ten onwraakbaren getuige verstrekken. Is het dan wonder, dat deze groote man meermalen met de hoogste achting van dezen zijnen leermeester gewaagt? Zoo noemt hij hem ergens *Vir tam inculpatae vitae, quam doctrinae non trivialis, in quo unum illud vel Momus ipse calumniari fortasse potuisset, quod famae plus aequo negligens nullam posteritatis haberet rationem. Proinde si quae scripsit, ita scripsit, ut rem ludicram, haud seriam egisse videatur: quamquam vel sic scripta sunt eiusmodi, ut eruditorum calculis immortalitatem promereantur.* (Adag. *quid cani et balneo?*) En in zijnen Ciceronianus: *Westphalia nobis dedit* ALEX. HE-

GIUM, *virum eruditum, sanctum et facundum, sed qui gloriae contemtu nihil magni est molitus. Quod vero* HEGIUS *praestitit in Grammaticis, ut, explosa barbarie, suum in scholis et apud literatos lingua Latina et nomen et dignitatem consequeretur, idem neque in ceteris artibus pro modulo suo instaurandis atque illustrandis intactum reliquit, ut vel ex dialogis liquet, qui eo ignorante vel invito prodierunt.* Over HEGIUS in het bijzonder, en de Deventersche school in het algemeen vindt men eene belangrijke en met warmte geschreven plaats van den beroemden JAC. PERIZONIUS, zelf eenmaal een kweekeling van het Deventersche Athenaeum, in zijne *Oratio de doctrinae studiis nuper cultis*, Orat. VII. p. 176, welke ik mij niet onthouden kan hier in te voegen: *At non siverit id debitus patriae amor, ut harum terrarum, ut Daventriae quondam meae, mentionem turpi hic involvam silentio. Ea enim est, unde lumen effulsit, quod paulatim in finitimas se urbes et regiones longe lateque diffudit, atque ipsum tandem Erasmum, decus nostrum et ornamentum praecipuum, suo illustravit splendore. Etenim eodem tempore, quo Petrarcha iam senex secunda omnium existimatione celebrabatur, Gerhardus Grotius, seu, quo nomine notior est, Gerh. Magnus — sodales instituit, seu* Fratres, *ut dicebantur,* communis vitae *cet. — Ex hoc autem instituto prodiere quam plurimi, qui deinde praecipuas in his terris scholas tenuerunt, aut idoneis ingenii ac diligentiae suae monumentis, quasi signum quoddam, ad capessendum alacri-*

ter dignum animorum cultum, primi hic locorum extulerant. Quin ipsa illa bonarum artium Gymnasia per totam fere Belgicam et Westphaliam, quae ingenti tunc simul adolescentium numero, et egregia floruerunt disciplina, hinc potissimum sunt profecta. Daventriense enimvero prae ceteris commune quoddam Belgicae tunc Athenaeum, aliquot millia iuvenum, undique accurrentium, sinu suo excepisse et formasse aliquando traditur. Numquam tamen magis ad famam latissime spargendam insurrexit, quam quum Alex. Hegium, suum quondam alumnum, sibi habuit praefectum. Ille enim est, qui Graecas in hac orbis terrarum plaga literas, ab Rud. suo Agricola acceptas, excitavit primus. — Ex Isocratis ludo meros artis oratoriae principes exstitisse ait Cicero: at Hegii ex disciplina in publicum literati orbis theatrum prodierunt complures, cum praecipuae dignitatis viri, tum variae eruditionis principes. Ab eo enim, ut paucos memorem, scientiae atque adeo fortunae suae prima hauserunt initia Ultraiectinus ille Hadrianus, ad Pontificatum dein Maximum evectus; Roterodamus porro Erasmus, omnium sui temporis eruditorum facile primus; Hermannus Buschius, vir nobilis ex Monasteriensi Dioecesi, qui Heidelbergae, Lovanii, Lipsiae, Marpurgi eloquentiam publice et feliciter docuit; Jo. denique Murmelius, Ruraemundanus, ipsius etiam Hegii successor, sed postquam Monasterii et Alcmariae scholas magna cum laude iam gubernasset. cet.

Uit de boven aangevoerde getuigenissen van ERASMUS zien wij tevens de reden, waarom er zoo weinige

schriften van HEGIUS het licht zagen, en deze eerst na zijnen dood zijn uitgegeven. JAC. FABER, een zijner leerlingen, bezorgde er de uitgave van in 1503 4° bij *Rich. Pafraet.* De *dialogus de utilitatibus artium grammaticae, logicae et rhetoricae,* werd vroeger gedrukt bij *Jac. de Breda,* 1500 4° de *Carmina* zagen in 1501 en 1503 het licht mede in 4°. Gelijk alle de voortbrengselen van deze eerste Deventersche drukpersen, zoo zijn ook deze werken van HEGIUS hoogst zeldzaam: in den jare 1828 werden zij verkocht onder meer andere zeldzame werken, in de XV[de] en het begin der XVI[de] eeuw gedrukt, afkomstig uit de keurige verzameling van den H[r]. J. Koning. Z. den Catalogus, uitgegeven bij *P. den Hengst* en Zoon te Amst. bl. 84. n° 115. Doch moge al, naar het oordeel van den misschien wat al te eergierigen ERASMUS, HEGIUS wat te weinig geschreven hebben, om daardoor zijnen naam te vereeuwigen, onsterfelijken roem, ja den zegen des nageslachts moet hij erlangen door den kostbaren oogst, dien zijn geest voor de volgende geslachten deed rijpen, en die hem onder de verlichters van Europa eene eerste plaats waardig maakt. Ik zoude te uitvoerig worden, indien ik hier alle die mannen wilde optellen, welke omtrent dienzelfden tijd uit de Deventersche School zijn voortgekomen, en het licht der wetenschappen heinde en ver hebben verspreid: hetgene wij er van vermeld hebben is genoegzaam ter staving van den roem en de groote verdiensten van HEGIUS, wiens sterfjaar met geene zekerheid kan bepaald worden. Over

hem kunnen nagezien worden, MELCH. ADAMUS in zijne *Vitae Germ. Philosoph.* p. m. 6. BEATUS RHENANUS *in Vita Erasmi.* VAL. ANDREAS in *Bibl. Belg.* p. 41. FOPPENS *Bibl. Belg.* T. I. p. 45. MORHOF, *Polyh.* T. I. p. 533. V. KAMPEN, *Gesch. der Lett. en Wetensch.* D. I. bl. 52. JAC. SCHELTEMA, *Mengelw.* I^e. St. bl. 71. In het *Onomasticon* van SAXE staat hij wel in den *Index* vermeld, doch is in het werk zelf bij vergissing achterwege gebleven. Er zoude voor dit werk geen onaanzienlijke oogst uit de Deventersche School voor dit tijdvak te verzamelen zijn. Zoo wordt er b. v. in hetzelve geen gewag gemaakt van den boven vermelden RUD. LANGIUS, die toch naast HEGIUS en AGRICOLA eene vereerende plaats zou verdienen. De eerste getuigt van hem:

Primus Melpomenen qui rura in Westphala duxit,
Cum caneret laudes, maxime Paule, tuas.

Hij schijnt vooral der Latijnsche zanggodinnen geofferd te hebben. Een hoogst zeldzaam werk van hem werd, onder meer andere, in den verleden jare te Hamm in Westphalen verkocht: *Urbis Hierosolymitanae templique et destructionis historia per Rod. de Langhen. Daventriae* (c. 1480) *impressa.* 4°. Vrij uitvoering handelt over hem MELCH. ADAMUS d. l. p. 16. Verder vergelijke men DUMBAR'S *K. en W. Deventer* bl. 303 en volgg.

5) D. ERASMUS. Hoe groot de eerbied was, dien onze VAN ECK dit licht van Nederland toedroeg, getuigt onder anderen zijne gehouden Redevoering over ERASMUS bij gelegenheid, dat hij het Rectoraat nederlegde in 1804. Gedurende eene reeks van jaren verzamelde hij alles, wat over ERASMUS was geschreven, en te wenschen is het, dat er onder zijne nagelaten papieren genoegzame stof zal gevonden worden tot daarstelling van een geheel, waarin aan het licht kome, wat zijne geleerdheid, zijne schranderheid en zijn fijn oordeel over den grooten Rotterdammer in zijn brein had opgezameld, en hetgene hij voornemens was der geleerde wereld mêe te deelen. — Onder de groote mannen, die in dit tijdperk de Deventersche School bezochten, mogen wij niet met stilzwijgen voorbijgaan den geleerden VIGLIUS VAN AIJTA. Z. zijn Leven in de *Analecta van Hoijnck van Papendr.* T. I: p. 6.

6) *Athenaeum van Nederland*, *Belgicae Athenaeum.* Zoo noemde het *Rosweide* in het leven van *Th. a Kempis.* Z. LINDENBORN *Hist. Episc. Dav.* C. II. § 1. p. 166 en PERIZON. boven aangeh.

7) *Grijze adelaar verkreeg eene vernieuwde jeugd.* Waarschijnlijk doelt op deze wedergeboorte het wapen des Athenaeum's, zijnde de Deventersche adelaar, dragende een boek met de Grieksche letters A. Ω. (uit de openb. van Joannes) en het opschrift *Renovabitur*

(uit Jesaias): ten zij men met deze laatste spreuk de onverwelkbare jeugd der nieuwe school heeft willen te kennen geven, die even als de arend of de fenix zich steeds vernieuwt.

8) *Beroemde Hoogleeraar.* Ev. Wassenbergh in zijne alom beroemde *Oratio inauguralis De urbe Daventria, eruditionis in Belgio matre, et conservatrice celeberrima.* 1768.

9) Anna van Twickelo. Ten aanzien van de stichting en de stichters van het Athenaeum kan ik geen naauwkeuriger en beknopter berigt geven, dan hetwelk gevonden wordt in den *Tegenw. Staat van Overijssel III. D. bl. 213*, en opgemaakt is uit de beste bronnen, van welke *Revii Daventria Illustrata* aan het hoofd staat. Dit berigt, gelijk het grootste gedeelte van hetgene in dat werk over Deventer geboekt is, hebben wij te danken aan den geleerden Gerh. Dumbar, kleinzoon van den ouderen *Gerhard*, over wien wij nader gelegenheid zullen hebben te spreken. Zie hier wat hij ons van het Athenaeum meldt: « Anna « van Twickelo, weduwe van Martinus Boe« dekeb, en haar eenige zoon, Balthasar Boe« dekeb, maakten in Lentemaand des jaars 1584 te « zamen een testament, waarbij zij een gedeelte hunner « na te laten goederen bestemden tot het oprigten van « eene Universiteit of Illustre School, onder voorwaar-

« de, dat twaalf jongelingen, uit brave maar onvermo-
« gende ouders hier ter stede geboren, en wel zulken,
« die door den Rector en de overige leermeesters der tri-
« viale school geschikt gekeurd werden, ieder vijf jaren
« lang in kost en huisvesting onderhouden, en om niet
« bij die Universiteit onderwezen zouden worden; dat
« deze jongelingen hiervoor onder de verpligting zouden
« liggen, der stad, in zaken tot welken zij bekwaam
« bevonden werden, volgens 't goedvinden van de Ma-
« gistraat, ten dienste te staan; en dat twee van de-
« zelven door de naaste erfgenamen van de Testateu-
« ren, twee door het Kapittel, en de acht overigen
« door Schepenen en Raad zouden worden benoemd.
« Aan deze laatsten bevolen zij ook de uitvoering van
« dezen hunnen uitersten wil (*).

« Men mag het met regt als eene zonderlinge om-
« standigheid in de geschiedenis van ons Gymnasium
« opmerken, dat het zijne geboorte aan eene vrouw en
« aan eenen krijgsman had te danken (†). Deze krijgs-

(*) » De eigen woorden van het testament konden wij niet
» opgeven, dewijl Revius Dav. III. p. 497, het alleen in 't la-
» tijn vertaald mededeelt.

(†) » De schilderijen van beiden, zoo wel als van den va-
» der, hangen in de stads openbare boekzaal. *Moonens Poëzij*,
» *Aenteken. bl.* 877. [Thans op het Raadhuis in de Raadzaal,
met uitzondering van dat van den vader, hetwelk verloren
schijnt te zijn. Van dezen laatsten, gelijk mede van *A. van
Twickelo* kent men geene bijzonderheden hoegenaamd.]

« man was buiten twijfel niet van de gemeene soort, « en het smart ons, maar eenige weinige berigten no- « pens zijn leven aangetroffen te hebben, welke wij « onzen lezeren zullen mededeelen.

« Balthazar Boedeker (*) was geboren « in den jare 1540. In zijne jeugd doorreisde hij Duitsch- « land, Frankrijk en Italie. Hij bezocht de Afrikaan- « sche kusten van de Straat van Gibraltar af tot in « Egypte toe, in Napelsche, Siciliaansche en Malthezer « galeien. Hij was in den jare 1571 tegenwoordig bij « den zeeslag van Lepante (†), waar de Turksche vloot « geheel door die der Christenen werd verslagen. Ver- « volgens diende hij in den Keulschen krijg (§) als

---

(*) » Hij wordt bij *Lindenborn*, *Episc. Dav*, *p.* 174, en » boven 't grafschrift bij *Revius* p. 684, toegenaamd *Veenhu-* » *sius*, omdat hij eigenaar was van het *Veenhuis*, een buiten- » goed in Twello gelegen.

(†) Zie over dezen vermaarden zeeslag Thuanus Hist. Lib. L. c. 4.

(§) » Dien krijg ongetwijfeld, welke in het jaar 1583 uit » het huwelijk van Gebhard Truchses, Aartsbisschop van Keu- » len, ontstond, (Vad. Gesch. B. XXIX, § 6) en in welken » Graaf Adolph van Nieuwenaar mede een rol speelde. Zie » *Struvii Corp. Hist. Germ. Per.* X. *sect.* 7 § 7, waar men » ook verhaald vindt, dat op den laatsten van Lentemaand des » jaars 1584 bij het steedje ter Burg in de Graafschap Zutphen, » een slag was voorgevallen, bij welken het volk van Truchses » geheellijk werd verslagen of verstrooid; eene omstandigheid,

« officier te paard (*) onder den Oversten Homburg, « die aan het hoofd stond van een Nederlandsch regi« ment. Eindelijk begaf hij zich tot rust, en trad in « huwelijk met *Johanna Grotenhuis*, welke hij in den « beginne des jaars 1617 kinderloos achterliet, en die « zelve in Wijnmaand des jaars 1630, den ouderdom « van 81 jaren bereikt hebbende, nadat zij juist den « uitersten wil hares echtgenoots had zien ten uitvoer « brengen, is overleden.

« Zij had namelijk met den aanvang des jaars 1629 « de Magistraat in 't bezit gesteld van de voor het « Gymnasium bestemde goederen (†), hetwelk geschied « zijnde men aanstonds ten ijverigsten bedacht was op « 't herwaards lokken van de vereischte Hoogleeraren."

» die noch door Wagenaar, noch door van Meteren B, XI op » het einde, waar ook van dezen twist gehandeld wordt, is aan» geroerd.

(*) » *Protribunus* staat bij Revius p. 684, waaruit wij dit » verslag trekken.

(†) » *Lindenborn*, *Hist. Epist. Dav.* p. 174, zegt, dat zij » tuchtenares van de goederen was. Hiervan blijkt niets in het » testament. Echter schijnt dit waar te zijn, en dat zij in » 't jaar 1629 den boedel heeft overgegeven; want Revius zegt » p. 678, dat toen de Magistraat denzelven aanvaard heeft; en » haar schoonmoeder kan niet wel tot op dien tijd geleefd heb» ben. — Wij vinden uit stads *Concordaten van den 7 Jan.* » 1619 aangeteekend, dat de Gezworen Gemeente reeds in dit » jaar op het in stand brengen van een Gymnasium heeft aan» gedrongen; doch op welken voet weten wij niet te zeggen.

Hierop volgt nu eene opgave der eerste Hoogleeraren, van welke wij hierna in het bijzonder melding zullen maken. Om niet te uitvoerig te worden, kunnen ook wij omtrent het Testament, dat men bij REVIUS kan nazien, in geene bijzonderheden treden: alleen merken wij aan, dat het thans moeijelijk is geworden de hoegrootheid der gemelde goederen te bepalen, en dat men het algemeen daar voor houdt, dat thans uit derzelver opkomsten de onkosten van het Athenaeum niet kunnen bestreden worden, zijnde die opkomsten bij eene officieele opgave, in den jare 1811 gedaan, geraamd op *f* 1400 a *f* 1500.

10) JACOB REVIUS. Over dezen, hevig voor regtzinnigheid ijverenden, Godgeleerden zie men *Saxii Onom.* P. IV. 267, en de keurige Leerrede van den Weleerw. P. C. MOLHUIJSEN, gehouden den 11 Jan. 1829 bij gelegenheid van den 250sten verjaardag van de stichting der Deventersche Gemeente. Aanteek. bl. 73.

11) *Las dezelve van het spreekgestoelte af.* De oprigting van het Athenaeum was ook bij aangeplakte berigten, door boden daartoe afgezonden, bekend gemaakt op verscheiden plaatsen in Holland, Vriesland, Utrecht en in verscheiden Geldersche steden, Zutphen, Doesburg, Arnhem, Nijmegen, Bommel en Tiel. Het Programma zelve vindt men bij *Revius* p. 681.

12) *Het getal veel aanmerkelijker.* In het jaar der

stichting van het Athenaeum werden er 28 en in het volgende 25 studenten ingeschreven.

13) J. F. GRONOVIUS. Hij was Hoogleeraar van 1641—1658, en gedurende dit tijdvak bedroeg het getal der ingeschrevenen 458, waaronder 27 Hungaren, 3 Deenen en verscheiden Duitschers. De namen van *Joh. Lomeijerus*, *Sam. Pitiscus*, *Jac. Tollius*, *Joh. Mensinga* en *Th. Munckerus* versieren deze lijst.

14) *De Spaansche Academie van Valencia.* Als eene letterkundige bijzonderheid, die ons eenigzins over den toenmaligen staat der oude Letterkunde in Spanje kan doen oordeelen, acht ik het wel der moeite waardig hieromtrent eenig nader verslag te geven.

Den 24 Dec. 1777 ontving de Rector Magnificus J. RUARDI eenen brief met het volgende opschrift:

Pais Baxo Holandes - Deventer
Rectori et Profesoribus Universitatis literariae Deventriae in Provincia de Overissel

DEVENTER.

en van dezen inhoud:

Universitas literaria Valentiae Edetanorum Rectori et Profesoribus* (sic) *Universitatis literariae Deventriae

S. P.

Latinae linguae tirocinia in universo terrarum orbe commendari debent. Cumque Jurisconsultorum coriphaeus Gregorius Maiansius Generosus Valentiae Edetanorum tipis dederit sua, vere dignum et iustum est nos de hac arte singulari hoc vobis mitere non aspernandum monimentum. Hispania veritatem amat, ingenia fovet, virtutem colit; Maiansium autem iure diligeret in omnibus si in institutionibus Grammaticis non fuiset obscuritatis amator. Literas vestras et iudicium habere cupimus. Valete: Calendis Martii anni Domini MDCCLXXVII.

Het bijgevoegde gedrukte stuk was in het Spaansch, als volgt:

Con fecha de 9 *de Marzo de* 1771, *se comunicò al Claustro de esa Universidad la Providencia que el Consejo se sirviò tomar en Auto de* 5 *del mismo para que asì en ella como en las demàs de la Corona de Aragon para la Instruccion de la Jubentud, se arreglasen al nuevo Arte Latino compuesto por el Dr. D. Gregorio Mayàns, con aprovacion del Consejo, y que se havia pasado aviso à este fin de que procurase remitir à todas, los Exemplares correspondientes, para que los que los necesitasen los comprasen con mas facilidad.*

A consequencia de esta Resolucion se hizo Recurso por la Universidad de Cervera, manifestando el Privilegio privativo que tenia de una Imprenta para

Libros de comun Enseñanza entre los que se comprendian los Artes de Antonio, y Torrella, en Castellano, y Catalàn, y pretendiò, que en lugar de èstos se subrogase el de Mayans, entendiendose en quanto este el Privilegio que tenia para imprimir aquellos. Y por el Hospital Real, y General de la Ciudad de Zaragoza, se hizo tambien Recurso exponiendo el Privilegio que tenia para la privativa Impresion del Arte de Nébrija para todas las Universidades de aquel Reyno, y solicitò se mandase prosiguiese la Enseñanza de la Gramatica por los que tenia impresos como se havia hecho hasta entonces; ò que à lo menos quando à esto no huviese lugar que se enseñase por ellos hasta que se concluyese su venta, y finalizada corriese la Impresion del nuevo Arte de Mayàns por cuenta de dicho Hospital, sin que otra Persona alguna, Colegio, ni Universidad, pudiese imprimirlos, venderlos, ni entrarlos en aquel Reyno, observandose en todo, y por todo el derecho privativo, y prohibitivo que por Fueros, y Privilegios le estava concedido.

En vista de lo que sobre estas Instancias expuso el Señor Fiscal, y por Auto de 14 de Mayo del propio año de 1771 resolviò el Consejo, que la Universidad de Cervera, como las demàs de la Corona de Aragon, se arreglasen para la Instruccion de la Jubentud al nuevo Arte Latino de Don Gregorio Mayàns, segun estaba en Auto de 5 de Marzo del propio año, pasandole aviso para que en el termino

de un mes remitiese Copia de Exemplares de dicho Arte, à fin de que pudiesen comprarlo los que lo necesitasen, y que concluida la venta de los que en este tiempo remitiese corriese la Impresion, y venta del expresado Arte por cuenta del Hospital General de Zaragoza, y la Universidad de Cervera en conformidad de lo prevenido en varias Reales Cedulas, y Privilegios, sin que pudiesen sacarlos fuera del Reyno de Aragon, y Principado de Cataluña, arreglandose, y observando en esta parte, lo en ellas mandado, y resuelto.

Para el cumplimiento de esta Providencia se expidieron las Ordenes correspondientes, y por estàr encargadas en esa Ciudad las Aulas de Gramatica al Dr. D. Joaquin Segarra, Director del Seminario por el Consejo Extraordinario despues de la Expulsion de los Regulares de la extinguida Orden de la Compañia, no tuvieron el devido efecto en ella, por no haversele dirigido la Orden por dicho Tribunal, sobre que se hicieron diferentes Representaciones al Consejo por el mismo D. Gregorio Mayàns, por el Claustro mayor, y por el general de Cathedraticos: Y antes de haverse tomado Providencia sobre este punto, se diò noticia al Consejo por el Ayuntamiento de la Ciudad de Zaragoza, y los Preceptores Seculares de las Escuelas pùblicas de Latinidad de ella de hallarse desiertas sus Aulas desde que se acordò la Enseñanza por el Arte de Don Gregorio Mayans, porque todos se havian pasado à los Pa-

dres de la Escuela Pia, ò à la Aula de Cathedral, en que se continuava con el Arte de Nebrija: y posterior à esto hizo presente el Claustro pleno de la Universidad de Huesca, que para la puntual observancia de dichas Ordenes havia encargado à los Preceptores de las Escuelas pùblicas la Enseñanza de la Latinidad por el Arte de Mayàns, y desde aquel punto havian ido desertando los Estudiantes, de manera, que las Aulas estavan casi reducidas à soledad, porque se havian pasado à otros Estudios donde sin novedad continuava la Enseñanza por el de Nebrija, ù otros mas acomodados, pues no podian tolerar su obscuridad, y falta del oportuno metodo, porque su capacidad tan debil como su edad, solo actùa los principios, y doctrinas sencillas, que unidas con la claridad, y viva voz de los Maestros, se hacen perceptibles, è imprimen suavemente en sus tiernas potencias: Y que transcendiendo esta decadencia à las Aulas de Filosofia, y demàs Facultades, le havia puesto en la obligacion de pensar seriamente sobre este asumto, y no hallava otro medio de reparar esta pèrdida sino subrogando, y adoptando con permiso del Consejo la Gramatica Latina escrita en verso Castellano por Don Juan de Yriarte, en el seguro de que se tiene ya experimentados sus efectos, y excede à todas, en su metodo, claridad, y demàs circunstancias.

Enterado de todo el Consejo teniendo presente lo expuesto en el asumto por el Señor Fiscal, y deseando que se logre la Enseñanza pùblica de Latinidad

por los medios, y modos que sean mas faciles, y perceptibles à la Jubentud: Ha sido servido este supremo Tribunal conceder licencia, y permiso para que se pueda enseñar la Latinidad en los Estudios de esa Ciudad, y en los de Zaragoza, y Huesca, ya sea por la Gramatica de Don Gregorio Mayàns, ò ya por la de Don Juan de Yriarte, ò por otra alguna de las que se havan escrito en Lengua Castellana, valiendose de qualquiera de ellas en el todo, ò en las partes, y clases que se estimasen mas convenientes à la mejor Enseñanza, y utilidad pùblica; comestiendo su execucion en esa Universidad al Director de la Aulas de Gramatica, y à V. S. à quien lo participo de orden del Consejo para su inteligencia, y cumplimiento en la parte que le toca, en el supuesto de que con esta fecha comunico la correspondiente al Director de las Aulas de Gramatica; Y de su recibo me darà V. S. aviso para ponerlo en la superior noticia del Consejo. = Dios guarde a V. S. muchos años. Madrid 29 de Octubre de 1774. = Don Pedro Escolano de Arrieta. = Señor Retor, y Claustro Literario de la Universidad de Valencia.

Hiervan bezorgde de Hoogleeraar RUCKERSFELDER de volgende Latynsche vertaling:

Literis ad d. IX Martii 1771 datis cum huius Academiae consessu communicata est adhortatio, quam

decreto ad d. V eiusdem mensis decernere placuit supremo Regis concilio, ut in hac non minus, quam in reliquis Arragonici regni Academiis, ad instituendos adolescentes, adhibeatur nova Grammatica latina, conscripta a D. Dr. Gregorio Mayansio, cum laudatione eiusdem concilii edita. Indicatum quoque est, iam mandata data esse, ut necessaria exempla ad omnes remittantur, quo usuris tanto facilior esset eorum emendorum occasio.

Post hocce decretum Academia Cerverana intercessit, indicans, sibi concessum soli esse privilegium de edendis omnibus libris, qui ad publicam institutionem adhibentur, interque hos esse Grammaticas Antonii et Torrellae, lingua Castiliana et Catalonica scriptas: et cum iam in harum locum Mayansiana sit supposita, se privilegium sibi concessum, de illis edendis, ad hanc quoque edendam pertinere, existimare. Dein etiam ptochotrophium regium et generale Urbis Caesaraugustae aeque fortiter intercessit, suumque privilegium exclusivum de edenda Grammatica Nebriana per omnem Arragoniam, exposuit, petens ut mandata dentur de tradenda ulterius Grammatica arte ad librorum a se impressorum ductum, prouti hactenus factum est: aut saltem, quando hoc non possit admitti, doceatur secundum hos libros donec exempla eorum divendita, et impressio Mayansiani sumtibus dicti ptochotrophii finita sit: neve alii cuivis aeque privato ac collegio vel universitati licitum sit, eum describere, edere,

vendere vel inferre in istud regnum; observatis ubique et per omnia iuribus privativis et prohibentibus, quae in permissionibus et privilegiis sunt concessa.

Concilium, visis quae de exceptionibus his exposuerat advocatus fisci, decreto ad d. XIV *Maii statuit, ut Academia Cerverana, et reliquae regni Arragonici, iuventutem dehinc ad ductum novae Grammaticae Mayansianae instituant, sicut in decreto* V *Martii erat mandatum; iubens simul, intra menstruum spatium exempla sufficientia dicti libri remitti, ut eo egentes emere possint, et ut venditio ante impressorum prohibita sit, quam primum dicta Grammatica sumtibus ptochodochii generalis Caesaraugustani et Academiae Cerveranae fuerit edita, iuxta plures literas et privilegia regia; neve liceat aliis eamdem edere, in regno Arragoniae et principatu Catalonico, in his se submittentes et observantes mandata et decreta illa.*

Secundum hanc legem emissa sunt necessaria mandata, ferentia quoque, ut scholarum Grammaticarum cura in hac urbe iniungatur D. Dr. Ioachimo Segarrae, directori seminarii, a consilio extraordinario inde ab expulsis regularibus societatis deletae (Loiolitarum) *erecti. Non vero videbamus speratum ex illa methodo commodum redundare, quia societas se dirigi noluerat mandatis tribunalis istius, praetereaque multa fuerant relata ad concilium ab eodem Gr. Maiiansio, a maiori consessu, et a praefecto Professoribus. Etiam antequam negotium recte curari potuit,*

Concilio a consessu magistratuum Caesaraugustanorum et praeceptoribus secularibus scholarum publicarum Latinae linguae ibidem indicatum, scholas suas pene desertas fore, quam primum institutio iuxta artem Maiiansianam fuerit introducta: omnes enim discipulos abituros ad Patres scholarum piarum, aut scholae Cathedralis, ubi Grammatica Nebriana uti pergunt: — et dein pleno consessui Academiae Oscae Illergetanorum ostensum est, quam, ob ipsam mandatorum adductorum iuratiorem observantiam, et praeceptoribus scholarum publicarum iniunctam institutionem linguae Latinae ad ductum Maiiansii, et inde ab eo tempore studiosi discesserint, eo modo, ut scholae ferme vacuae sint relictae, quoniam transierint ad alia Gymnasia, in quibus sine novatione grammatica Nebryae perpetuo adhibebatur, vel aliae quoque aptiores: quia illius obscuritatem ferre non poterant, nec defectum commodae methodi sentiebant. Namque habilitas aeque debilis ac aetas accipit sola principia, et eas puras doctrinas, quae cum perspicuitate, tum viva magistrorum voce intellectu faciles redduntur, suaviterque facultatibus teneris instillantur. Praeterea maximum scholarum philosophiae et reliquarum scientiarum decrementum eos adegisse, ut serio de hoc statuto meditarentur, neque se aliud mali huius remedium posse invenire, nisi ut subrogetur, et permittente suprema Curia introducatur Grammatica Latina, versibus Hispanicis scripta a D. Jo. de Yriarte; certos enim se et usu edoctos esse, huius maiorem,

quam omnium reliquarum, tam ob perspicuitatem, quam ob methodum, imo et ob reliqua commoda praestantiam et utilitatem.

Concilium, his omnibus intellectis, et accepta relatione advocati Fisci, optans ut institutio publica linguae Latinae promoveatur methodo illa, quae facilior et iuventuti clarior sit, permotum est, ut permitteret et libertatem daret, docendi L. L. in Gymnasiis huius urbis, vel Caesaraugustae vel Oscae Illergitanorum, sive ad ductum Grammaticae Maiansii, sive Jo. de Yriarte, sive alius cuiusdam lingua Hispanica scriptae, adhibendo eam vel totam, vel eius illas partes, tomosve, quos ad meliorem institutionem et utilitatem publicam praestare censent. Huius mandati exsecutionem iniunxere in hac Academia Directori scholarum Grammaticarum, et vobis (Academicis)*, quibuscum, iubente Concilio, hoc communico, ut sciatis et exsequamini, quantum ad vos pertinet, sperans fore ut huius exemplar, sub eiusdem diei signo, tradatis Directori scholarum Grammaticarum, et me certiorem faciatis, hoc mandatum ad vos pervenisse, ut Concilio supremo eius rationem reddere possim. Deus vos multos annos conservet. Madriti d. XXIX Oct. 1774. D. Petrus Escolanus de Arietta, Rector et Consessus literarius Academiae Valenciensis.*

Vervolgens over deze stukken geraadpleegd zijnde, besloot men, dat de Rector Magnificus hierop zoude

antwoorden in dier voege, als blijkt uit den volgenden brief, voorzien met het zegel van het Athenaeum:

Universitas rei literariae Daventriensis Rectori et Consessui Academiae Valenciensis

S. P.

Ex literis vestris, quae Kal. Martiis huius anni datae nuper admodum ad nos pervenerunt gratissimae, summa cum voluptate vidimus, Hispaniam amare veritatem, ingenia fovere, virtutem colere. Ut hisce praesidiis, verae doctrinae fundamentis, suffulta accuratae eruditionis laus et antiquarum literarum studia apud vos magis magisque amplificentur, vehementer optamus. Cum autem omnis elegantia et quaelibet humanitatis disciplinae sine accuratiore antiquarum linguarum, Latinae inprimis, cognitione sordeant, studium vestrum, quod in ea severiore lege excolenda collocandum existimatis, probamus; atque utinam nos illi essemus, qui ad iudicii nostri normam confirmando illud adiuvare possemus, atque adeo efficere, ut limatus veri pulcrique sensus, iam puerorum mentibus instillandus, et variae doctrinae decus apud vos efflorescerent. At vero cum Torrellani, Yriartani, nec Maiansiani libri notitia ad nos pervenerit, non nostrum est, lites inter vos componere Grammaticas. Illud vobiscum censemus omnes, e re maxi-

me esse iuventutis, ut ea docendi discendique adhibeatur ratio, quae sublato vel minimae obscuritatis vitio, facilitate sua tenellis animis se commodissime insinuet. Ad illas linguae leges, quas perceperis, memoria continendas, aliquid forsan faceret ligato conscriptus sermone Grammatices liber. At cum haec sola sit eius dos, ad ipsam rerum intelligentiam parum conducens, an Joannis de Yriarte labor ceterorum ex vestris popularibus operae sit praeferendus, non est, quod diiudicemus. Votorum interim nostrorum est summa, ut Numen supremum diu vos servet incolumes, utque in rei literariae et verae doctrinae decus et incrementum ita res transigatur, et talis ubique in scholis apud vos literariis, quarumvis disciplinarum seminariis, constituatur ratio, quae plurimum conducat ad animos iuventutis Hispanicae illa linguarum, Latinae praesertim, facultate imbuendos, qua viri facti illa antiquarum literarum studia, illam disciplinam, quae cum ad suavitatem cognitionis, tum ad ingenii fructum est uberrima, admittant.

Ita actum in Senatu nostro a. d. III. *Kal. Januar. A.* MDCCLXXVIII. *quod omnium nomine testor*

Joannes Ruardi

Universitatis rei literariae Daventriensis

h. t. Rector Magnificus.

15). *De Heidelbergsche.* Namelijk in November 1686 en 1786: de uitnoodigingen hiertoe berusten onder de Archieven van het Atheneum.

16) *Niet altijd van eigene landgenooten.* Hiervan moet echter de Groningsche Academie uitgezonderd worden, die eenige Afgevaardigden van ons Athenaeum noodigde tot de viering van haar jubilé in Oct. 1814.

17) *Bezetting door den Keurvorst van Keulen.* Wagenaar D. XIV. bl. 28. Cerisier VII. D. 1ste St. bl. 225. Hol. Uitg.

18) *Dat er in de betaling* enz. Het zijn de eigene woorden van G. CUPER, zoo als zij voorkomen in de Handelingen van het Athenaeum. De laatste zinsnede duidt op de vrije woningen van sommige Hoogleeraren.

19) *Boeken, welke wij zoo noode missen.* De oude Bibliotheek, afkomstig uit het oude Fraterhuis, bevat, met enkele uitzonderingen, weinig belangrijks, en ofschoon er vroeger door de Regering van tijd tot tijd besluiten genomen waren, om eenige gelden voor aankoop van nieuwe boeken te bestemmen, is daaraan hoogst zeldzaam gevolg gegeven. De jongste tijden evenwel hebben hierin aanmerkelijke verbeteringen tot stand gebragt: zie lager noot 24 en 28.

20) J. Bouwer. Zie lager de Lijst der Hoogleeraren N° XXVI.

21) *Statelijke viering van het tweede Eeuwfeest der Unie van Utrecht.* Deze viering had plaats op den 29 Januarij 1779, houdende de Rector Magnificus J. Ruardi bij die gelegenheid eene plegtige Redevoering in de Groote Kerk. Reeds vroeger, namelijk d. 5 Nov. 1772. had dezelfde Hoogleeraar in een Latijnsch Lofdicht de geboorte bezongen van Z. H. Willem Frederik, thans onzen geëerbiedigden Koning, waarvoor hij door de Regering der stad beschonken was met een zilveren schenkbord, op hetwelk deze regels van den smaakvollen G. D. Jordens gegrift waren:

Cantanti faustos Frederici Principis ortus
Auriaco Musisque favens Daventria donat.

op welk schenkbord in den jare 1814 bij de viering van het Eeuwgetijde der Groninger Academie aan Z. M. een kop koffij werd aangeboden. Zie *Acta Secularia Acad. Groning. p.* XVIII. — Ook had het Athenaeum op gezag der stedelijke Regering de heugelijke intrede gevierd binnen deze stad van Zijne Doorl. Hoogheid Willem V, Prins van Oranje, die den 8 Maart 1766 meerderjarig geworden de hooge waardigheden van den Staat had aanvaard, en als zoodanig ook deze Provincie kwam bezoeken. De intrede had plaats den 2 Sept. van dat jaar,

doch daar Z. H. zich van het aanhooren eener plegtige Oratie, bij die gelegenheid te houden, verschoond had, zoo werd dezelve drie dagen uitgesteld, en den 5den voorgedragen door den Hoogl. J. DE RHOER, die hiervoor, en voor de opdragt van zijne uitgave van *Porphyrius* door de Regering vereerd werd met een aanzienlijk geschenk.

22) *Twee Hoogleeraren van hunne posten ontzet.* De grijze RUCKERSFELDER en VAN DER MARCK.

23) *Aan twee Hoogleeraren hunne posten ontzegd.* Te weten in 1795 aan de Hoogleeraren PAREAU en SAXE. De laatste werd in 1797 opgevolgd door VAN TWIST, de eerste hersteld in 1799. Zie beneden de Lijst der Hoogleeraren.

24) *Aanzienlijk boekgeschenk.* Koning LODEWIJK den 4 Maart 1809 *Deventer* bezoekende, en de Hoogleeraren ten gehoore ontvangende, ondervroeg hen over den staat des Athenaeum's; vooral ook of er een kabinet van Physica en Natuurlijke Historie, en eene Bibliotheek was. Hierop geen gunstig antwoord ontvangende, noodigde Z. M. de Hoogleeraren uit, om eene lijst op te maken van die boeken, welke hun de noodzakelijkste toeschenen, met belofte, van hun dezelve te zullen doen geworden. Men bleef niet in gebreke en er werd dadelijk door de gezamenlijke Hoogleeraren zoodanige lijst in gereedheid gebragt, die door den Rector

Magnificus aan Z. M. werd overhandigd. De Koninklijke belofte werd inderdaad spoedig vervuld, daar reeds den 28 April daaraanvolgenden de Rector Magnificus zijne ambtgenooten kennis mogt geven, dat aan zijn adres afgezonden en aangekomen waren drie kisten met boeken, aan het Athenaeum ten geschenke gegeven, vergezeld van eene missive dato 14 April 1809 van den toenmaligen *Chef du Bureau Topographique du Roi* G. F. BRIATTE.

25) *Afgevaardigden van den Grootmeester.* Reeds in April 1811 had men eene opgave van den geheelen staat des Athenaeum's in al zijne bijzonderheden moeten inleveren aan den Prefect van het Departement, ten einde opgezonden te worden aan den Intendant van Binnenlandsche Zaken, toen in Junij van datzelfde jaar de Heer NOËL, als Afgevaardigde van den Keizer ter Inspectie van het schoolwezen in Holland, ook in deze stad verscheen, en mede alles onderzocht, wat tot het Athenaeum betrekking had. De mededeeling der stukken, gewisseld tusschen de Afgevaardigden NOËL en CUVIER, den Grootmeester FONTANES, den Inspecteur Generaal VAN DEN ENDE, en den Rector Magnificus VERBURG, zoude verscheidene bladzijden vullen, en van den eenen kant doen zien, hoe men niets onbeproefd liet, om het Athenaeum in stand te houden, en zich daartoe de moeijelijkste en onaangenaamste pogingen getroostte, maar ook van den anderen kant doen bespeuren, dat noch de herhaalde be-

tuigingen van welwillendheid, noch de fraaist ingekleede beloften van bescherming en verschooning, zouden belet hebben, dat deze inrigting al spoedig voor de doodelijke en met onverbiddelijke gestrengheid ingevorderde geldheffingen, ten behoeve van de Keizerlijke Universiteit, ware bezweken. Wij sparen daarom onze lezers de bittere en toch geheel nuttelooze herinnering van alle die bijzonderheden.

26) *Jan Wijngaard.* Zie de lijst der Lectoren mede hier beneden.

27) *Een Lectoraat in het Hoogduitsch en Engelsch.* In den jare 1825 opgerigt. Ik heb sporen gevonden, dat er in 1680 een Lector matheseos moet geweest zijn.

28) *Een aanzienlijk gedeelte der Harderwijksche.* Een Koninklijk Besluit in de maand Julij 1818 bepaalde, dat de Bibliotheek van het opgeheven Athenaeum te Harderwijk ten gebruike werd afgestaan aan dat van Deventer, met uitzondering van die werken, welke meer bepaaldelijk tot de geschiedenis en de oudheden der Provincie Gelderland betrekking hadden, welke aan de Hoofdplaats van dat gewest zouden verblijven. De overdragt van dit Koninklijk geschenk werd echter tot September 1819 vertraagd, toen eene missive van Z. E. den Minister van Onderwijs, nijverheid en koloniën aan de Regering van Deventer kennis gaf, dat de Bibliotheek in de maand October zou overgegeven worden. Deze overgifte

had dan ook plaats; zóó echter, dat aan het Koninklijk Besluit aanmerkelijke wijzigingen werden gegeven, waarbij onder anderen aan Gelderland werden afgestaan alle de werken betrekkelijk de nieuwe Geschiedenis en de Nederl. Letterkunde, benevens eenige zeer aanzienlijke plaatwerken, zoo als dat over de opdelvingen van Herculanum en Pompeji, en de Lexica van *Stephanus* en *Forcellinus*. Voorts moesten de meeste Genees- en Heelkundige werken te Harderwijk blijven, zoo daar misschien ten eenigen dage een Heel- en Vroedkundige school mogt worden opgerigt. Jammer inderdaad, dat die fraaije Bibliotheek op zulk eene wijze werd gesmaldeeld. Intusschen mag ons Athenaeum zich met eene aanzienlijke aanwinst verheugen, terwijl ook de ijverige zorg van Heeren Curatoren werkzaam is, om naar gelang der stedelijke middelen het ontbrekende aan te vullen.

29) *De verzameling onzer Natuurkundige werktuigen.* Deze verzameling was niet groot, en bestond voornamelijk uit eenen aankoop in den jare 1777 gedaan door den Hoogleeraar CHERNAC, waartoe door de Regering eene som was toegewezen. Bij gelegenheid, dat de Harderwijksche Bibliotheek door 's Konings goedgunstigheid aan ons Athenaeum was afgestaan, mogt hetzelve mede de goede gezindheid ondervinden van den Admiraal VAN KINGSBERGEN, die een aanzienlijk geschenk van Natuurkundige werktuigen, aan het Harderwijksche Athenaeum vroeger geschonken, thans in vollen eigendom afstond aan ons Athenaeum, te gelijk

met een klein fonds tot derzelver onderhoud en uitbreiding.

30) *De gehoorzalen* enz. Eene wel ingerigte gehoorzaal, waarbij vroeger ook een Theatrum Anatomicum was gevoegd, en een gebouw, waarin zich de oude Bibliotheek bevond, waren gebouwen, afkomstig van de Broeders *van het gemeene leven.* In 1795 werd de gehoorzaal in bezit genomen tot kasernering van troepen, en eerst in 1808 op herhaald aanzoek der Hoogleeraren, en door de zorg van Heeren Curatoren, hersteld en tot het vroeger gebruik terug gegeven. Sedert een paar jaren echter moesten wij, bij het bouwen van nieuwe kasernen, ons andermaal van onze Gehoorzaal verstoken zien, met de hoop evenwel, dat wij eerlang, door den bestendigen ijver van H. H. Curatoren, een nieuw Academisch gebouw zullen erlangen, tevens geschikt, om de Bibliotheek te bevatten, die thans in eene der zalen van het Raadhuis is geplaatst.

31) *De Doorluchtige school van Breda — Middelburg — 's Hertogenbosch.* In den jare 1646 maakte Prins FREDRIK HENDRIK het plan, om te Breda eene Illustre School op te rigten, waartoe hij ook werkelijk geschikte gebouwen bestemde, eene Bibliotheek, een Kruidtuin en eene *manège* liet aanleggen, en zeven Hoogleeraren benoemde. Den 17 Sept. van dat jaar werd dat Athenaeum in het bijzijn van 's Prinsen gema-

lin, Prinses AMALIA VAN SOLMS, plegtig ingewijd, en alles scheen eene gelukkige toekomst te voorspellen: dan de dood des Prinsen, het kortstondige bestuur van WILLEM II, en de langdurige minderjarigheid van deszelfs zoon deden die inrigting kort na hare geboorte geheel te niet gaan. De geleerde en geestige J. H. HOEUFFT, thans de oudste en bijna eenige onzer Latijnsche dichters, zingt er dus van in zijne *Auspicia Athenaei Bredani Militiae consecrati:*

In medio armorum strepitu, et clangore tubarum,
Perque operosa vagae munia militiae,
Murorum domitor Fredericus, et Asturis horror
Reddere certantis colla Batava iugo,
Innocuam cupiit quoque laurum intexere lauro,
Cingere quae suerat, sanguine tincta, comas.
Testis Breda, mihi. Bredae fuit ille subactae,
Ante Pater Leidae quod Gulielmus erat.
Non sat erat, te, Breda, iugo subducere Ibero;
Sarciit et donis damna priora novis;
Et quod erat donum dono pretiosius omni,
Iussit Athenaei surgere templa tibi.

Ter, quater o felix, bona si propria illa fuissent!
Sed vetuit fati vis inimica tibi.

De doorluchtige school te Middelburg had haren oorsprong te danken aan de kerkelijke geschillen in de ze-

ventiende eeuw, toen aldaar eerst een *Collegium Theologiae* werd opgerigt, aan welks hoofd de beruchte Fr. Gomarus stond. In 1650 verhief de stadsregering dit Collegium tot eene Illustre school, en er werden Hoogleeraren in verschillende vakken van wetenschap aangesteld, wier getal echter niet altijd hetzelfde was, gelijk dan ook de bloei dier school zeer wisselvallig, en nimmer zoo bestendig is geweest, dat jonge lieden van elders naar Middelburg werden gelokt. De wet van 1815 op het Hooger onderwijs liet aan die stad, zoo als ook aan Breda, wel de vrijheid, om hare Athenaea te behouden, doch geene dezer steden schijnt de middelen te bezitten, om dit voorregt te handhaven.

Ook 's Hertogenbosch bezat vroeger zulk eene school, gesticht eenigen tijd na het overgaan der stad aan Frederik Hendrik. Het getal der Hoogleeraren was ten allen tijde niet hetzelfde: somtijds waren er zeven, doch daaronder ook Honoraire. Het schijnt niet, dat dit Athenaeum eenig tijdperk van bijzonderen bloei heeft opgeleverd; en bij de wet van 1815 werd het niet behouden.

52) Dion. Godefr. van der Keessel. Hij was de zoon van Dionysius van der Keessel, Predikant bij de Hervormde Gemeente dezer stad, werd alhier geboren den 22 Sept. 1738, en den 21 Aug. 1753 als student bij het Athenaeum ingeschreven, leggende onder de leiding van Jac. de Rhoer, G. Jordens en Nic. Heineken

den grond van die kennis, welke hem naderhand eenen weg baande tot den roem, die hem zoo regtmatig ten deele viel. Zie TE WATER *De rebus Acad. Lugd. Bat. Sec.* XVIII *in Append. p.* 231, en J. VAN VOORST, *in orat. hab.* VIII *febr.* 1817 *cum tertia vice magistr. Acad. abiret p.* 30 *ss.*

33) MEIJN. TIJDEMAN. Twee jaren later, dan VAN DER KEESSEL, namelijk den 19 Sept. 1755 als student ingeschreven. Ook hij legde hier onder de leiding dierzelfde Hoogleeraren de eerste gronden zijner uitgebreide kennis in verschillende wetenschappen. Zie de Levensschets door SIEGENBEEK in den Alg. Kunst- en Letterbode voor het jaar 1825. I. D. bl. 52 en volgg. en G. W. TIJDEMAN, *orat. hab.* VIII. *febr.* 1826 *cum magistr. Acad. abiret, in annot. p.* 21 *ss.*

34) HERMAN BOSSCHA. Hij werd den 26 Sept. 1770 als student ingeschreven, bekleedende toen WASSENBERGH nog het Hoogleersambt in de Letteren, die echter reeds in October daaraanvolgende naar *Franeker* beroepen, en in November door RUARDI opgevolgd werd, wiens huisselijk onderwijs hij mede mogt genieten. Zie SAXII *Onom.* P. VIII. p. 435 JER. DE VRIES, *bij de opening van de Twaalfde Alg. Vergad. van het Kon. Ned. Instituut, Aug.* 1819. bl. 21 en M. STUART's *Lofrede op Herm. Bosscha*,

in deszelfs *Nagel. Redev.* II. D. De vermelding van RIJNVIS FEITH, wiens naam mede op de rol der studenten van 1768 prijkt, is waarschijnlijk onzen VAN ECK ontsnapt.

35) SIMON DE VRIES. Het doet mij inderdaad leed, dat ik over dit uitstekend vernuft, hetwelk te gelijk door scherpzinnigheid van oordeel, door grondige geleerdheid, ware wijsbegeerte, en zuivere menschenliefde uitblonk, geene naauwkeuriger berigten heb kunnen inwinnen. Dankbaar wordt nog zijne gedachtenis in zegening gehouden door zoo velen, die door omgang, onderrigting, raad, hulp zich aan hem verplicht gevoelen; doch welken levensloop, welke openbare of bijzondere betrekkingen hij vroeger gehad heeft, hiervan weet men u niet, dan zeer onbestemde bijzonderheden te geven, ofschoon het uit alles blijkt, dat hij langen tijd het orakel der stad geweest is, en een vermogenden invloed gehad heeft op de ontwikkeling en den smaak van die mannen, welke gedurende dat tijdvak Deventer tot hunne geboorte- of ontwikkelingsplaats hebben gehad, en van welken hierboven of lager melding wordt gemaakt. Intusschen strekt zelfs dit onbekende den man grootelijks tot eer, daar het toont, hoe hij geenszins naar roem jaagde, maar zich te vreden hield met de stille bewustheid zijner kennis, waarmede hij niet trachtte te schitteren, maar nuttig te zijn aan zijne medeburgers. Zie hier wat mij na onderzoek van hem gebleken is. Zijn vader was *Sake de Vries*, van Vrieschen oorsprong, die hier het beroep

van brouwer uitoefende, en daarmede een aanzienlijk vermogen schijnt gewonnen te hebben. Zijn eenige nog zeer jonge zoon volgde hem in 1729 in dit bedrijf op, hetwelk dezen echter niet belette, dat hij zich op de letteroefeningen toelegde, en den 24 Jan. 1739 als student liet inschrijven, en zich vervolgens naar Utrecht begaf, waar hij in 1744 verdedigde eene *Dissertatio Historico-Ecclesiastica de origine et progressu religionis Christianae in veteri Persarum regno;* en in het volgende jaar 1745, eene *Dissertatio Critica de Priscillianistis, eorumque fatis, doctrinis et moribus.* De keus dezer onderwerpen, en de korte tijd, binnen welken ze behandeld werden, doen reeds een man vermoeden van buitengewone talenten en werkzaamheden, en bejammeren mag men het, dat deze stukken der vergetelheid als overgeleverd zijn. (Zie *Saxii Onom.* P. VII. p. 87.) Na den afloop zijner studien deed hij eene reis naar Engeland, waar hij, zoo ik wel onderrigt ben, door de Academie van Oxford met het Doctoraat in de Wijsbegeerte werd vereerd. Vervolgens in zijne vaderstad terug gekeerd zijnde dreef hij daar, na het verkoopen zijner brouwerij, handel in het groot, doch beoefende tevens met onvermoeiden lust de wetenschappen, vooral de Geschiedenis in al haren omvang, van welker kennis hij zich ook bediende tot beoordeeling der gewigtigste staatsgebeurtenissen van zijnen tijd, gelijk hij dan ook vele losse stukken leverde voor den *Rhapsodist*, *den Denker* en andere maandwerken van zijnen tijd. Welke staatkundige gevoelens hij toegedaan was, kan men ligt bevroeden, als men

weet, dat hij gedurende twintig jaren de boezemvriend was van Jr J. D. VAN DER CAPELLEN, wiens dood hij met heete tranen beweende, betuigende, « dat « voor hem met deszelfs dood alle aardsch geluk in het « graf zonk." Doch niet slechts binnen deze grenzen of binnen deze stad bepaalden zich zijne letteroefeningen, of zijne betrekkingen. Drukke briefwisseling hield hij met MARTINET over allerlei onderwerpen, en stellig weet ik, dat in deszelfs *Historie der wereld* het fraaije slot over de Geschiedenis der Egyptenaren en Chinezen van hem geschreven is: ook met VAN SWINDEN onderhield hij zich over natuur- en wiskunde, en geen gedeelte der wetenschappen was hem geheel vreemd. Waarschijnlijk is hij de vertaler van: *De Wijsgeerige Landman, of het karakter van Jacob Goujer*; zeker die van den geestigen Roman: *De Predikant van Wakefield*. Bij dit alles paarde DE VRIES een beminnelijk karakter, steeds tot hulp genegen; en eene nederigheid, die hem alles deed vermijden, om eenig opzien te baren. Was het dan wel wonder, dat zich steeds de edelste jongelingen om hem verzamelden, en hij eenen grooten invloed op hunne vorming en hunnen smaak had, waaraan velen nog dankbaar gedenken? Hij stierf in April 1793.

36) GERHARD DUMBAR. Over het geslacht der DUMBARS, oorspronkelijk uit Schotland afkomstig, doch reeds lang in Nederland gevestigd, kan men naslaan de Voorrede voor het Tweede Deel van het *Kerkelijk en Wereldlijk Deventer*, door den jongeren hier

bedoelden, G. DUMBAR uit de papieren van zijnen Grootvader uitgegeven; waar men tevens over dezen laatsten eenige narigten vindt, gelijk mede in *Saxii Onom.* P.VI. p. 143. De kleinzoon werd geb. 2 Sept. 1743, studeerde eerst alhier, vervolgens te Utrecht, en werd Secretaris der stad, welk ambt hij bekleedde tot den jare 1787, toen hij met zoo vele anderen van zijnen post ontzet werd, en ambteloos leefde tot Februarij 1795. Hy werd toen hersteld en, door den dood van den Heer BORGERINK, dadelijk oudste Secretaris, in welke hoedanigheid hij het openstaande Griffierschap bij de Staten van Overijssel waarnam. In het volgende jaar werd hij tot werkelijk Griffier der Provincie benoemd, en bleef in dien post tot Februarij 1798, wanneer hij zijn ontslag nam, omdat hij zwarigheid maakte den, door het Bestuur van dien tijd gevorderd wordenden, eed af te leggen. Doch naauwelijks in zijn huis terug gekeerd, werd hij aldaar den 8sten dier maand gearresteerd, en den volgenden dag onder escorte naar 's Gravenhage gevoerd, en vervolgens naar Hondsholredijk overgebragt, waar hij tot de tegenomwenteling van Julij van dat jaar gevangen bleef. Had hij vroeger voor de op hem uitgebragte keuze tot lid der eerste Nationale Vergadering bedankt, eerlang liet hij zich de keuze tot lid der Wetgevende Vergadering welgevallen, en bekleedde dien post tot aan zijnen dood den 6 Aug. 1802.

Hij was een man van beminnelijke en zachte zeden, en dus der gematigde partij steeds toegedaan; en daarenboven een man van uitgebreide kundigheden, vooral

zeer bedreven in de geschiedenis van vroegeren en lateren tijd, de kennis waarvan hij meer bepaald op de hoogere staatkunde toepaste, zoo als hij daarvan een uitstekend getuigenis heeft geleverd in zijne: *Oude en Nieuwe Constitutie der Vereenigde Staten van Amerika*, Amst. 1793, 94, 96. III. Deelen: een werk, hetwelk hij wilde doen dienen, om de ware gronden eener grondwettige regeringsvorm in een helder daglicht te plaatsen, of Nederland er een nuttig gebruik van mogt maken; een werk, hetwelk zelfs in Engeland den hoogsten lof verwierf (*); een werk, hetwelk den schrijver eene eerste plaats onder onze staatkundige schrijvers waardig maakt, en welks toepassing ook nog in onzen tijd niet nutteloos kan geacht worden. De verdiensten van DUMBAR werden behalven door de opdragt der gewigtigste staatsambten, ook nog erkend door de Maatschappij der Nederl. Letterk. te Leijden, het Provinciaal Utrechtsche Genootschap, en door dat van Groningen *pro excolendo iure patrio*. Buiten de opgenoemde werken (zie ook noot 9) en eenige politieke vertogen, gaf hij nog in het licht eene Aardrijkskunde in dichtmaat, een zeer geestig werkje, opgesteld ten gebruike zijner kinderen. Verg. *Saxii Onom. P.* VIII. *p.* 437. *Scheltema*, *Staatk. Ned.* II. D. en *Woordenb. van Nieuwenhuis.*

37) GERRIT DAVID JORDENS. Uit het oude en aanzienlijke geslacht der Jordensen gesproten, hand-

(*) The Monthely Review 1793. Append. to Vol. XI. p. 501.

haafde hij voortreffelijk deszelfs naam. Hij was de zoon van JOAN JORDENS, Burgemeester dezer stad, en van RUDOLPHINA JOHANNA DAENDELS, en werd geboren den 19 Febr. 1743. In 1750 als student ingeschreven zijnde toonde hij zich al spoedig een waardig leerling van DE RHOER, HEINEKEN en zijnen bloedverwant G. JORDENS, onder wiens voorzitting hij in 1753 eene Regtsgeleerde Verhandeling verdedigde: *De differentiis Actionum bonae fidei, stricti iuris et arbitrariarum*, gelijk hij vervolgens te Leijden zijne studiën voortzettende, aldaar in 1756 met roem de Doctorale waardigheid erlangde met het verdedigen zijner Verhandeling: *ad Leg. Un. Cod. de Nili aggeribus non rumpendis.* Doch met deze meer ernstige wetenschappen paarde hij op eene uitstekende wijze de beoefening der fraaije letteren, en vooral die der Latijnsche Dichtkunst, waarvan hij in 1763 een openlijk blijk gaf door de uitgave zijner *Gellia, Lusus poëticus*, een bundel, die met de *Julia* van JANUS SECUNDUS, de *Galatea* van RELAND, de *Delia* van BROUKHUIZEN, en zoo vele andere gedichten ten onsterfelijke getuigenis zullen strekken, met welk een gelukkig gevolg onze Nederlanders eenmaal de Latijnsche lier bespeelden. Hoe JORDENS ook nog naderhand, toen gewigtige Staatsbezigheden op zijne schouders rustten, dit kunstvermogen aankweekte, en tot ernstiger onderwerpen bezigde, toonde zijn gedicht *Josephus*, in 1795 te *Deventer* in het licht verschenen: hetwelk echter met zijne vroegere gedichten niet in vergelijking kan komen.

Intusschen hadden zijne verdiensten hem reeds in 1771 tot Burgemeester in zijne vaderstad doen verkiezen, in welke betrekking hij haar de gewigtigste diensten bewees, en moeijelijke commissiën vervulde. Hiertoe behoorde vooral de benoeming van Gecommitteerde namens de stad bij de Commissie uit de Hooge Bondgenooten, ingevolge de Unie van Utrecht, in 1784 te Kampen zamengekomen, ter vereffening van het hoog geloopen verschil tusschen de Ridderschap en de Steden der Provincie van Overijssel, ontstaan over het punt van overstemming (*): alsmede bij de Commissie tot de beschikking van het Verdedigingswezen van den Staat, ook de Commissie tot het Defensiewezen genoemd, in den Haag in 1786 bijeengekomen, in welke hij namens Overijssel zitting had. (†) Eindelijk was hij herhaalde malen Afgevaardigde ter Vergadering van Hun Hoog Mog. namens deze Provincie. Hij onderscheidde zich vooral ook door zijne ijverige pogingen tot herstel van Jr. Jo. Derk van der Capellen tot de Pol, wiens gemeenzame vriend hij was, terwijl hij zich voorts deed kennen als een gematigden en standvastigen medewerker dergenen, die de gebreken, destijds in onze regering ingeslopen, op eene wettige wijze zochten hersteld te zien.

Intusschen naderden al spoedig de tijden van onrust

(*) Z. Tegenw. Staat van Overijssel I D. 2de St. bl. 304 en volgg.

(†) Z. Vervolg op Wagenaar XI. D. bl. 157.

en tweespalt in ons vaderland, en het kon niet missen, of JORDENS moest in dezelve deelen, gelijk hij dan ook in 1787 van al zijne posten ontzet werd. Hij bleef ambteloos tot 1795, toen hij ten gevolge der omwenteling zich op nieuw van wege Overijssel benoemd zag tot lid der hooge Staatsvergadering, door welke hij al spoedig aan het hoofd gesteld werd eener Commissie tot de zaken van Bataafsch Braband, welk gewest tot dus verre als een overwonnen land was behandeld, en waar veel gisting heerschte. Hij had het geluk deze zending met zijne ambtgenooten tot groot genoegen hunner Committenten te volbrengen (*). Voorts maakte hij in het begin van 1796 als Voorzitter van Hunne Hoogmogenden met vier tegen drie stemmen der zeven Provinciën het Besluit op tot het bijeenroepen eener Nationale Vergadering, tegen den eersten der volgende maand Februarij, welk besluit vervolgens nog zoo veel tegenkanting vond (†). Bij de oprigting zelve werd hij tot lid van dezelve verkozen, en behoorde in den jare 1798 tot hare Commissie van Buitenlandsche zaken, toen in den nacht, die den 22 Januarij vooraf ging, zijne woning in den Haag door soldaten bezet, en hij, te gelijk met zijne vijf ambtgenooten, in verzekerde bewaring genomen werd. Weinige dagen daarna vervoerde men hem naar Hondsholredijk, waar hij in hechtenis bleef

(*) Z. Vervolg op Wagen. XXXI. D. B. XC.

(†) Vervolg. op Wagen. XXXIV. D. B. XCIX.

tot den 14 Julij van datzelfde jaar, toen een gematigder Bestuur hem niet alleen zijne vrijheid wedergaf, maar ook spoedig daarna benoemde tot lid der Financieele Commissie in Overijssel (*). Gedurende zijne gevangenschap troostten hem de bewustheid zijner onschuld, en zijne lievelingsoefening, de Latijnsche dichtkunst, waarvan deze, ook door *Saxe* medegedeelde, regels getuigen, die hij op den muur zijner gevangenis te Hondsholredijk geschreven had.

Heu! procul a natis, laribus captivus in hisce,
Post vitae teneor taedia mille senex.
A Batava merces haec an mihi debita gente?
Num patriae tectus forsitan hostis eram?
Num mihi praescriptas tentavi frangere leges?
Num populum vanis fallere blanditiis?
Non ita: Di caveant! mens haud mihi conscia culpae:
Innocuum feriunt tela sinistra caput.
Nil vereor; tranquillus agam: me iudicet olim,
Temporis attonitus qui legat acta, nepos. (†)

In den jare 1801 werd hij benoemd tot lid van het nieuw opgerigte Hooge Nationale Gerigtshof te 's Graven-

---

(*) Aldaar XXXIX. D. B. CIV. en C. Rogge, Gesch. der Staatsregel. voor het Bat. Volk bl. 499 en volgg.

(†) Ook te vinden in het Verv. op Wagen. XXXIX. D. bl. 177, doch niet zonder drukfouten. Bij Peerlkamp is in den tweeden regel het woord *senex* met *meae* verwisseld.

hage, in welken post hij tot aan zijnen dood bleef, die onverwacht voorviel op den 6 Febr. 1803. Aan zijne nagedachtenis hebben, behalven *Saxe* in *Onom. P.* VIII. *p.* 257, hulde gedaan SCHELTEMA in zijn *Staatk. Ned.* II. D. 1ste St. J. H. HOEUFFT *Parnassus Lat. Belg.* p. 229. P. H. PEERLKAMP in zijne te Brussel met goud bekroonde Verh. *De vita ac doctrina omnium Belgarum, qui Latina carmina composuerunt p.* 105 *ss.* in het I. D. der bekroonde Verhand. van de Brusselsche Acad. 1822. V. KAMPEN, *Gesch. der Ned. Letterk.* III. D. bl. 242. Vele bijzonderheden, boven vermeld, heb ik te danken aan 's mans waardigen zoon, den Heere Mr. H. J. JORDENS, Griffier bij de Regtbank ter dezer stede, die in regtschapenheid en uitgebreide kennis de voetstappen des voortreffelijken vaders waardiglijk drukt, en dien ik voor dit en andere bewijzen zijner welwillende bereidvaardigheid hier openlijk mijnen dank betuig, terwijl ik een diep medelijden gevoel in de herhaalde slagen, die zijn huis binnen weinige jaren getroffen hebben, en in den rouw, die weder op dit oogenblik zijn vaderhart overstelpt.

38) AUGUSTIJN GERARD BESIER. Hij werd als student ingeschreven den 21 Sept. 1772 en genoot hier het onderwijs van RUARDI, HEINEKEN en JORDENS.

Waren deze aanteekeningen niet bepaaldelijk toegewijd tot opheldering van letterkundige aangelegenheden in betrekking tot het Athenaeum, en vreesde ik niet al te

uitvoerig te worden, gaarne zoude ik dezen schranderen staatsman, op welks geboorte en opleiding, onder de genoemde mannen en vooral ook onder die van SIMON DE VRIES, *Deventer* zich almede verheffen kan, in eenige trekken schetsen: doch daartoe zoude ik de geschiedenis van het laatste tijdvak bijna geheel moeten doorloopen, en hem volgen in alle die hooge staatsbetrekkingen, waarin hij het Vaderland zoo ijverig en onbaatzuchtig diende, tot dat de inlijving van het zelve in Frankrijk hem eene eervolle rust deed verkiezen, welke hij tot aan zijnen dood (in 1829) ongestoord bleef genieten, in stilte zich aan de beoefening der wetenschappen, en, door zijnen veelvermogenden invloed, aan de belangen van stad en staat toewijdende. Wij mogen het echter niet verzwijgen, hoe bij hem, onder alle de woelingen van het staatsleven, steeds eene brandende zucht voor wetenschappen en letteren heerschte, die zich niet bepaalde tot eene oppervlakkige kennis, maar tot de kern zocht door te dringen, en oude en nieuwe letterkunde gelijkelijk omvatte. Te bejammeren inderdaad is het, dat zijne nederigheid hem zijne, reeds ver gevorderde, vertaling van *Tacitus* deed staken, en zelfs eindelijk geheel vernietigen: daartoe toch had hij, even als HOOFT, dien schrijver misschien vijftigmalen gelezen, en alles verzameld, wat er vroeger of later tot opheldering van denzelven was in het licht gekomen; en zijne grondige geleerdheid stelt het buiten twijfel, dat hij door dit werk zijnen roem ook in de letterkundige wereld zou hebben gevestigd. In-

tusschen heeft hij eene proeve zijner kunde gegeven door de keurige bewerking der *Lessen over de geschiedkunde en algemeene staatkunde van* JOSEPH PRIESTLEIJ, door hem, doch zonder naam, uit het Engelsch in het Nederlandsch overgebragt en uitgegeven in 1793.

39) RUTGER JAN SCHIMMELPENNINCK. Men zal wel van mij hier ter plaatse geene bijzonderheden over dezen edelen staatsman verwachten. Innige vriendschap verbond hem sinds lange jaren aan onzen VAN ECK, en altijd nog had ik gehoopt, dat deze vriendschap ons zou hebben verrijkt met gedenkschriften, die voor de geschiedenis der laatste jaren zoo belangrijk hadden kunnen worden: doch onoverkomelijke zwarigheden schijnen dit te hebben verboden.

40) *Gouverneur der Provincie Gelderland.* Wij mogten het genoegen niet smaken, deze hulde openlijk te hooren uitspreken. De ingevallen dooi, en de daardoor ontstane vrees voor watervloeden beletteden Zijn Hoog Ed. Gestr. onze feestviering met zijne tegenwoordigheid te vereeren, waartoe ons anders de zekere hoop geschonken was.

LIJST

DER

Hoogleeraren,

Welke aan het Athenaeum Illustre

TE

DEVENTER

SEDERT DESZELFS OPRIGTING TOT OP HEDEN ONDERWEZEN HEBBEN.

Het schijnt wel, dat men in den beginne geene naauwkeurige afscheiding der vakken voor de onderscheidene leerstoelen in acht genomen heeft: althans de eerste geleerde, waarmede men (april 1629) in onderhandeling schijnt getreden te zijn, JO. HENDR. ALSTEDIUS van *Weissenburg* in Zevenbergen (thans *Karlsburg*), weigerde het Hoogleeraarsambt in de wijsbegeerte buiten dat der Godgeleerdheid, en SCHICKHARDUS, als Hoogleeraar in de Regten en wijsbegeerte beroepen, nam het eerste aan, doch weigerde het laatste, zoodat men eindelijk als Professor philosophiae MATTHIAS PASOR van Groningen beriep, die echter bedankte, terwijl ook de onderhandelingen met ALSTEDIUS afsprongen. Ook een beroep van GEORG. CRUCIGER van Marpurg

tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid en het Hebreeuwsch had geen gevolg. De eerste Hoogleeraar dan, die op eene bezolding van *f* 600 en vrije woning of *f* 100, naar verkiezing, beroepen werd (d. 20 Julij 1629), en aan die beroeping gehoor gaf, was:

I. 1630. MARTINUS SCHICKHARDUS, die 23 jaren aan de toen beroemde kweekschool te *Herborn* de Regten onderwezen had. Hij bleef hier tot zijnen dood, die ten gevolge der toen heerschende pest voorviel den 7 Mei 1636. Hij heeft slechts een paar regtsgeleerde werkjes nagelaten. Z. *Saxii Onom.* IV. p. 249 (*), en *Revii Dav. Ill. L.* VI. p. 679 *ss en* 699 *ss*.

II. 1630. DAVID SCANDERUS, Hoogleeraar in de Wijsbegeerte, ber. 1629. Hij overleed reeds 1631. Van hem heb ik geene andere narigten kunnen vinden, dan dat hij uit den Paltz afkomstig was. *Revius* p. 690.

III. 1630. NICOL. VEDELIUS, Hoogleeraar in de Godgeleerdheid en de Hebreeuwsche taal, werd beroepen d. 27 Maart O. S. 1630 en hield zijne inwijdingsrede d. 30 Aug. Hij was mede uit den Paltz afkomstig, destijds Hoogleeraar in de Wijsbegeerte te *Genève*, en aan

(*) Kortheidshalve zal ik dezen slechts aanhalen, waar ik geene bijzondere aanhalingen noodig acht.

de Bezorgers van het Athenaeum aanbevolen door den Heer BREDERODE, Agent der Staten Generaal te *Basel*, en door RIVETUS en ALTING. Van hier reeds ten derdenmale naar *Franeker* beroepen, gaf hij daaraan eindelijk gehoor in 1639, en leefde tot 1642. Van hem en zijne werken zie *Saxii Onom.* IV. p. 308 *en Anal.* p. 593.

IV. 1630. HENRICUS GUTBERLETHUS. Hij was te Hirschfeld in Hessen geboren, eerst te *Dillenburg*, vervolgens te *Herborn* Rector en Hoogleeraar in de Wijsbegeerte, daarna Rector te *Hamm* geweest, en werd in 1619 Rector te *Deventer*. Bij de oprigting van het Athenaeum werd hem het Hoogleeraarsambt in de Wijsbegeerte opgedragen, of, zoo als het in den beroepsbrief luidt, « om te « doceren Logicam ende Ethicam na de ordere bij den « van ons verordeten Schoolraedt voor te stellen," op eene andere plaats heet het *Professio Ethices et organi, ut vocant, Aristotelici.* In Oct. 1629 schijnt men reeds over dit beroep beraadslaagd te hebben; de beroepsbrief is van den 7 Jan. 1630, doch dezelve werd hem eerst d. 15 Febr., den dag vóór de inwijding, ter hand gesteld. Hij stierf in 1635. Over hem en zijne werken z. *Revius p. 698 en Saxii Onom. IV. p.* 375.

V. 1631. HENRICUS RENERIUS werd te *Hoei* aan de Maas in Luikerland geboren in 1593, studeerde eerst te *Leuven* en *Luik* in de Godgeleerdheid, doch door de schriften van CALVIJN overtuigd geworden van de

betere begrippen der protestanten, verliet hij het Roomsche geloof, en begaf zich naar *Leijden*, waar hij vijf jaren vertoefde, zich eerst op de Godgeleerdheid en Wijsgeerte, vervolgens ook op de Geneeskunst toeleggende. Toen hij intusschen, door zijne ouders onterfd zijnde, nu naar een bestaan moest omzien, nam hij te *Amsterdam* de opvoeding van drie aanzienlijke jonge lieden op zich, en het was daar, dat hij den toen pas in Nederland aangekomen CARTESIUS leerde kennen, dien hij zoo naauw aan zich verbond, dat deze, toen RENERI in 1631 naar *Deventer* geroepen werd, om SCANDERUS op te volgen, hem derwaarts vergezelde, en ook aldaar bleef tot deszelfs vertrek naar *Utrecht* in April 1634, waar hij bij het nieuw opgerigte Athenaeum tot Hoogleeraar in de Wijsbegeerte was aangesteld. Ook daar volgde hem DESCARTES, met wien hij in de naauwste vriendschap verbonden bleef tot aan zijnen dood, die voorviel in 1639. Schriften heeft hij niet nagelaten. Een uitvoerig artikel over hem is te vinden in *Burmanni Trai. Erud p. 301. Revius* (p. 691.) deelt een Latijnsch gedicht mede, bevattende eene klacht van *Leijden* over het vertrek van RENERI naar *Deventer*, waaruit men zou moeten opmaken, dat hij terstond van daar, naar herwaarst is vertrokken, zoodat hij *Amsterdam* eerst nog weder schijnt te hebben verlaten.

VI. 1634. GISBERTUS VAN ISENDOORN werd opvolger van RENERI. Hij was geboren te *Ede* op de Veluwe in 1601, bragt zijne oefeningsjaren door te *Har-*

derwijk op het beroemde Veluwsche Gymnasium, en genoot er tevens geneeskundig onderwijs van Jo. Is. Pontanus: bezocht toen de vaderlandsche Academiën van *Leiden* en *Franeker*, en daarna die van *Sedan* en *Parijs*, bij welke laatste hij in 1602 het doctoraat in de wijsbegeerte erlangde; reisde door Frankrijk, een gedeelte van Spanje, geheel Italie, en keerde eindelijk over *Parijs* in 1629 in het vaderland terug, waar hem kort daarna, behalven andere aanbiedingen, ook die van het Hoogleersambt te *Deventer* werd gedaan, waarvoor hij echter toen bedankte, en hetwelk door Reneri aanvaard werd. Doch na het vertrek van dezen andermaal beroepen, liet Isendoorn zich dat beroep welgevallen, en kwam in Mei 1634 herwaarts, hebbende gedurende zijn veertienjarig verblijf alhier een grooten toeloop. Toen echter de nieuw opgerigte Geldersche Academie hem tot Hoogleeraar verlangde, gaf hij aan dien wensch gehoor, en vertrok in 1648 naar *Harderwijk*, waar hij tot aan zijnen dood (1657) bleef. Z. *Revius* p. 695. waar ook zijne werken worden opgeteld; en *Hoogstraten's Woordenb.* op *IJsendoorn*.

VII. 1637. Joannes Christenius, van *Lubek* tot Hoogleeraar in de Regten herwaarts beroepen in Julij 1637. Hij bekleedde dit ambt tot 1648, toen ook hij naar de nieuwe Geldersche Academie overging, welke hij naderhand met het Amsterdamsche Athenaeum verwisselde; een stap, die der Harderwijksche Hoogeschool bijna haar bestaan had gekost. Z. *Revius p.* 706 en *Saxii*

Onom. IV. p. 389. Tweemaal had hij hier de waardigheid van Rector Magnificus bekleed, dezelve de laatste keer aanvaardende met eene redevoering; *De Philomathia sive de discendi cupiditate, quae sola est optima ratio vivendi.*

VIII. 1639. MARTINUS SCHOOCKIUS, Utrechtenaar, geb. 1614, die, na vooraf *Franeker* en *Leijden* bezocht te hebben, de eerste was, die door de nieuwe Utrechtsche Hoogeschool met de Doctorale waardigheid in de Wijsbegeerte werd bekleed, en in 1638 tot buitengewoon Hoogleeraar in de Welsprekendheid en Letterkunde aldaar aangesteld werd, doch reeds datzelfde jaar herwaarts beroepen in diezelfde vakken, het gewone Hoogleeraarsambt aan ons Athenaeum aanvaardde in 1639. Na hetzelve twee jaren bekleed te hebben, verwisselde hij het met de leerstoel der Wijsbegeerte te *Groningen*, van waar hij naderhand naar *Frankfort aan den Oder* verhuisde. Hij was een man van veelerlei wetenschap, doch van weinig smaak en van een woelig en onstuimig karakter. IS. VOSSIUS schrijft van hem in een brief aan SALMASIUS (Gudii Epist. p. 329.): *Schoockius, magister Ultraiectinus, impudentissima illa bestia, canina sua mordacitate invisus Ultraiectinis, in Daventriensem migravit Academiam, ut ibi apud alios canes eloquentiam illam et maledicentiam liberius exerceat.* IS. VOSSIUS intusschen was in dit opzigt niet veel beter. Ook hier begon SCHOOCKIUS buiten weten zijner ambtgenooten een *Collegium politicum* te houden, hetwelk hem echter spoedig belet werd. Over hem en zijne

vele schriften zie *Burmanni Trai. Erud. p.* 324. *Saxii Onom. IV. p.* 400. *en J. Heringa in annot. ad orat. hab.* 1825 *p.* 136.

IX. 1740. HENRICUS A DIEST. Deze was geb. te *Altena* in het Graafschap Mark aan de Lenne in 1595, studeerde te *Herborn*, *Heidelberg* en *Basel*, waar hij de doctorale waardigheid in de godgeleerdheid verkreeg; werd vervolgens Predikant te *Emmerik*, en daarna Hoogleeraar aan het Veluwsche Gymnasium, gelijk hij ook in zijnen beroepsbrief *Professor Theol. in Gymnasio Hardervicensi* genoemd wordt. In 1639 werd hij tot opvolger van VEDELIUS beroepen, en aanvaardde dien post in het begin van 1640 met eene redevoering *De animae statu post mortem.* Hij leefde tot 1673 en gaf verscheidene Godgeleerde, thans weinig bekende, werken uit; ook een *Grammatica Hebraea cum rudimentis linguae Chaldaicae et Sijriacae. Z. Revius p.* 714.

X. 1642. JO. FR. GRONOVIUS. *Deventer* mag zich beroemen, dezen grooten man niet slechts het eerst tot Nederlander gemaakt, maar hem ook zestien jaren als Hoogleeraar bezeten te hebben. Toen namelijk SCHOOCKIUS in 1641 naar *Groningen* vertrokken was, en de Bezorgers der Doorl. School er op bedacht waren, om den luister derzelve zooveel mogelijk te bevorderen, gaven zij den Hoogleeraren CHRISTENIUS en ISENDOORN in last, om aan GRONOVIUS van hunnentwege aanbiedingen te doen: deze bevond zich op dien tijd te *Rome*, en ontving aldaar eenen der in Februarij

geschreven brieven, waarop eerlang een gunstig antwoord volgde, schoon hij eerst in het volgende jaar overkwam, en d. 25 Maart van hetzelve zijne inwijdingsrede hield. Hoe aanzienlijk het getal der studenten was gedurende den tijd dat hij hier leeraarde, is reeds boven aangeteekend, en hoe gehecht GRONOVIUS aan *Deventer* was, kan men daaruit opmaken, dat hij de aanzienlijke aanbiedingen, hem door die van *'s Hertogenbosch*, *Harderwijk* en *Franeker* gedaan, van de hand wees. Ook had de Burgerij alles aangewend, om hem aan zich te verbinden: bijzonder schijnt het hem gestreeld te hebben, dat hij de eerste der Hoogleeraren was, die onder de XLVIII Gemeenslieden verkozen werd, een ligchaam, hetwelk in dien tijd de Burgerij vertegenwoordigde, en over de hoogste belangen van de stad raadpleegde. Toen echter eindelijk de Leijdsche Hoogeschool hem als opvolger van D. HEINSIUS verlangde, kon hij deze aanbieding niet wederstaan, en hij vertrok derwaarts met volle goedkeuring der Regering. In den j. 1648 gaf hij hier uit een *Propemticon ad Legatos ordinum Autocratores Monasterium tendentes et Daventriae coëuntes.* Voor het overige zijn 's mans verdiensten en schriften te algemeen bekend, om er hier van te gewagen.

XI. 1647. ENGELBERT TESSCHENMACHER *iunior.* Had men vroeger geene reden gevonden, om het aanbod van CONRADUS MATTHAEI aan te nemen, die zich hier gaarne tot Hoogleeraar in de Geneeskunst wenschte benoemd te zien, (*Rev.* p. 685.) zoo werd in

1638 het buitengewoon Hoogleeraarsambt in dezelve uit eigen beweging opgedragen aan TESSCHENMACHER, die hier, even als zijn vader, mede *Engelbert* genaamd, de geneeskunst met het beste gevolg uitoefende. Zijn geslacht was afkomstig van, en ook hij zelf geboren te *Elberfeld*, waar de geschied- en oudheidkundige WARNER TESSCHENMACHER zijn bloedverwant was. Hij had te *Herborn*, *Keulen* en *Leyden* gestudeerd, en zich ook bijzonder op de wiskundige wetenschappen toegelegd, zoo dat de Regering hem mede de zorg voor den toen beroemden Deventerschen Almanak opdroeg. Hij aanvaardde zijnen post met eene redevoering *De dignitate et utilitate Anatomiae*, en werd na het vertrek van ISENDOORN gewoon Hoogleeraar in de genees- en Natuurkunde, houdende d. 26 Oct. 1647 te gelijk met LOENIUS zijne inwijdingsrede. Hij overleed in 1649 en had geen opvolger. *Z. Revius p.* 708. *ss.*

XII. 1647. RUTGERUS LOENIUS. Hij was afkomstig uit *Deventer*, en oefende er mede de geneeskunst. Te gelijk met TESSCHENMACHER tot opvolger van ISENDOORN benoemd zijnde, aanvaardden beiden dezen post op denzelfden tijd, doch toen de eerste reeds twee jaren daarna overleed, werd hem ook de Natuurkunde opgedragen. Hij bleef hier tot aan zijnen dood, die voorviel d. 15 Aug. 1672 en schijnt eenige schriften te hebben nagelaten, doch bijzonderheden over hem heb ik niet kunnen ontdekken, dan dat ook hij onder de Gemeensmannen verkozen werd.

XIII. 1648. MENSO ALTINGIUS was de tweede zoon van den beroemden Godgeleerden HENDR. ALTING (van wien zie *H. Muntinghe Orat. in Natal. Ducent. Acad. Groning. in annot.* p. 89.), en broeder van JAC. ALTING, mede Hoogl. in de Godgeleerdheid te *Groningen*, en moet wel onderscheiden worden van zijnen neef MENSO ALTING, Menso's zoon, Burgemeester van *Groningen*, en schrijver van de *Notitia Germ. Inf.* Terwijl hij zich, na den afloop zijner studiën, van wege de Staten zijner Provincie in *Amsterdam* bevond, *dum rationes societatis Americanae, Provinciae suae nomine, Amstelodami administrat*, zoo als de woorden in ons Actenboek luiden, waarschijnlijk een tijdelijken post bij Bewindhebberen der toen zeer veeg staande West-Indische Maatschappij bekleedende, werd hem in Julij 1658 het Hoogleeraarsambt in de Regten alhier aangeboden, en door hem aangenomen. Na verloop van vier jaren ontving hij eene beroeping naar *Utrecht*, welke hij van de hand wees: maar in 1654 aangesteld zijnde tot Raadsheer in zijne geboortestad, vertrok hij derwaarts en overleed aldaar in 1678. Andere bijzonderheden van hem zijn mij niet voorgekomen.

XIV. 1654. WILLEM TICHLER, zoon van den Deventerschen Predikant JACOB TICHLER, en in 1654 tot Gemeensman verkoren, volgde in datzelfde jaar M. ALTING op als Hoogleeeraar in de Regten. Hij stierf in 1702 na eenen dienst van 48 jaren, waar-

van men hem in 1701 wilde ontslaan, door het beroepen van JUSTINUS WARNERUS PAGENSTECHER, doch deze bedankende bleef TICHLER nog zijne lessen waarnemen.

XV. 1658. JOANNES GEORG. GRAEVIUS. Ook dezen Duitscher mag *Deventer* zich beroemen, het eerst aan Nederland verbonden te hebben. Nog terwijl GRONOVIUS hier leeraarde bragt hij er twee jaren door, om deszelfs bijzondere vriendschap en onderrigt te genieten, en na vervolgens Holland, Frankrijk en Italie bezocht, en te *Duisburg* het Hoogleeraarsambt in de Letteren bekleed te hebben, werd hij hier in 1658 tot opvolger van zijnen vriend benoemd. Drie jaren slechts mogt *Deventer* zich in zijn bezit verheugen, daar hij in 1661 de Utrechtsche Hoogeschool ging versieren.

XVI. 1661. THEOPHILUS of GOZEWYN (*) HOOGERS was in *Deventer* geboren, en een leerling van GRONOVIUS en GRAEVIUS, welken laatsten hij opvolgde. Zeven jaren bleef hij in die bediening, gedurende welke hij onder anderen onder zijne leerlingen mogt tellen den beroemden JAC. PERIZONIUS. Doch in 1668 tot lid van den Magistraat der stad benoemd zijnde, legde hij zijn Professoraat neder. De gebeurte-

(*) *Gozewijn* of *Godeswijn* is *Godsvriend*, van het oude *Win*, *Wine*, *Wino*.

sinsen van dien tijd maakten deze zijne nieuwe betrekking van het hoogste gewigt, vooral toen hij tot Afgevaardigde ter Staten Generaal verkozen werd. Doch daar hij een groot ijveraar was voor het bestuur van DE WIT, en als zoodanig een boezemvriend van den staatkundigen en geleerden RABO HERMAN SCHEELE, Heer van Veenebrugge, Welbergen en Iselmuden, zoo kon het niet wel anders, of de veranderde omstandigheden na het herwinnen der stad in 1674 moesten hem zijnen post, dien hij gedurende de bezetting had behouden, doen verliezen. Den 22 Mei van dat jaar werd in naam van Zijne Hoogheid de vorige Regering ontslagen, en HOOGERS daardoor ambteloos. Hij stierf twee jaren daarna in Maart 1676. Zijne staatkundige gevoelens, maar tevens zijne warme vaderlandsliefde, blijken genoegzaam uit zijne drie redevoeringen: *De J. Caesaris tyrannide* — *De patria fortiter defendenda, post acceptam cladem A.* 1665 — *De pace Batavorum et Britannorum, illorum virtute confecta* A. 1667, — de eerste gehouden gedurende zijn Hoogleeraarsambt in 1664 en te gelijk met de *Libertas publica* van SCHEELE uitgegeven *Amst.* 1666 in 12°, de twee andere mede in het openbaar voorgedragen, en uitgegeven achter SCHEELII *Protrepticus de pace et de causis belli Anglici primi* te *Devent.* 1668, voorts alle herdrukt te *Amst.* bij *Elsevier* 1672, achter zijne *Poëmata iuvenilia.* Behalven deze Latijnsche gedichten heeft hij ook nog de gezegde en andere *opuscula* van SCHEELE uitgegeven. (*Z. Burm. Syllog. Epist. T.* IV. *p.* 41.) Onder de onuitgegeven hand-

schriften van G. CUPER bevinden zich ook nog: *Th. Hogersii Scholae privatae in Sallustium, quem vir amplissimus edere constituerat.* — HOOGERS had nog eenen broeder *Joannes*, van wien zich mede eenige Latijnsche gedichten, doch van geringe waarde, bevinden achter genoemde *Poëmata iuvenilia.* Zie voorts over HOOGERS *Saxii Onom.* V. p. 112. *Scheltema Staatk. Ned.* I. *D. bl.* 468, en *J. H. Hoeufft Parnass. Lat. Belg. p.* 187.

XVII. 1661. ANTONIUS PERIZONIUS, eerst Rector te Appingadam, werd in dit jaar Hoogleeraar in de Godgeleerdheid en Oostersche Talen, en bleef hier tot aan zijnen dood, 24 Oct. 1672.

XVIII. 1668. GISBERTUS CUPERUS werd opvolger van HOOGERS, en strekte het Athenaeum tot grooten luister. In den jare 1675, toen geheel Gelderland en Overijssel van vijanden gezuiverd was, en WILLEM III de stedelijke regeringen naar zijnen zin regelde, werd CUPER een der nieuw verkozen Regeringsleden, maar behield des niettemin zijn Hoogleeraarsambt, hetwelk hij met veel ijver bleef bekleeden tot 1681: doch toen in plaats van HENDR. TER BORCH benoemd zijnde tot Afgevaardigde ter Staten Generaal, legde hij zijn Professoraat neder. Bij eene andere gelegenheid hebben wij zijne groote verdiensten breedvoerig uit een gezet. Zie mijne *Orat. Inaug. De Gisb. Cupero a.* 1815, mede gedrukt in *Annal. Acad. Groning.*

1816—1817. Sedert echter heb ik nog eenige bijzonderheden over CUPER opgezameld, welke ik bij deze gelegenheid meende te moeten mededeelen. Volgens de Verhandeling omtrent het regt van overstemming (door Mr. W. KNOOP) bl. 17 en 19, worden aan CUPER toegeschreven *Consideratien en Redenen omtrent de Stadhouderlijke Regering*; 't welk echter ontkend wordt door DUMBAR *Tegenw. Staat van Overijssel* III D. bl. 139. — JAC. GRONOVIUS was een vijand van CUPER, en schreef tegen den *Harpocrates* (eerste uitgave) *De Icuncula Smetiana, quam Harpocratem indigitarunt L. B.* 1693, en spreekt verachtelijk van hem *ad Cic. Off.* II. 7, *ad Pomp. Mel. L.* III. *c.* 6 *p.* 280, en in de *Epistolae Belgarum ad Magliabechium*, waarin ook vele brieven van CUPER voorkomen. — Ook worden er brieven van hem gevonden *ad Marquardum Wildium in Museo Helvet. Part.* I. *p.* 49—79, *ad Jo. d'Outrin, in huius libro de clangore Euangelii p.* 389 *ss.*, *in Wolfii Conspectu Supellect. Epistol. p.* 290 *ss.*, *ad Almeloveen, ante huius Fastos Cons. Praef. p.* 25, *in Poleni Suppl. Thes. Antiq. Gr. et Rom. T.* IV. en *in de Nouvelles de la Republ. des Lettres* 1684 *p.* 518 *en* 1685 *p.* 833. Ook de *Stricturae in Harduinum in Obs. Misc. T.* VI. *p.* 536. zijn van CUPER. Z. *Saxii Onom.* V. *p.* 321. Eindelijk, de beroemdste mannen, GRAEVIUS, BURMAN, BROUKHUIZEN, RELAND, J. A. FABRICIUS en anderen, gewagen steeds met den grootsten lof van hem.

XIX. 1675. Reinerus Vogelsangh werd te gelijk als Predikant en Hoogleeraar in de Godgeleerdheid en Oostersche Talen van *'s Hertogenbosch* herwaarts beroepen, en hield in Octob. 1675 zijne Inwijdingsrede. Hij stierf reeds in 1679. Zie *Moonen's Poëzij bl. 118.*

XX. 1676. Elias van Steenbergh, in dit jaar tot Hoogleeraar in de Wijsbegeerte beroepen, was uit een aanzienlijk geslacht te *Utrecht* in 1655 geboren, en studeerde aldaar en te *Leiden*. In 1703 werd hij tot lid der Regering verkozen, doch bleef, even als Cuper, zijn Hoogleeraarsambt waarnemen: in 1709 echter door kuiperij, zoo als het schijnt, niet weder tot Schepen herkozen zijnde, behield hij alleen den laatsten post, doch stierf reeds in 1710. Hij liet eene onafgewerkte *Historia Philosophiae Chaldaeorum, Aegyptiorum, aliorumque populorum* na. Een zijner dochters huwde aan den geleerden G. Dumbar *Senior.*

XXI. 1679. Samuel van Diest was de zoon van *Hendrik*, van wien boven n° IX. en werd *Prof. Theol. et Ling. Hebr.* in de plaats van Vogelsangh, blijvende hier tot aan zijnen dood in 1694.

XXII. 1681. Gulielmus Coetierius was de opvolger van Cuper. Te *Arnhem* geboren werd hij 1670 *Doctor publicus* (Hoogleeraar?) *Eloquentiae et Historiae* te *Harderwijk*, en kwam van daar herwaarts, aanvaardende zijnen post met eene *Oratio De vera, quae*

ex literis humanioribus ad societatem tuendam redundare potest, utilitate. Naderhand werd hij naar de Friesche Hoogeschool beroepen, waar hij in 1723 overleed. Dat hij een man van bijzondere kundigheden moet geweest zijn, blijkt uit het getuigenis van GRAEVIUS in zijne voorrede voor de tweede uitgave van *Suetonius*, waarin hij zegt: *Quod pröoemio prioris editionis addam, vix habeo nisi v. c.* GUL. COETIERIUM, *literarum in Lyceo Daventriensi doctorem eruditissimum mecum communicasse annotationes in aliquot Suetonii loca perdoctas, quas, cum serius mihi traderentur, meis intertexui. (Ed. Burm. T.* II. *p.* 480.) Zie voorts *E. L. Vriemoet Athen. Fris. No.* LXXXIX. *p.* 702 en *Saxii Onom. in Anal. P.* V. *p.* 613.

XXIII. 1694. ANTONIUS BYNAEUS sedert 1691 Predikant alhier, werd in 1694 Hoogl. in de Godgeleerdheid en Oostersche Talen. Zijne inwijdingsrede handelde *De pace in Ecclesia eiusque conservandae ratione.* Hij was een man van uitstekende geleerdheid en grooten roem. Te *Utrecht* in 1654 geboren, genoot hij daar onder anderen het onderwijs van GRAEVIUS, die hem zijne bijzondere genegenheid waardig keurde, en aan wien hij zijnen eersteling *Somnium de laudibus Critices*, openlijk voorgedragen in de Groote Academische Gehoorzaal den 11 Dec. 1670, en naderhand in druk uitgegeven, met warme dankbaarheid opdroeg. Van zijne Oostersche kennis gaf hij eene proef door zijn werk *De calceis Hebraeorum, libri duo*, ten tweedemaal uitgegeven te Dordr.

1715 4o. Groot waren ook zijne verdiensten omtrent den Griekschen tekst van het O. T.; en in welk een aanzien zijn naam bij de geleerden was, blijkt uit de bijzonderheid, dat de Utrechtsche Senaat hem in 1694 het Diploma Doct. Theol. toezond, een paar dagen nadat hij dezelfde onderscheiding van de Hoogeschool te *Harderwijk* had ontvangen. Onder de Latijnsche gedichten van A. MOONEN p. 24, is eene *Elegia ad P. Francium de Ant. Bijnaeo, collega desideratissimo*, die den hoogsten lof ademt, en waaruit blijkt, dat ook FRANCIUS ter zijner eer de lier gestemd heeft, schoon ik in deszelfs *Poëmata* daarvan geene sporen heb ontdekt. Hij overleed 8 Nov. 1698. Het artikel over hem bij *Saxe P. V. p.* 229, is zeer gebrekkig; uitvoerig dat bij *Hoogstraten* in zijn Woordenb.

XXIV. 1699. NICOLAUS GURTLERUS was een waardig opvolger van BYNAEUS. In Basel geboren 1650, studeerde hij aldaar, te *Geneve* en te *Saumur*. In 1685 werd hij Hoogleeraar in de wijsbegeerte te *Herborn*, een jaar later ook in de Godgeleerdheid: twee jaren daarna begaf hij zich naar Hanover, terwijl intusschen de Heidelbergsche Academie hem, bij gelegenheid van haar derde Eeuwfeest, met het Diploma van Theol. Doct. had vereerd. In 1696 werd hij naar *Bremen* beroepen, en kwam van daar te *Deventer*, waar hij tot 1707 bleef, toen *Franeker* hem aan zich verbond. Zie over hem en zijne menigvuldige schriften *Vriemoet l. c. No.* XCVI. *p.* 744, *en Saxe* V. *p.* 296.

XXV. 1702. ANTONIUS MATTHAEUS was gesproten uit het beroemde geslacht der Matthaeussen, hetwelk uit Duitschland naar ons Vaderland overgebragt zoo vele leerstoelen aan de Nederlandsche Hoogescholen versierd heeft, waarover men kan nazien *Burm. Traiect. Erud.* en *Herm. Alex. Roëlli Oratio funebris de vita et morte Philippi Matthaei, Franeq.* 1701. Onze *Antonius* was de zoon van den Leijdschen Hoogleeraar ANT. MATTHAEUS, den uitgever der *Anal. Vet. Aevi*, en volgde TICHLER op in 1702, zijnen post aanvaardende met eene Oratie *De civili Romanorum sapientia ab aliorum calumniis defensa.* Hij overleed in 1719 en op zijn overlijden werd eene gedenkpenning geslagen, waarvan de Heer Mr. M. VAN DOORNINCK, die bij zijne zucht tot bevordering van letteren en wetenschappen tevens ijverige beoefening van dezelve paart, een exemplaar in zijn kabinet van penningen bezit, van hetwelk eene afbeelding onder No. 68 gevonden wordt in het *Vervolg op* VAN LOON's Nederl. Penningk. II. D. van wege het Kon. Ned. Instituut uitgegeven, waar ook eenige berigten omtrent MATTHAEUS gegeven worden, tot welke door dien Heer de stof is geleverd.

XXVI. .... JOANNES BOUWERSIUS was opvolger van COETIER, maar nergens heb ik kunnen ontdekken, van waar hij herwaarts kwam. In 1702 hield hij hier eene *Laudatio funebris in obitum Gulielmi Henrici, Angliae regis*, en in 1730 vierde hij het

eerste Eeuwfeest van het Athenaeum. De redevoering, bij die gelegenheid gehouden, verscheen in druk, en uit dezelve kan men gunstiger tot zijne geleerdheid, dan tot zijnen smaak besluiten. In hetzelfde jaar huwde hij met CHRISTINA VAN SUCHTELEN: hij overleed in hoogen ouderdom in 1745.

XXVII. 1706. SIMON TISSOT DE PATOT werd in dit jaar aangesteld tot Hoogleeraar in de Mathesis, dus niet als opvolger van een ander. Van waar hij afkomstig en hoe hij hier gekomen was, is mij niet gebleken, daar er in de stukken van het Athenaeum geen letter van hem gemeld staat: ik werd op hem, en zijn verblijf alhier, opmerkzaam gemaakt, door den Heer M. VAN DOORNINCK, die mij onder anderen den volgenden titel heeft medegedeeld van eene *Oratio sive disputatio, qua S. Tissot de Patot, Matheseos Professor, mathematice demonstrare contendit, quapropter fieri nequaquam possit, ut homo eodem temporis puncto, pluribus quam uno suorum sensuum utatur aeque perfecte ac natura illos concedere potest.* Voorts was hij de schrijver van een berucht werk *Voyages et Avantures de Jaques Masse*, hetwelk, volgens eene schriftelijke aanteekening op mijn exemplaar van *Vogtii Catal. Libr. Rar.* p. 446, te *Bordeaux* in 1704 in 8° het licht zag, vervolgens aldaar en te *Keulen* 1710, en te *Rouaan* in 1734 herdrukt werd, en door *J. F. Reimmannus in Hist. Univ. Atheismi p.* 558, genoemd wordt *liber atheisticus et scandalosus*, als bevattende

de schandelijkste spotternijen met de leer van het Euangelie. Z. *Barbier Diction. des anonymes n.* 19457. In 1727 schreef PATOT nog een ander werk, dat dezelfde strekking had, en den titel voerde van *Lettres Choisies*, hetwelk door de Regering der stad, op aanzetten van den kerkenraad, zoo hoog werd opgenomen, dat hij van zijnen post ontzet werd, tot tijd en wijle hij zijne stellingen zou hebben herroepen. Over het een en ander kan men nazien YPEY en DERMOUT, *Gesch. der Herv. Kerk.* III. *D. bl.* 549, en de daar aangehaalde werken van *Stosch*, *Hist. Christ. sec.* XVIII. *p.* 52, *en Walchii Bibl. theol. select.* I. *p.* 758.

XXVIII. 1708. CHRISTIANUS GERARDUS OFFERHAUS, Hoogleeraar in de Godgeleerdheid en Oostersche Talen. Zijne voorvaderen waren uit Nederland afkomstig, doch hadden onder Alva het Vaderland verlaten. Hij was geboren in het Graafschap Mark 1672, studeerde eerst te *Harderwijk* en *Utrecht*, vervolgens te *Franeker* onder ROëL en VITRINGA, en schreef eene Akademische Verhandeling *De Vaticinio Noëtico.* In 1696 werd hij Hoogleeraar in de Wijsbegeerte aan het Athenaeum te *Hamm*, vervolgens Predikant te *Wesel*, waar hij in het Hoogduitsch en Nederlandsch predikte. Van daar kwam hij herwaarts, en leeraarde er gedurende 45 jaren met veel roem tot 1753, toen hij zijne rust erlangde: hij stierf in 1759. Hij schreef onderscheiden verhandelingen, waaronder uitmunt *Descriptio Hierosolymae*, *Daventr.* 1718. Zijn zoon was

de beroemde Geschiedkundige LEONARDUS OFFERHAUS. Bij *Saxe* vindt men den vader niet vermeld.

XXIX. 1710. DIONYSIUS ANDREAS ROËLL volgde VAN STEENBERGH op in het vak der wijsbegeerte. Hij was de zoon van den beroemden Godgeleerden HERM. ALEX. ROËLL, die hier vroeger Predikant geweest was. Hij was geboren te *Franeker* 1689, — werd Doctor in de Wijsbegeerte te *Utrecht*. 1710, en in hetzelfde jaar naar *Deventer* beroepen zijnde aanvaardde hij zijnen post met eene *Oratio De modesto philosopho*. In 1717 beschonk de Harderwijksche Academie hem met het Diploma van het Doctoraat in de Godgeleerdheid: in 1722 werd hij tot Gemeensman, doch in 1728 tot lid der Regering verkozen, en legde toen zijn Hoogleeraarsambt neder.

XXX. 1720. JOANNES ALEXANDER ROËLL, Broeder van den voorgaanden, werd tien jaren later ook hier Hoogleeraar in de Regten, houdende eene *Oratio De coniungendo iuris naturalis et civilis studio*. Ook hij was te *Franeker* geboren 1688, werd te *Utrecht* 1712 tot I. U. D. bevorderd, en kort daarna tot Kanunnik van St. Pieter; ook hij werd in 1725 Gemeensman, doch schijnt in 1731 afstand van zijnen post gedaan te hebben, om ambteloos te *Utrecht* te gaan leven. Z. *Burm. Traiect. Erud.* p. 308.

XXXI. 1728. GERHARDUS TEN CATE, van

Zutphen, had onder OFFERHAUS gestudeerd, en werd aan de Doorl. School te *Lingen* tot Hoogleeraar in de Godgeleerdheid aangesteld, doch vervolgens in 1728 in het vak der Wijsbegeerte herwaarts beroepen, waar hij bleef tot 1745, toen hij weder tot de Godgeleerdheid overging aan de Geldersche Hoogeschool. Zijne Inwijdingsrede handelde *De priscorum in summo hominis bono definiendo erroribus.* Van hem heeft men ook nog *Epistola ad Leon. Offerhausium, in qua dubiorum et difficilium quorumdam e Prophetis locorum explicatio, Euangelicae historiae congruens*, te vinden in *Offerhausii Spicileg. Historico - Chronologicis p. 557 ss.* Zie *Saxii Onom.* VI. *p.* 460 *en* VII. *p.* 368.

XXXII. 1731. GERLACUS SCHELTINGA, Hoogleeraar in de Regten, en stichter eener Regtsschool, welker roem hem na verloop van zeven jaren naar *Leijden* deed beroepen, waar hij dien roem tot aan zijnen dood staafde, die voorviel in 1765. Hij was de zoon van een Burgemeester te Leeuwarden, en nog student te *Leijden* toen hem het Hoogleeraarsambt alhier werd opgedragen, zoo als blijkt uit zijne Inwijdingsrede, *De summa edicti praetorii in Rom. republica utilitate*, geh. 10 Sept. 1731, waar hij zich zelf noemt *nulli vestrum cognitum, studiosum inter studiosos in illustri Lugduno Batava Academia adhuc degentem.* Zijne uitgegeven schriften worden vermeld bij *Te Water, Narratio de reb. Acad. Lugd. Bat. in append p. 217.* Verg. *Saxii Onom.* VIII. *p.* 4.

XXXIII. 1738. FREDERICUS GOTHOFREDUS HOUCK, van *Steinfurt* als Hoogleeraar in de Regten herwaarts beroepen, hield eene inwijdingsrede *Pro legislatoria Imperatoris Iustiniani prudentia.* Hij vertrok in 1746 in dezelfde betrekking naar *Utrecht*, waar hij in 1767 overleed. *Z. Heringa Orat. hab. 1825 p. 149.*

XXXIV. 1745. JACOBUS DE RHOER volgde in dit jaar den grijzen BOUWER op. Hij was geboren te *Angeren* in de Betuwe, waar zijn vader Predikant was, studeerde te *Utrecht* onder P. WESSELING, werd eerst Predikant te *Delden*, doch kreeg reeds na drie maanden eene beroeping tot Hoogleeraar in de oude Letterkunde, en ving zijnen post aan met eene *Oratio De fontibus quibusdam, unde res sacras hauserunt profani:* ook nam hij, op verzoek der Regering, in de eerste maanden eenige Predikbeurten waar in eene bestaande vacature. Veertien jaren mogt het Athenaeum zich in zijn bezit verheugen, gedurende welke hij eene bijzondere levendigheid aan hetzelve bijzette, deels door zijne veel bezochte lessen; deels door het uitgeven van zijne *Feriae Daventrienses*, van zijn *otium Daventriense* en van zijnen *Porphyrius de Abstinentia ab esu animalium;* deels door het houden van Redevoeringen en uitspreken van Latijnsche gedichten bij verschillende gelegenheden: zoo als in 1749 *Oratio ligata De pace Aquisgraniensi;* in 1752 *Oratio in obitum Principis Gulielmi IV;* in 1759 *in obitum Principis Annae*, in het Nederlandsch vertaald door E. H. PUTMAN; in 1766 *in adventu*

Principis Gulielmi V. (Z. boven Aant. XIX.) Nog droeg hij in 1760 uit eigene beweging een Latijnsch gedicht voor *Hiemis deliciae*, welke plegtigheid hij door het volgende Programma aankondigde:

L. S.

Tempestates ac temporum varietates coelique mutationes, quibus omnia, quae terra gignat, maturata pubescant, tribui a Diis inmortalibus humano generi, recte docebant Stoici:

Soles nasci et obire quotidie videmus: sidera suas leges observare constans doctissimorum hominum est opinio:

Temporum officia atque elementorum servitia a Deo sapientissime esse descripta omnes fatemur: et tamen brumae incommoda subinde criminamur, atque Janum ipsum, anni principem, unius diei honore dimittimus.

Consentiente itaque amplissimo ordine oratione ligata d. XIV Januar. H. L. Q. S.

JACOBUS DE RHOER

Janum gratulabitur et formosissimi anni delicias commendabit, hiememque suo pretio aestimare studebit. Solemnitatem istam cet.

Eindelijk werd hij in December 1767 naar *Groningen* beroepen, waar hij zijne veel omvattende kennis, ook nog nadat hij in 1804 zijne eervolle rust erlangde, bleef aanwenden tot het vormen van kundige mannen, en het uitgeven van nuttige geschriften. Hij bereikte den hoogen ouderdom van 90 jaren, en overleed d. 12 Dec. 1813. Een uitvoerig levensberigt, dat met de bovenstaande bijzonderheden verrijkt kan worden, vindt men in den Groninger Almanak voor 1815 bl. 53, overgenomen in den Alg. kunst en Letterbode van datzelfde jaar n° 4 en 6. Verg. *Saxii Onom. VIII. p. 75.*

XXXV. 1745. NICOLAUS HEINEKEN, Predikant te *Bremen,* werd Hoogleeraar in de Wijsbegeerte, en aanvaardde zijn ambt 23 Dec. 1745 met eene *Oratio De recta via ad veram eruditionem,* en bekleedde hetzelve 29 jaren, toen hij in 1775 Emeritus geworden zich met zijn huisgezin naar *Amsterdam* begaf. Hij overleed d. 7 Julij 1782 te *Elburg.*

XXXVI. 1746. GEORGIUS JORDENS, Hoogleeraar in de Regten. Hij was de zoon van HERMAN JOR-

DENS, Secretaris van de Staten van Overijssel, studeerde eerst alhier onder SCHELTINGA, HOUCK, BOUWER, TEN CATE en OFFERHAUS, begaf zich vervolgens naar *Utrecht*, waar hij onder WIELING het eerste stuk zijner verhandeling *De legitimatione* verdedigde, en vervolgens met de verdediging van het tweede gedeelte in 1743 de waardigheid van J. U. D. verwierf. Te *Deventer* terug gekeerd, werd hij reeds in datzelfde jaar tot Gemeensman verkozen, en oefende er de Praktijk met gelukkig gevolg uit. Eerlang echter zag hij zich tot opvolger van zijnen leermeester HOUCK benoemen, en hield bij die gelegenheid eene *Oratio De intima legum civilium obligatione, etiam Principem, qua civem, tenente.* Driemaal was hij Rector Magnificus, en hield de volgende Redevoeringen: in 1752 *De advocatis Romanorum;* in 1764 *De finibus Jurisprudentiae Romanae in Transisalania regundis;* in 1773 *De politicis nonnullorum iuris Romani, cum publici, tum privati rationibus.* In het laatstgenoemde jaar kreeg hij eene beroeping naar *Groningen*, waarvoor hij bedankte. Buiten de vermelde heeft hij geene schriften nagelaten, doch een aanzienlijk getal kundige Regtsgeleerden zijn uit zijne school voortgekomen. Hij stierf kinderloos d. 16 Febr. 1776.

XXXVII. 1753. ABRAMUS FREDERICUS RUCKERSFELDER aanvaardde zijnen post als Hoogleeraar in de Godgeleerdheid en Oostersche Talen d. 20 Dec. 1753 met eene *Oratio De recentioribus circa rerum creatarum*

universitatem observatis, religioni Cristianae haud contrariis. Hij was uit een aanzienlijk Hessisch geslacht gesproten, hetwelk naderhand te *Frankfort* aan den Main geburgerd was, en den 19 Sept. 1727 in die stad, waar zijn vader Predikant was, geboren. Na het volbrengen zijner studiën reisde hij door Duitschland, en de Nederlanden, en verwierf te *Groningen* de Doctorale waardigheid. Verscheidene malen sprak hij openbare Redevoeringen uit, als in 1761 *De speciali divina intentione in tentatione Christi;* in 1764 *De phaenomenis reip. literariae et ecclesiae primis huius seculi annis contingentibus;* in 1770 *De superstitionis et incredulitatis nexu;* in 1773 *In nimii rigoris in materiis ad religionem spectantibus patronos;* en eindelijk in 1785 *De utilitate, quam nostra aetas ex causis impeditae instaurationis philosophiae, sec.* XVI *obtinentibus, capere potest.* Ook gaf hij uit *Sylloge Comment. et Observ. philog. exeget. et crit. Daventr.* 1762, waarin onder anderen voorkomen de *Varianten* van een Hebreeuwsch Handschrift van de Propheten, 't welk zich in onze Bibliotheek bevindt: (Zie *Tegenw. Staat* III. D. bl. 219) als mede *Philosophia de Religione Rationali* Amst 1770. RUCKERSFELDER was een man van uitgebreide kunde, van eene onbekrompene denkwijze, van beminnelijke zeden, die hem de liefde van alle partijen (eene zeldzaamheid in die dagen) deden verwerven, en bezield met eene warme zucht, om overal nut te stichten. Van dit laatste getuigt vooral het groote aandeel, 't welk hij had in de hervorming van het armbestuur hier ter stede,

waarin vele misbruiken waren ingeslopen. Hij zelf werd aan het hoofd geplaatst der Commissie, aan welke die hervorming was opgedragen, en door welke eene geheel verbeterde inrigting tot stand gebragt werd, terwijl men hem tevens tot Voorzitter benoemde van het nieuwe Bestuur, waarvan hij de voornaamste werkzaamheden op zich nam, en met opoffering van veel tijd en moeite bleef vervullen tot aan zijn vertrek. Dat vertrek had plaats in het ongelukkige jaar 1787, toen ook hij den algemeenen haat niet ontgaan kon, en zelfs het verdriet had, dat zijne echtgenoote in de algemeene verwarring een stoot op de borst ontving, welks gevolgen haar eerlang in het graf sleepten. Hij begaf zich naar *Bremen* bij zijne bloedverwanten van moeders zijde, waar hij zijne loopbaan eindigde. Z. *Saxii Onom.* VIII. p. 158. waar hij echter verkeerdelijk als te *Bremen* geboren wordt opgegeven.

XXXVIII. 1767. EVERWINUS WASSENBERGH, aangesteld tot opvolger van DE RHOER, toen hij onlangs VALCKENAER naar *Leijden* gevolgd was, om hem en ook RUHNKENIUS aldaar te hooren. Hij aanvaardde zijnen post d. 10 Maart 1768 met die schoone Redevoering *De Daventria eruditionis matre*, waarvan de afdrukken, door de begeerte van velen om ze te bezitten, zoo zeldzaam zijn geworden. De verdiensten van dezen waardigen man zijn te algemeen bekend, dan dat ik die hier uiteen behoef te zetten, en aan dezelve is elders naar waarde hulde gedaan. Zie *Saxii Onom.* VIII. *p.* 315. *Alg. K. en L. B. voor* 1826 No. 53 bl.

401 en voor 1828 No. 7. bl. 99. Met welk een genoegen hij zijn driejarig verblijf te *Deventer* herdacht, heeft hij zelf verklaard in die eenvoudig schoone Dankrede (*Oratio Eucharistica*) over zijn vijftigjarig Hoogleeraarsambt, den 19 Junij 1821 op zijn schier tachtigste levensjaar gehouden, waar hij bl. 7 zegt: *Daventriam vocatus sum, eruditionis illam in Belgio nostro matrem, qui in celebri florentissimae urbis Gymnasio ipsam illam obtinerem cathedram, quam Jo. quondam Fr. Gronovius, post Gronovium Jo. Georg. Graevius, tertiusque Gisb. Cuperus nominum suorum immortalium illustrarunt fama. Inde, exacto triennio, e Salana, suavissima prorsus Musarum sede, in Academiam transivi Frisiacam:* en er in eene aanteekening (p. 4) bijvoegt: *revera triennium illud, Daventriae exactum, effluxit mihi multo iucundissimum, ut nesciam prorsus, an aliud ullum effluxerit iucundius. Uno, quod memini, excepto hospes et ignotus plane accedebam omnibus: nihilo tamen minus a primo statim adventu ordinum omnium, qualem vix sperare licet, favorem singularem atque humanitatem expertus sum, officiorumque omne genus mihi paratissimum habui. Accessit, toto illo tempore, summa delectatio e clarorum atque honoratissimorum e civitate illa virorum seu consuetudine, sive amicitia: quibus utinam vivis significare possem, quam sancta mihi semper fuerit eorum recordatio! Sed unum modo aut alterum superesse patitur communis, tardius ocyusve, moriendi conditio. E discipulis autem egregiis et ca-*

rissimis superstitem magnopere laetor de Literis nostris, patriaeque Gelriae cum Historia, tum Antiquitatibus praeclare meritum, virum amplissimum Gerardum van Hasselt, urbis Arnhemiae quondam Consulem, Gelriaeque suae Archivarium.

XXXIX. 1771. JOANNES RUARDI verving zijnen vriend en landgenoot WASSENBERGH, en hield zijne inwijdingsrede *De Historia vetere, Romanae praesertim Reipublicae, optima civilis prudentiae magistra.* Hij werd geboren in 1746 te *Leeuwarden*, waar zijn vader Secretaris bij het Hof van Vriesland was. Hij had dezelfde leermeesters als WASSENBERGH, en werd in 1769 Doctor in de beide Regten, na het verdedigen van een *Specimen Criticum ad nonnulla Juris et aliorum auctorum loca*, toen hij reeds als Conrector aan de Latijnsche School hier ter stede beroepen was. Over de door hem gevierde plegtigheden is reeds boven gesproken, aanteek. XIX. Nog tweemaal trad hij hier als openbaar spreker op, te weten in 1776 bij het aanvaarden van de waardigheid van Rector Magnificus, handelende *De sanioris Critices usu in quovis doctrinarum genere maxime necessario*, en in 1779 bij het nederleggen van dezelve, *De insigni scientiae diplomaticae praestantia.* In 1777 verdedigde onder zijn praesidium in het openbaar de Heer GERH. JOH. JACOBSON zijn *Specimen Criticum in Glossas nomicas.* Intusschen had hij, overgehaald door de bewijzen van genegenheid en milddadigheid der Regering,

voor eene beroeping naar *Harderwijk* bedankt: doch in 1780 werd hem het Professoraat te *Groningen* aangeboden, en deze aanbieding meende hij niet van de hand te mogen wijzen. Zie verder over dezen Geleerde *Saxii Onom.* VIII. *p.* 327. *Alg. K. en L. Bode voor* 1815 No. 31 *bl.* 65 en *Almanak der Gron. Acad.* 1817.

XL. 1775. BERNARDUS NIEUHOF, thans de Nestor der Nederlandsche Hoogleeraren, dien wij zoo gaarne onder de feestvierenden hadden begroet, maar wiens verschooning wegens vier- en- tachtigjarigen ouderdom, met zoo veel hartelijke deelneming in ons feest geschreven, zeker niemand kon wraken, volgde HEINEKEN, als Hoogleeraar in de Wijsbegeerte op, en aanvaardde zijn ambt 16 Febr. 1775 met eene Oratie *De evidentia legum naturalium*: doch werd reeds zes maanden daarna te *Harderwijk* beroepen, welks Hoogeschool, zoo hoogelijk aan hem verplicht, hij overleefde, welks Athenaeum hij met zoo veel vuur inwijdde, maar ook bijna even zoo spoedig zag ondergaan. Wijsgeer in den edelsten zin des woords, blijft hij deze dubbele ramp, voor hem zoo treffend, met onbezweken moed dragen, en oefent zijnen geest in het stille studeervertrek met jeugdigen ijver in wijsgeerige bespiegelingen, die hem gewis eenen zachten overgang naar eene betere wereld zullen bereiden. Zijn opvolger alhier was —

XLI. 1776. LADISLAUS CHERNAC, die den 27 Febr. zijne inwijdingsrede hield *De libertate philoso-*

phandi in licentiam non vertenda. In 1781 bedankte hij voor eene beroeping naar de Hoogeschool te *Patack* in Hongarijën, en in 1789 voor eene naar die van *Groningen:* in 1782 legde hij het Rectoraat van het Athenaeum neder met eene Oratie *De Physiognomonia veterum ac recentiorum, deque fatis et pretio huius artis.* De hulde hem door zijnen en mijnen vriend en ambtgenoot, den Heer J. VERBURG, toegebragt, en te vinden in de *Anal. Acad. Groning.* 1815—1816, en het artikel over hem in het *Alg. Woordenb. van G. Nieuwenhuis*, maken het overbodig, om over het leven en de verdiensten van dezen beminnelijken Hungaar, dien ik nog als mijnen ambtgenoot mogt begroeten, breeder uit te weiden. Hij overleed d. 7 Mei 1816.

XLIII. 1776. ANTONIUS DRIESSEN ving zijnen post als Hoogleeraar in de Regten aan met eene *Oratio de scientia iuris Romani, egregia sapientiae magistra.* Hij was de zoon van ANTONIUS DRIESSEN, Hoogleeraar in de Godgeleerdheid te *Groningen*, en in die stad geboren 1732; verkreeg de Doctorale waardigheid in 1753, na het openlijk verdedigen van zijn proefschrift *De collatione pecuniae, quam pater seu fideiussor pro filio solvit;* oefende daarna de praktijk uit in zijne vaderstad tot den tijd, dat hem hier het Hoogleeraarsambt werd opgedragen. Naderhand werd hij benoemd tot Raadsheer in het Hof van Vriesland, welke bediening hij tot aan zijnen dood heeft bekleed.

XLIII. 1775. JACOBUS TERPSTRA, was geboren te *Franeker* in 1742, waar zijn vader Advocaat en Burgemeester was. Na onder de beroemde Hoogleeraren, die toen de Vriesche Academie versierden, met den hoogsten lof zijne studiën volbragt te hebben, verkreeg hij reeds in 1759 op zeventienjarigen leeftijd het Doctoraat in de Wijsbegeerte, openlijk zijn proefschrift verdedigende *de fluido in genere*: vervolgens in 1761 dat in de Regten, mede met eene openlijk verdedigde Verhandeling *De consuetudine*. Nadat hij eerst vier jaren voor het Hof van Vriesland de regtspraktijk had geoefend, aanvaardde hij in 1765 het Rectoraat der Latijnsche Scholen te *Harlingen*, en hield bij die gelegenheid eene *Oratio de Poësi diis gentilibus adamata, cultori semper amica*. Gedurende zijn verblijf aldaar gaf hij ook nog in het licht eene *Oratio de eo, quem admodum honos alit artes*, en een *Specimen philosophico-iuridicum De philosophia veterum Ictorum*. In 1768 verwisselde hij *Harlingen* met *Deventer* in dezelfde betrekking, en sprak bij de aanvaarding van zijnen post *De institutione scholastica domesticae anteferenda*. Toen hem vervolgens in 1775 het Rectoraat te *Haarlem* werd aangeboden, bedankte hij voor hetzelve, hetwelk door de Regering erkend werd met verhooging zijner jaarwedde, en het buitengewone Hoogleeraarsambt in de Dichtkunde: hij hield bij die gelegenheid eene Redevoering *Adversus iniquos artis poëticae aestimatores*. Eindelijk tot gewoon Hoogleeraar in de oude Letterkunde aangesteld zijnde in de plaats van RUARDI, sprak hij d. 9 Nov. 1780 *De*

praecipuis quibusdam veritatis historicae indiciis. In 1782 Rector Magnificus geworden, handelde hij *De Nicolai Cusani doctrina et meritis in rem literariam, inprimis Daventriensem*, terwijl hij in 1785 bij het nederleggen dier waardigheid een *Carmen* voordroeg *In laudem Radbodi Hermanni Schelii:* voorts nog bij eene dergelijke gelegenheid in 1789 eene *Oratio de egregio, quod ex studiis humanioribus petitur ad beate vivendum praesidio.* Met onafgebroken ijver en de beste voldoening bleef hij zijnen post waarnemen tot aan het einde zijner loopbaan d. 3 Junij 1803. Zie *Saxii Onom.* VIII. *p.* 304.

XLIII. 1783. FREDERICUS ADOLPHUS VAN DER MARCK. Te gelijk en de roem en de gevoelens van dezen Geleerde, maar die zich niet altijd binnen de grenzen der voorzigtigheid wist te houden, en die, na te *Groningen* van zijnen post ontzet te zijn, thans te *Lingen* leeraarde, schijnen de Regering van *Deventer* bewogen te hebben, voor hem eenen tweeden leerstoel in de Regten op te rigten. Hij hield d. 25 Sept. van dit jaar zijne inwijdingsrede *De amore erga patriam, naturae hominum rationali et sociali attemperando, seu de Patriotismi, quem dicunt, indole.* Ook hield hij hier, voor eene aanzienlijke schare van toehoorders uit allerlei standen, lessen over de Vaderlandsche Geschiedenis volgens de toen heerschende denkwijze. In 1787 echter verloor ook hij zijnen post, en begaf zich naar *Steinfurt*, tot dat hij in 1795 te *Groningen* hersteld werd, waar hij in

1800 in hoogen ouderdom overleed. Een naauwkeurig berigt over hem vindt men bij H. MUNTINGHE, achter deszelfs *Orat. in nat. ducent. Acad. Groning. in annot. p.* 106. Zie verder de daar aangehaalde schrijvers *Saxe P.* VIII. *p.* 110 *en Ypey Kerkel. Gesch. der* XVIII *eeuw* VII *D. bl.* 411.

XLV. 1789. GERARDUS WESTENBERG, die hier sedert 1769 de Geneeskundige praktijk met gelukkig gevolg uitoefende, werd als Hoogleeraar in de Geneeskunde aangesteld, doch zonder bezolding, en hield eene inwijdingsrede den 11 Febr. 1790 *De praecipuis Anatomiae utilitatibus.* Het Athenaeum had geen ander voordeel van deze benoeming, dan dat het getal der Hoogleeraren er door vermeerderd werd, gelijk WESTENBERG, die in 1795 overleed, dan ook geenen opvolger had.

XLVI. 1789. FREDERICUS SAXE werd benoemd als opvolger van VAN DER MARCK, en aanvaardde zijnen post d. 25 Junij met eene Redevoering *De Antonio Schultingio, altero geminoque Batavorum Cuiacio, tamquam gravissimo futuri Antecessoris exemplo.* Hij leeraarde tot 1795, toen de veranderde staatsomstandigheden hem zijn ambt deden verliezen. Na verschillende regterlijke betrekkingen bekleed te hebben, overleed hij den 3 Maart dezes jaars te Amersfoort. Zie *Alg. K. en Letterbode van* 1830 No. 11 bl. 164.

XLVII. 1789. JOANNES HENRICUS PAREAU

werd te gelijk als Leeraar bij de Waalsche Gemeente, en als Hoogleeraar in de Godgeleerdheid en Oostersche Talen benoemd, aanvaardende deze laatste waardigheid met eene *Oratio de conatibus incredulorum, rei Christianae plus emolumenti, quam detrimenti afferentibus.* De omwenteling van 1795 beroofde hem van zijn ambt tot aan den jare 1799, toen hij, die intusschen de Waalsche gemeente te *Middelburg* als Leeraar bediend had, in zijne vroegere betrekkingen hersteld werd, met uitzondering van het vak der Godgeleerdheid, 't welk thans aan VAN ECK was opgedragen. Hij verbond zich op nieuw aan het Athenaeum den 27 Mei van dat jaar met eene *Oratio de Literis Orientalibus minime iniucundis*, en hetzelve mogt zich nog zes jaren in zijn bezit verblijden, toen eene beroeping naar *Harderwijk* hem deed besluiten, derwaarts te vertrekken, vanwaar hij in 1810 naar de Utrechtsche Hoogeschool overging.

XLVIII. 1797. ALBERTUS JACOBUS DUYMAER VAN TWIST, wiens lof VAN ECK met weinige woorden zoo krachtig en naar waarde vermeld heeft, werd in dit jaar benoemd tot Hoogleeraar in de Regten, en hield den 13 April zijne inwijdingsrede *De iuris Romani addiscendi utilitate ac summa necessitate, composito etiam novo Legum Codice, apud Belgas minime cessatura.* Groot was de toeloop van jonge lieden, die deze waardige leerling van VAN DER KEESSEL tot zich lokte, en groot het verlies, dat het Athenaeum leed, toen hij reeds in 1802 deze stand-

plaats met die van *Groningen* verwisselde: maar vooral groot het verlies, 't welk de Groninger Hoogeschool, en de Regtswetenschap ondervonden in zijn vroegtijdigen dood in Nov. 1820, daar hij naauwelijks den ouderdom van 46 jaren mogt bereiken. Aan zijne groote verdiensten werd eene waardige hulde bewezen door zijnen ambtgenoot, den grijzen S. GRATAMA, te vinden in de *Annal. Acad. Groning.* 1820—1821. Zie ook de *Alg. K. en Letterbode voor 1820* No. 50 bl. 36.

XLIX. 1797. JOANNES STERKE, sedert 1787 Rector der Latijnsche scholen, werd in dit jaar tot Buitengewoon Hoogleeraar in de Regten, honoris causa, benoemd. Hij was een man van uitgebreide kundigheden, vooral uitmuntende door zuiverheid van Latijnschen stijl, en eene gelukkige wijze, om den jongelingen smaak voor de beoefening der Ouden in te boezemen, waaraan hij dan ook geheel en al zijnen tijd besteedde. Van zijne kennis tevens en van zijne scherpzinnigheid gaf hij eene uitmuntende proeve in zijn *Suspicionum criticarum specimen*, opgenomen in de *Acta Liter. Societ. Rheno-Traiect. T.* I. *p.* 164. Hij overleed in 1816.

L. 1799. CORNELIS FRANSEN VAN ECK, in 1788 van *Hemmen* als Leeraar der Hervormde gemeente herwaarts gekomen, en in 1799 naar de Academie van *Franeker* tot Hoogleeraar in de Natuurlijke Godgeleerdheid en de Zedekunde beroepen, doch voor

die beroeping bedankende, werd datzelfde jaar bij het Athenaeum aangesteld in diezelfde vakken, en aanvaardde deze nieuwe waardigheid met eene Redevoering *De praecipuis causis Ethicae Christianae a plurimis Christianis nimis neglectae.* In 1804 legde hij het Rectoraat van het Athenaeum neder met eene Redevoering *De Erasmo.* In 1816 aangezocht zijnde, om het Hoogleeraarsambt in de Godgeleerdheid te *Amsterdam* te vervullen, wees hij die aanbieding van de hand, en zag zich kort daarop vereerd met de benoeming van Hoogleeraar in Nederlandsche taal en Letterkunde, welken post hij in 1817 aanvaardde met eene Redevoering *over het aanbevelenswaardige van de beoefening der Nederlandsche Letterkunde*, ook gedrukt in de *Annal. Acad. Groning.* 1816—1817. VAN ECK was gesproten uit een deftig geslacht te *Amsterdam*, en aldaar geboren in April 1764. Na in zijne vaderstad de eerste gronden zijner studiën gelegd te hebben, genoot hij aan het Athenaeum aldaar het onderwijs van TOLLIUS, WYTTENBACH en WALRAVEN, begaf zich vervolgens naar *Leijden*, en op welk eene wijze hij daar zijne letteroefeningen voortzette, kan men afleiden uit zijne naauwe vriendschapsbetrekkingen met NIEUWLAND, BELLAMY en VAN DER PALM, die elkander gemeenschappelijk de hand boden in het uitbreiden hunner kundigheden. VAN ECK was een man van veelomvattende kennis, aan wien geene wetenschap geheel vreemd was, en die den band, welke alle vereenigt, op eene uitstekende wijze wist te doorgronden:

een man, die met zijnen tijd voortgaande, oude en nieuwe Letterkunde steeds naauw bleef verbinden met zijne Hoofdstudie, de Godgeleerdheid, welke hij op hoogen prijs stelde, en die veel aan hem verplicht is. Groot waren inderdaad zijne talenten en zijne verdiensten, schoon hij te weinig voor zijnen roem geschreven heeft: want brandende zucht voor de wetenschappen deed hem meer onderzoeken, dan schrijven, en de dood overviel hem op eenen tijd, dat hij de vruchten van zijnen geest meer algemeen zou hebben verbreid. Doch gelijk HEGIUS eens door stille werkzaamheid weldadig voor het nageslacht werkte, zoo zal ook de geest van VAN ECK nog lang zijnen zegenrijken invloed hier en elders blijven uitoefenen. Getuige die overheerlijke Kerkelijke Redevoering, bij de opening van de Algemeene Synode der Hervormde Kerk, gehouden te *'s Gravenhage* in 1818 tegen de invoering van nieuwe uiterlijke plegtigheden in de Protestantsche Kerk: getuige dat voortreffelijk Tiental Leerredenen, waarvan binnen weinige maanden de eerste oplage was uitverkocht. De aard dezer aanteekeningen verbiedt mij langer bij 's mans verdiensten te verwijlen; en dezelve naar waarde uit een te zetten zoude eene opzettelijke beschouwing vereischen, waartoe ik hoop, dat mij eene andere gelegenheid zal worden vergund. Wat ik elders, in den tijd van zijn onverwacht verscheiden, uit grond des harten van hem getuigde, vinde hier andermaal eene plaats. « De vaderlandsche kerk verliest in « hem eenen man, die haar wezen en hare behoeften

« grondig kende, hare voortreffelijkheid schrander be-
« toogde en ontwikkelde, en hare eer moedig en wel-
« sprekend handhaafde: de Doorluchtige School haren
« oudsten Leeraar, maar nog jeugdig in krachten, haar
« schoonste sieraad, een harer hechtste steunsels: de
« Gemeente eenen leeraar, die schoon rustend van zijn
« gewonen dienst, niet ophield waardige leden voor de-
« zelve te vormen, en gedurende den tijd van veertig
« jaren dien geest der liefde, der verdraagzaamheid en
« der godsdienstige verlichting, waarop zij zich thans
« beroemen mag, heeft opgewekt, aangekweekt en in
« stand gehouden: de stad eenen harer achtenswaardig-
« ste burgers, die door scherpzinnigheid van oordeel,
« door geleerdheid en door de edelste gaven van ver-
« stand en hart bij allen geacht en hooggeschat, bij
« velen innig bemind werd: de wetenschappen einde-
« lijk eenen Geleerde van den ouden stempel, die door-
« voed met de schriften van vroegeren en lateren tijd
« zich niet binnen de grenzen eener enkele wetenschap
« bepaalde, en met zijnen tijd voortgaande zich op het
« juiste standpunt wist te plaatsen, om het oude met
« het nieuwe naar eisch te verbinden." Hij overleed den 11 Maart dezes jaars in den ouderdom van nagenoeg 66 jaren.

LI. 1802. HENRICUS GULIELMUS TYDEMAN, benoemd in de plaats van VAN TWIST, aanvaardde het Hoogleeraarsambt in de Regten met eene Redevoering *De eo quod nimium est in studio iu-*

ris Romani, doch vertrok reeds het volgende jaar naar *Franeker*, en had tot opvolger —

LII. 1803. JANUS RICHARDUS DE BRUEYS, die zijne inwijdingsrede hield *Pro iurisprudentia Romana, etiam post pereuntia ceterarum artium ac doctrinarum studia pristinum decus diu tuente.* Hij ging in 1816 over naar de Utrechtsche Hoogeschool.

LIII. 1803. JAN OTTO SLUITER, naauwelijks een-en-twintig jaren bereikt hebbende, aanvaardde zijnen post als Hoogleeraar in de Oude Letterkunde, en de Geschiedenissen, met eene Redevoering *De utilissima Reipublicae Atticae cognitione.* In 1805 naar *Franeker* beroepen, verblijdde hij het Athenaeum met die beroeping af te slaan; maar dat hij vier jaren later bij eene benoeming aan de Leijdsche Hoogeschool voorbij gegaan werd, was het gevolg eener vijandige gezindheid, waartoe de edele, en zachtaardige man waarlijk geene aanleiding gegeven had. Wat eenmaal DEMOSTHENES, waarvan hij eene nieuwe uitgave had voorgenomen, aan hem zoude verschuldigd zijn geweest, indien hem een langer leven ware te beurt gevallen, kan men opmaken uit zijne geleerde *Lectiones Andocideae*, terwijl hij door de uitgave der *Lectiones Atticae* van zijnen leermeester J. LUZAC, de geleerde wereld hoogelijk aan zich verplicht heeft. Doch dit opkomende licht mogt slechts kort schitteren, daar reeds in 1815 eene slepende ziekte dezen beminnelijken man aan het Vaderland, aan de wetenschappen, aan het Athenaeum

en aan zijn huisgezin ontrukte. Wat in SLUITER als Geleerde, en als mensch verloren ging, hebben zijne twee boezemvrienden en ambtgenooten VAN ECK en DE BRUEYS openlijk aangetoond, de een in eene, naderhand uitgegeven, Leerrede, uitgesproken den 15 Febr. 1815, de ander in eene Redevoering, ter zijner nagedachtenis gehouden, en opgenomen in de *Alg. K. en Letterbode voor* 1815 No. 41. *bl.* 228 *en volgg.*

LIV. 1805. JACOBUS VERBURG, als Hoogleeraar in de Oostersche Talen en Joodsche Oudheden herwaarts beroepen, sprak bij zijne intrede *De hospitalitate Hebraea et Arabica maxime laudanda.* In 1819 het Rectoraat nederleggende handelde hij *De fructibus, quos huc usque protulit Linguarum Orientalium cultura,* te vinden in de *Annal. Acad. Groning.* 1819—1820.

LV. 1815. PETRUS BOSSCHA, opvolger van SLUITER, aanvaardde zijnen post met eene *Oratio de Gisberto Cupero.* In 1825 legde hij het Rectoraat neder met eene *Oratio de mutato hoc et superiore seculo Historiae studio.*

LVI. 1816. ADRIANUS CATHARINUS HOLTIUS, Hoogleeraar in de Regten, hield zijne inwijdingsrede *De literarum studio, inprimis Graecarum, cum iurisprudentia coniungendo.* Hij vertrok in 1821 naar *Groningen.*

LVII. 1816. JACOBUS NIEUWENHUIS, Hoogleeraar in de Wijsbegeerte, handelde bij zijne inwijding *De varia philosophandi ratione, cum mentis humanae indole et progressibus comparata.* In 1822 ging hij over naar de Leijdsche Hoogeschool.

LVIII. 1821. HENRICUS COCK, tot Hoogleeraar in de Regten benoemd, aanvaardde zijnen post met eene *Oratio de philosophico Iurisprudentiae studio, ad fructus utilissimo, ad voluptatem suavissimo.* Als opvolger van KEMPER in 1825 naar *Leijden* vertrokken.

LIX. 1822. JACOBUS ABRAHAMUS DOMPELING, Hoogleeraar in de Wis- en Natuurkunde, en in de Bespiegelende Wijsbegeerte, hield den 10 April 1823 zijne inwijdingsrede *De Veritate.*

LX. 1825. JAN DUYMAER VAN TWIST, Hoogleeraar in de Regten, aanvaardde zijnen post den 20 Junij 1826 met eene Redevoering *De praecipuis eximie in patria exculti iuris Romani causis.*

LECTOREN.

JAN WIJNGAARD, Lector in de Heel- Vroed- en Ontleedkunde, hield den 12 Dec. 1771 zijne inwijdingsrede in de Nederlandsche Taal.

RUDOLPHUS HEIJLIGERS was de opvolger van WIJNGAARD, en hield ook in het Nederlandsch eene Intreêrede den 16 Maart 1785. Hem volgde —

JOANNES ANRAAD, die in 1809 zijnen post aanvaardde.

JOANNES PIETER AREND werd in 1825 aangesteld tot Lector in de Hoogduitsche en Engelsche Talen, en in de Beginselen der wiskunde. Hij hield bij zijne komst eene Voorlezing *over het aanbevelingswaardige der Engelsche Taal en Letterkunde voor den Geleerde.*

HET

TWEEDE EEUWGETIJDE

VAN HET

ATHENAEUM ILLUSTRE

TE

DEVENTER,

BEZONGEN

DOOR

P. BOSSCHA,

Doctor in de Letteren en in de Regten, Hoogleeraar in de Gesch. Oudh. en in de Grieksche en Romeinsche Letterkunde.

Ergo ego, qui novi, quam sit mihi curta supellex,
Suscipiam tanti sponte laboris opus?
Non equidem: ancipitis provincia plena pericli
Imposita est humeris Palladis ore meis:
Poscimur; hoc satis est: iussis parere paramus,
Et bona plaudenti verba praeire choro.

A. VAN ROIJEN.

HET
TWEEDE EEUWGETIJDE
VAN HET
ATHENAEUM ILLUSTRE
TE
DEVENTER.

Ja, ontrol nu van uw wallen
  Vlag en wimpel, grijze Stad!
Laat nu door uw blijde hallen
Driewerf 't vrolijk *i'o* schallen:
  Gij, Verlichtings bakermat.

* * *

Ja, 't is hoogtijd in uw muren,
  Burgers! heft den feestzang aan,
En ontsteekt de vreugdevuren.
De eeuwen mogt uw School verduren;
  En nog glansrijk blijft zij staan.

* * *

Ziet den rei van feestgenooten
Van den een en d' andren boord
Van den IJssel toegeschoten,
Die uw jubelfeest vergrooten,
Door uw vreugde meê bekoord.

* * *

Brengt met onbekrompen handen
Bloemen op der Vadren graf:
Brengt in deze heilge wanden
Hem uw dankbare offeranden,
Die U al dien zegen gaf.

* * *

Wat al lotverwisselingen
Scharen zich hier voor den geest
Op 't tooneel der aardsche dingen,
Die er prijkten, die vergingen,
Die nu zijn, die zijn geweest!

* * *

Hier, waar met zijn legertrossen
  Drusus eens als heerscher stond;
Waar door der Tubanten bosschen
Rome's strijders met hun rossen
  Holden langs den drassen grond:

* * *

Hier, waar men bij woeste spelen
  Slechts aan krijgsrumoeren dacht;
Waar 't het hard gemoed kon streelen,
Als men dronk uit bekkeneelen
  Van den vijand, wreed geslagt:

* * *

Hier, hier bloeijen rijke velden,
  Woeker van de nijvre hand,
Die der burg'ren voorspoed melden,
En waaruit de bronnen welden
  Voor 't gelukkigst vaderland.

* * *

Hier was 't, dat de Kunsten rezen
  Door des handels toverstaf;
Hier was 't veld, te regt geprezen,
Waarop eens Euroop zou lezen
  Vruchten, die 't zijn welstand gaf.

* * *

Hier, hier zag men tempels stichten
  D'eëlsten offerdienst gewijd
Die heel 't menschdom zou verlichten,
Nêerland duur aan zich verpligten,
  Sterken in den schoonsten strijd.

* * *

En na de eeuwen, die vervlogen,
  Slaat nog 't dankbaar nageslacht,
Van bewondering opgetogen,
Op uw vest met wellust de oogen,
  Die het licht schiep uit den nacht.

* * *

Ja, 't is hoogtijd in uw muren,
Burgers! heft den feestzang aan,
En ontsteekt de vreugdevuren.
De eeuwen mogt uw School verduren;
En nog glansrijk blijft zij staan.

* * *

Schiet, Verbeelding, nu uw vlerken
Mijner zwakke zangster aan;
Wil op hare vlugt haar sterken,
Daar zij tot de verste perken
Doordringt op der eeuwen baan.

't Werd nacht, en 't luistrijk licht, in Griekenland ontstoken,
Was naauwlijks aan uw kim, Italje, doorgebroken,
Of droevig dekte een floers het schittrendst schouwtooneel,
Welks rijke buit welhaast Germanje viel ten deel.

Gelijk een woeste streek, nog door geen voet betreden,
Nog door geen spâ geroerd, geen kouter ooit doorsneden,

Maar vol van groeikracht fier de schoonste wouden schraagt,
Den honderdjaargen eik op hare schouders draagt,
En in zich zelf gevoed in krachten aan blijft groeijen,
Om als een rijke bron voor 't nageslacht te vloeijen:
Zoo kweekte ook eenmaal 't land, door Rhijn en Donauvloed
Van wederzij bespoeld, een wakkren heldenstoet,
Een onbedorven teelt van dappre Wodanszonen,
Die vrij en onbekneld, en door Sirenentoonen
Van weelde en wellust in hun wouden niet bekoord,
Een krachtig nakroost van den een tot d'andren boord
Huns uitgestrekten lands verwekten, om na eeuwen
Een volk te zijn, in vrede zacht, in krijg als leeuwen.

Reeds hield na langen strijd Quirinus groote stad
De wereldmonarchij in haar gebied omvat,
En zag van d' Indus tot den Rhijn haar standaards rijzen,
En onderdanigheid zich als meestres bewijzen.
Natuur, vernuft en kunst en smaak en weelde en lust
Verbonden zich om strijd, om 't volk in diepe rust
Met 's levens zoet genot in overdaad te laven,
En strooiden elk alom verkwistend hunne gaven.
Dat Rome, dat weleer op leemen hutten stout
Zelfs leemen tempels voor zijn goden had gebouwd,
En slechts aan wapens dacht, aan oorlog, aan veroveren,

Zag binnen zijnen muur den glans der wereld tooveren:
De schatting van heel de aard vloeide in zijn rijken schoot,
Die elk voldoening van zijn lust en wenschen bood.
't Scheen of een eeuw'ge vreê de rampen wou verzoeten,
Waarmée de Nemesis de volken had doen boeten
Hun heerschzucht, dorst naar bloed, hun onregt, hun geweld,
Dat steden had vernield, en rijken neêrgeveld.
Beschaving vlocht den krans door al die grootheid henen,
Den krans, dien Griekenland zijn heerscher wilde leenen.
Maar schijn was al die glans, ontrukt aan vreemden grond,
De diepte ontzettend, waar datzelfde Rome op stond.
De band, de vaste band, die volken zaam kan houden,
En rijken schragen, en behoeden voor verouden,
Verlichting van den geest, en zucht naar hooger goed,
En welzijn van 't gemeen, dat Vorsten met den gloed
Van hooger invloed wekt, en volken leert te streven
Om door de wijsheid ook vóór 't nageslacht te leven:
Die band, te zwak geknoopt door 't menschelijk verstand
Van wijsgeer in de school, of hoofd van eenig land,
Was lang door 't vuig bejag, om lage lust te boeten,
Met woest geweld verscheurd: men zag de schare wroeten
Uit heersch- en hebzucht, en de snoodste gruweldaân
In kluis en op den troon, en straffeloos begaan.
Men zag 't verpestend kwaad door alle rangen zweven,

En knagen aan de kiem van 't staats en burgerleven;
De slooping was nabij van Rome's reuzenmagt:
De zon in 't Westen daalde en 't werd op aarde nacht.
Verschrikkelijke nacht van woeling en elende,
Die hoop op uitkomst sluit, waar zich het oog ook wende,
Die in een bajert de aard met al haar heerlijkheên,
Met wat het menschdom wrochtte, en onverwelkbaar scheen,
Weêr neêr te storten dreigt!
Doch neen, o stervelingen!
Een hooger invloed waakt, en stiert den loop der dingen.

Zoo als door wondre kracht het gloeijend bliksemvuur
Den dampkring, door den wil van 't Godlijk albestuur
Zijn veerkracht weêrgeeft, en tot nieuwe groeikracht zuivert,
Schoon vaak bij d' ommekeer 't misdadig menschdom huivert:
Zoo wekt ook hooger hand 't nog onbekend geslacht
Van nieuwe volken op, dat door geheime kracht
En zonderlinge drift bezield, gestuwd, bewogen,
Zijn grenzen overschrijdt, en dreigend aangevlogen,
Den stoutsten weêrstand breekt, de wereld overheert,
Het werk van eeuwen sloopt, en 't onderst boven keert;
Maar uit dien tuimelgeest tot zachter zin gedreven,
Weêr opbouwt en herstelt, en werkkracht schenkt en leven.
Daar woelt het door elkaâr: de tempel van Jupijn,

Reeds vroeger door 't beleid van Grooten KONSTANTIJN
Aan 't wankelen gebragt, valt dav'rend uit zijn harren:
Maar heerlijk rijst ook 't licht om dezen nacht te ontwarren;
Een goddelijk geschenk, een licht aan d' Oostertrans,
Dat, als de dageraad verkwikkend, zijnen glans
Op 't matte menschdom stort, en bij het statig klimmen
Zijn zachte stralen spreidt tot aan de verste kimmen:
Het woest gemoed verzacht, en lenigt en bedaart,
De duisternis verdrijft, en kalmte schenkt aan de aard.

Maar flaauw nog drong dat licht door noordernevelwolken,
En schaars verwarmde 't nog de borst der woeste volken,
Die de oude wereld met haar roem deên ondergaan,
Den glans verduisterden van Rome's Heldendaân.
Wie meldt, wat worsteling toen vrees van slavernije
En zucht naar vrijheid, zin voor 't goede en bastaardije!
Hoe de oude afgodendienst, in strijd met reiner leer,
Een laatste poging waagde, om 't afgestreden heer
Van priesters met de kracht van vroeger tijd te omgorden,
En weêr de dwingeland van 's menschen geest te worden!
Hoe 's Grooten KARELS rijk Europa's beuklaar werd,
Aan 't Oostersch wangedrocht den toegang had versperd,
Toen 't Spanje's Christenrijk had onder 't juk gedwongen,
En Frankrijk's kusten zelfs in overmoed besprongen!

Hoe op den enklen wenk eens pelgrims gansch Europ,
Als door een hooger geest bezield, met blijde hoop
Naar kruis en speer greep, om den standaard van het Westen,
Ten spijt des Muselmans in Davids stad te vesten!
Hoe uit die woeling, en die wrijving van 't gemoed,
Die vorst en volk ontvlamde in onbekenden gloed,
Een zin voor 't goede en schoone ontsproot in veler harten,
Die 't drieste bijgeloof in 't einde wist te tarten;
Die 's menschen waarde onthief van lang gedragen hoon,
En kunst en wetenschap weêr vestigde op heur troon!
't Geschiedboek wijst ons hier op die bevallige oorden,
Die de oogen boeijen langs de Po en Tiberboorden:
Waar zich een nieuw geslacht verhief op d' ouden grond,
En oude heerlijkheid met nieuwen roem verbond;
De drietand van Neptuin schonk rijkdom allerwegen,
En Phoebus en Merkuur zich 't geestig volk ten zegen
Verbonden; waar de schat, bedolven onder 't puin,
Maar veilig voor den tijd, en hechter dan harduin,
Van onder 't kloosterstof uit eeuwenheugend duister
Werd opgedolven, en omkranst met d'eigen luister,
Die Rome en Griekenland hun ware grootheid gaf,
Waardoor ze in 't rijk van 't schoone en eed'le nog den staf
Der opperheerschappij in 't nieuwe Europa zwaaijen,
Waaruit de volken nog de heerlijkste oogsten maaijen:

Die uit der eeuwen nacht den glans te voorschijn riep,
En dorperheid verdreef, en zachter zeden schiep.

Daar, waar uit schooner oord, en hoog gelegen landen,
De Rhijn en de IJssel en de Maze vlakker stranden
Bespoelen, en hun waterschatting d'Oceaan
Betalen, minder stout zich stortend langs hun baan,
En 't land doorsnijdend niet dan drassige akkers vormen,
Geteisterd door den vloed bij 't woên der Noorderstormen:
Daar woonde een wonder volk, in stammen afgedeeld,
Maar één van afkomst, één van taal; een kloeke teelt
Van Wodan's nageslacht, dat Bondgenoot van Romen,
Haar wet erkennen moest, maar veilig door zijn stroomen,
En door zijn vrijheidszucht en onbedwongen moed,
Den Romer bijstand bood, doch met zijn heldenstoet
Zijn onafhanklijk- en oorspronklijkheid bewaarde,
Terwijl 't uit dat verbond een tal van kunsten gaarde.
Gelijk de Rhijnstroom, in zijn oorsprong naauw bemerkt
Slechts smalle beekjes vormt, maar vrij en onbeperkt
Zijn waterbed allengs verbreedend groeit in krachten,
En daar hem de andre watergoôn hunne offers bragten,
Der stroomen koning werd, en vruchtbaarheid verspreidt,
En volken onder 't schild van zijne mogenheid
Beschermt en zamenvoegt door onverbreekbre banden,

En schatten aanvoert van der wereld verste stranden,
Terwijl hij in hun schoot een bron van zegen stort,
Waarom hij steeds gevierd, benijd, bestreden wordt:
Zoo wies ook Neêrlands magt en voorspoed onder 't strijden
Met wat natuur het gaf te worstlen en te lijden;
En uit dien drassen grond van wier en riet en rijs,
Ontsproot door noeste vlijt het vruchtbaarst paradijs.

Maar nog omgaf een wolk van duisternis onze aarde,
Waarin de domheid met haar rijkstrawanten waarde,
Verwaten krijgsgeweld en priesterlist den troon
Bestegen, 't volk ten spot, en 't Christendom ten hoon.
Zij smoorden 't goede, dat een weg zich zocht te banen
Door al die neevlen heen, en waar de zegevanen
Van handel, akkerbouw en scheepvaart zich om strijd
Vereenden tot een krans van nijverheid en vlijt,
Daar zag men voorspoeds kiem in droevig hulsel treuren,
En 't volksgeluk door roof en woesten krijg verscheuren.
Maar ijdel is de strijd van duisternis en licht,
En voor de middagzon dekt men vergeefs 't gezigt:
Haar stralen dringen door en schenken warmte en leven,
De groeikracht sluimert niet, de kiem wordt uitgedreven.

Terwijl het Hoofd van Rome en 't Hoofd van 't Duitsche Rijk

Elkander de oppermagt betwistten, 't ongelijk,
Van wederzij gewrocht, Euroop in vlammen zette,
En onder 't oorlogswee der volken heil verplette,
Verrees de Genius des handels, en zijn hand
Omvlocht een steden trits als met een toverband.
De Vorsten voelden zich aan zijne sterkte boeijen,
Als ze uit die rijke bron hun voorspoed zagen vloeijen:
Bellona's woestheid week, haar harte werd gedwee,
En kranste 't hoofd dier steên met palmen van den vreê:
Door haar zag men alom den Oceaan ontsloten,
En wijd en zijd bedekt met rijke handelsvloten.
Die zachte tooverband, de Hanse was zijn naam,
Verbreidde fluks zijn roem op wieken van de faam
Door 't wijde wereldrond, en Neêrland, altijd wakker,
En moedig in 't bestaan, schoon vaak aan krachten zwakker,
Verbond door d' eigen krans het Noorden met het Zuid,
En 't edelste gebied viel zijner deugd ten buit.
De kunsten loken op, de glans der Zuiderlanden
Schoot zijn weldadig licht op onze Noorderstranden;
't Vernuft van Bat en Belg ving ras die stralen op,
En eerlang rees de roem van 't Vaderland ten top.
Ook DAVO's oude stad wist vroeg dien roem te schragen,
En zag, vóór Amstel's gloor, haar naam ten wolken dragen.
Merkuur schonk haar zijn staf, en heilrijk werd de magt,

De bloei en voorspoed, die zijn gunst te voorschijn bragt.
Ja handel, handel is 't, die overvloed en zegen,
En geestverheffing schenkt, en kunsten allerwegen,
Als bloemen, mildlijk voor zijn treên ontluiken doet,
En 't veld der wetenschap weldadig drenkt en voedt.
Ziet, hoe die voorspoed hier den geest van GROOTE ontbranden,
En hem verheffen kon, om uit de slaafsche banden
Van traagheid, bijgeloof en domheid zich te ontslaan,
En met een stouter voet te treên op ruimer baan.
De plant door hem gekweekt schoot welig tak en loten;
Men zag haar tot een boom zich vormen en vergrooten:
En op dien wilden stam werd uit een zachter lucht
Een schooner kiem geënt, die eerlang bloem en vrucht
Aan 't konder Noorden schonk. Bekoord en opgetogen,
En aangetrokken door een onbekend vermogen,
Vergastte HEGIUS zich aan 't Hesperisch ooft,
Dat met een aandrift hem en hart bezielde en hoofd,
Om, wat Romein en Griek zoo heerlijk eens bestonden,
Aan Bato's zoonen in bewondering te verkonden.
Gelijk een bijënzwerm zich in den lentetijd
In meerder zwermen deelt, om elk door eigen vlijt
Met een vorstin aan 't hoofd een rijken oogst te gâren,
En tegen 't bar saisoen, als alles kwijnt, te sparen:
Zoo werd die vruchtbre school, verlichter Christnen hoop,

Bij priesterhuichlarij, een kweekhof voor Euroop,
Waaruit men zag een reeks van geesten zich verspreiden,
Om op een beter weg 't verdoolde volk te leiden.

O welk een schouwtooneel verschijnt hier voor mijn oog
Van nieuwe worsteling, mijn zangster veel te hoog!
De bloei van Nederland, de grootheid van zijn schatten
Ontstak begeerte en haat, gereed om uit te spatten:
En toen na jaren strijds de staatslist KAREL's hoofd
Met kroonen had bedekt, aan elk Gewest ontroofd,
Werd ook de vrije geest belaagd, bekneld, bestreden,
In 't eind door PHILIPS verguisd, en op den nek getreden.
Maar even als de stroom in Neêrlands vruchtbaarst oord,
Door dijk en dammen in zijn loop te naauw gestoord,
Die banden stout verscheurt, en de opgeruide baren
Door boomgaard, akker, weide en woningen doet waren,
En ramp en jammer, en een akelig noodgeschrei
Door 't vaderland verwekt, en waar de veldschalmei
Nog onlangs werd gehoord bij 't oogsten van de granen,
In bede om brood verkeert de dankbre vreugdetranen;
Tot dat een vrijer loop zijn fierheid weêr bedaart,
En 't nagelaten slib nog woeker schenkt aan de aard,
Maar zijn bedwingers leert, zijn krachten niet te stuiten;
Noch in te naauw een perk zijn waterbed te omsluiten:

Zoo ook ontscheurde zich de geest aan 's dwinglands magt,
En 's volks verbolgenheid ontnam zijn arm de kracht,
Verbrak met fieren moed d' ondragelijken kluister;
En Neêrland uit dien nood verrees met nieuwen luister.
Het woog der volken regt, werd vrijheids schutsgodin,
Bragt welvaart en geluk in 't vreedzaam huisgezin.
Ziet daar die gouden eeuw van Fredrik Hendrik dagen,
Die zich van oost en west de schatting op zag dragen,
En de edelste erfenis den naneef heeft gespaard,
Nog door der Vadren hoede en trouwe zorg bewaard,
Der wetenschappen troon, waarop trofeeën prijken,
Veel schooner, dan de roem de grootste koningrijken,
Die vrijheids bolwerk werd, omschanst met wapentuig,
Waarvoor de onzigtbre magt der duisternis zich buig.
Ook de IJsselstad, schoon zij toen 't hoofd moest onderhalen,
En 't IJ, haar dienaar eens, de hulde nu betalen,
Deelde in den roem en 't heil van 't vrijgevochten land,
En zag aan hare zorg een kostbaar goed verpand.
Twee eedlen, waardig dat hun naam ten wolken stijge,
Schoon 't koud geschiedboek ook van hunne daden zwijge,
Beschikten hunnen schat tot de edelste offergift;
Niet om in kloostercel, of werkloos nonnenstift
Een tragen hoop te voên, maar wetenschap te kweken,
En geurgen wierook in haar heilig koor te ontsteken.

Wel week de stille glans diens tempels voor den gloed,
Waarin zich 't Leidsche Atheen mogt koestren, en de stoet
Der priesters, die hun voet op ruimer drempel zetten,
Scheen naauw op 't altaar aan den IJsselboord te letten;
Maar Opperpriesters zag men in dien dienst gevormd,
Die 't rijk van waarheid, regt en vrijheid, hoe bestormd,
Door kunde, schranderheid en moed deên zegevieren,
En zich en 't vaderland bekroonden met laurieren.
De welbespraakte tong, die hier in 't heiligdom
Daar straks uw aandacht boeide, en 't reukwerk dat er klom
Ter eer dier achtbre rij, die hier in ANNA's stichting
Gevoedsterd en gekweekt, der wijze volksverlichting,
Geleerdheid, kunst en smaak steeds waardige offers bragt,
Doorgloeide wis 't gemoed van 't dankbaar nageslacht.
Met wellust hoordet gij den roem der letterhelden
Van Deventer's Atheen, o Burgerschaar! vermelden:
Met wellust liep uw geest der jaren loopkring door,
En vindt ge in 't feestuur nog uw School op 't gloriespoor.

O Burgers, houdt den schat in waarde,
  U door der Vadren zorg betrouwd:
Wat ook hun wijsheid ons bespaarde,
  Geen schat, waarop ge veilger bouwt.
Als wolken rollen de eeuwen henen;
De roem van Spanjen is verdwenen;
  Als 't herfstloof viel zijn grootheid af.
Waar eens de hulde werd bewezen,
En lofgezangen opwaarts rezen,
  Daar heerscht de stilte van het graf.

* * *

Slechts oorlogsdaden van 't verleden,
  Waar strenge Clio zich meê tooit,
Verbinden 't eertijds met het heden,
  Maar 't nietig eerloof is verstrooid.
Het hart blijft koud bij al de wondren,
Die volken plagen, landen plondren,
  En glorie oogsten van een dag;
Een ander eigent zich de troonen
Op 't bloed gevestigd van 's lands zonen,
  En grijpt de teugels van 't gezag.

* * *

Ja, eigen bakermat kan 't leeren,
Hoe broos gebied en grootheid zijn:
Hoe 't lot van Staten kan verkeeren;
Fortuin haar gunstling vleit met schijn.
Daar stond ge aan 't hoofd van gansch Europe,
o Néerland! vrijheids schild en hoope,
De kruin omstraald met middaggloed.
De schaal der volken hield ge in handen:
Gij heerschtet; 's werelds verste stranden
Gewaagden van uw fieren moed.

* * *

En ook die glans moest eenmaal tanen:
Een droevig floers omhulde uw hoofd,
En vele van uw zegevanen
Zaagt ge u meédogenloos ontroofd.
De Seine sloeg Euroop in boeijen;
De Newa voelt zijn krachten groeijen;
De Spree breidt stout zijne armen uit.
De Theems houdt, trotsch op oorlogsvloten,
Zijn krijtgebergte vast besloten,
En gij werd de overmagt ten buit.

* * *

Ten buit? o neen, nog ziet ge U eeren
  Nog prijkt uw grootheid onverlet:
Zij blijft en tijd en lot trotseren,
  Hoe ook de nijd haar tanden wet.
Want niet alleen op oorlogsdaden,
Vermaard in 's lands historiebladen,
  Werd Neêrlands bloei en roem gevest:
Niet slechts de hoop op uw tresoren,
Door trouwe zorg nog onverloren,
  Maar rijker schat is 't, die U rest.

* * *

Gij wist U vroeg 't bezit te waren
  Eens goeds, dat door geen magt vergaat:
En onder al de staatsgevaren
  Nog hecht en vastgeworteld staat.
De vrijheid, die den geest verlichten,
Het waar geluk des volks kan stichten,
  Den staat zijn bloei en veerkracht schenkt.
En, worde ook de oude bron gesloten,
Waaruit de schatten eertijds vloten,
  Een nieuwe wijst, waar ze ons uit drenkt.

* * *

Een vrijheid, die geleerd aan wetten,
En aan den breidel van 't gezag,
Op WILLEMS hoofd de kroon dorst zetten,
Waar zij nu fier op schouwen mag.
Ja, schoon ge, o Vaderlandsche woning,
't Bestuur vertrouwdet aan een Koning,
Der vadren erfgoed blijft toch vrij:
En wat de tijd U mogt ontrooven,
De geest verheft zich stout naar boven,
En schraagt U in der volken rij

* * *

Verlichting doet uw waarde rijzen;
Eu wat ook elders domheid poog,
Op U ziet men de volken wijzen,
Op U slaan zij een wenschend oog.
Weldadig doet uw luister stralen
Op 't fel geplaagde menschdom dalen,
En vrees en eerbied dwingt Gij af:
Gij handhaaft vrijheid van geweten,
En voert, schoon minder hoog gezeten,
In 't rijk van waarheid nog den staf.

* * *

Maar moogt ge U op dien roem verheffen,
  Mijn Vaderland! zoo hoog vereerd,
Leer dan de grootheid ook bezeffen
  Van 't kleinood, dat dien roem vermeert;
Ja, van den waarborg, die dien luister
Te voorschijn riep uit nachtlijk duister,
  En dien alleen voor kwijning vrijdt;
Den geest niet in zijn vlugt te stuiten,
Maar vrij den tempel hem te ontsluiten,
  Aan kunst en wetenschap gewijd.

* * *

Die tempels zijn uw Hoogescholen,
  Waaruit zich warmte en licht verspreidt;
Waarin de gloed zich houdt verholen,
  Die rijpe vruchten U bereidt.
Zij kunnen U den roem bewaren,
Die blijft bij 't wentlen van de jaren,
  En voor teruggaan 't menschdom hoedt.
Zij waapnen bij het schoonst bedoelen,
Moge ook de hel misdadig woelen,
  Den geest met waarheid, kracht en moed.

* * *

Houdt, Burgers, dan den schat in waarde,
U door der Vadren zorg betrouwd,
Wat ook hun wijsheid U bespaarde,
Geen schat, waarop ge veilger houwt.
Twee eeuwen rolden snel daar henen,
En wat al grootheid is verdwenen!
Maar bloeijend ziet Gij nog 't gesticht
Van Boedeker en Anna glansen,
En aan de vaderlandsche transen
Nog klimmen met vermeerdrend licht.

* * *

Juicht, Burgers, bij den dag van heden:
Siert U verheugd met klimoprank:
En Gij, o IJssels Zustersteden!
Vereenigt U met onzen dank.
Ook U wordt hier de baan ontsloten,
Waarin zich de edelste uwer loten
Den schoonsten prijs geboden zien,
Die eens uw schedel zal versieren,
Als zij de ontvangen eerlaurieren
Aan 't vaderland ten offer biên.

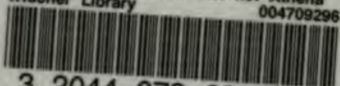
* * *

En, Achtbren, Gij die van 't regeren
  Het moeilijk staatsambt torschen moet;
Blijft Gij der Vadren gift vereeren:
  Ontvlamme U steeds dezelfde gloed!
Zoo schraagt Ge op 't voorbeeld van uw Koning,
'tGeluk der vaderlandsche woning,
  En kweekt geleerdheid aan, als Hij:
Zoo blijven wij het licht der volken,
Zoo wijken alle nevelwolken;
  De geest in Nederland blijft vrij.

* * *

O Gij, wiens zetel boven hemel
  In ongenaakbr'en luister staat,
En die op 't nietig aardsch gewemel
  Een oog van mededogen slaat.
O moge ons werk U heilig wezen,
En 't geen we op 't veld der wijsheid lezen,
  Ons nader brengen tot ons doel.
Dan komt Ge ons met uw gunsten tegen;
Dan rust op 't Vaderland uw zegen;
  En ons doorgloeit het reinst gevoel.

Educ 1148.4.5
Het tweede eeuwfeest van het Athena
Widener Library
004709296
3 2044 079 699 203

